

**LOKALNA AKCIJSKA GRUPA U RIBARSTVU
TRAMUNTANA**

**Lokalna razvojna strategija u
ribarstvu za programsko
razdoblje
2014. – 2020.**

**Operativni program
ZA POMORSTVO
I RIBARSTVO**

Rad lokalne inicijative u ribarstvu TRAMUNTANA
 sufinanciran je sredstvima Europske unije iz
 Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo

 Europska unija

 Republika Hrvatska

Studeni 2021.

Sadržaj

UVOD	1
1. Opis područja LAGUR-a TRAMUNTANA.....	2
1.1. Opće zemljopisne značajke područja.....	2
1.1.1. Površina i granice područja.....	2
1.1.2. Reljefne klimatske karakteristike.....	3
1.1.3. Kulturna, povijesna, prirodna baština.....	4
1.1.4. Stanje društvene i komunalne infrastrukture.....	7
1.2. Gospodarske značajke područja.....	10
1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti.....	10
1.2.2. Stanje gospodarstva.....	22
1.2.3. Tržište radne snage.....	23
1.3. Demografske i socijalne značajke ribarstvenog područja.....	25
1.3.1. Broj i gustoća stanovnika.....	25
1.3.2. Kretanje broja stanovnika na području LAGUR-a TRAMUNTANA.....	25
1.3.3. Dobno-spolna struktura stanovništva.....	26
1.3.4. Obrazovna struktura stanovništva.....	27
1.3.5. Školstvo i kultura.....	27
1.3.6. Organizacije civilnog društva (OCD).....	28
2. Analiza razvojnih potreba i potencijala područja, uključujući SWOT analizu.....	29
2.1. Rezultati analize stanja.....	29
2.2. Potrebe područja na temelju analize stanja.....	30
2.3. Rezultati analize upitnika i održanih radionica.....	30
2.4. Snage, slabosti, prilike i prijetnje područja LAGUR-a.....	32
3. Opis i hijerarhija ciljeva LRSR te integriranog i inovativnog karaktera LRSR, uključujući jasne i mjerljive pokazatelje ostvarenja ili rezultata.....	35
3.1. Ciljevi, prioriteti, mjere LRSR za područja LAGUR-a temeljeni na mogućnostima iz Operativnog programa.....	36
3.2. Opis mjera uključujući definiranje korisnika, kriterija prihvatljivosti.....	41
3.3. Opis postupka odabira projekta na razini LAGUR-a.....	45
3.3.1. Sastav tijela za odabir projekata i njihove zadaće.....	45
3.3.2. Način odabira projekata.....	46
3.3.3. Kriteriji.....	46
3.3.4. Opis procedure davanja prioriteta odabranim projektima u skladu s njihovim doprinosom u ostvarenju ciljeva LRSR-a.....	47
3.3.5. Dodjeljivanje većeg intenziteta potpore.....	47
3.4. Opis tema planiranih projekta suradnje i način odabira projekata suradnje.....	48

3.5. Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine (županijska razvojna strategija, Operativni program).....	48
4. Opis uključenosti lokalnih dionika u izradu LRSR	49
4.1. Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradu LRSR i primjena načela „odozdo prema gore“	49
4.2. Opis partnerstva.....	50
5. Akcijski plan provedbe LRSR	51
5.1. Planirani tijek provedbe LRSR na razini svake godine za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine	51
5.2. Procjena broja projekata za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine (sukladno članku 65. Uredbe (EU) br. 1303/2013).....	52
6. Način praćenja i vrednovanja provedbe LRSR (način upravljanja provedbom, nadzora provedbe i ocjenjivanja uspješnosti provedbe strategije)	53
6.1. Opis praćenja provedbe LRSR.....	53
6.2. Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRSR	54
6.3. Opis vrednovanja LRSR.....	54
7. Opis sposobnosti za provedbu LRSR	56
7.1. Ljudski kapacitet za provedbu LRSR	56
7.2. Financijski kapacitet za provedbu LRSR	56
7.3. Iskustvo u provedbi LEADER pristupa	57
7.4. Iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER.....	58
8. Financijski plan.....	58
8.1. Financiranje rada LAGUR-a (izvori financiranja)	58
8.2. Financiranje provedbe LRSR	58
8.3. Procjena potrebnih financijskih sredstava za provedbu projekata	59

POPIS TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA

Tablica 1. Opće značajke područja LAGUR-a	3
Tablica 2. Kulturna baština područja LAGUR-a	5
Tablica 3. Pregled NATURA 2000 (Ekološka mreža) područja na teritoriju LAGUR-a.....	6
Tablica 4. Registriran broj ribarskih brodova i brodica u gospodarskom ribolovu	15
Tablica 5. Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na LAGUR području u 2016.....	16
Tablica 6. Iskrcaj ribe u iskrcajnim mjestima na području LAGUR-a	17
Tablica 7. Broj poduzetnika i osnovni pokazatelji poslovanja poduzetnika u 2014. i 2015....	22
Tablica 8. Nezaposlenost na području LAGUR-a na dan 31.12.2016.....	25
Tablica 9. Dobna struktura stanovništva na području LAGUR-a.....	26
Tablica 10. SWOT analiza.....	33
Tablica 11. Akcijski plan provedbe LRSR	51
Tablica 12. Planirani broj: projekata, stvorenih novih radnih mjesta, zadržanih radnih mjesta; najviši iznos potpore po projektu, ukupni iznos potpore po mjeri i udio u alokaciji.....	52

Slika 1. Topografska karta ribarstvenog područja TRAMUNTANA.....	2
Slika 2. Prikaz krpanja mreža	6
Slika 3. Ocjena kakvoće mora za kupanje (13-16)	7
Slika 4. Tunera u Lukovu (Senj).....	13
Slika 5. Tunera u Uvali Caska	14
Slika 6. Juha od kamena.....	14
Slika 7. Karta ribolovnih zona Republike Hrvatske	16
Slika 8. Održavanje plovila.....	18
Slika 9. Hobotnica pod pekom.....	18
Slika 10. Intervencijska logika LRSR TRAMUNTANA	35

Grafikon 1. JLS prema indeksu razvijenosti	10
Grafikon 2. Djelatnosti prema ostvarenim prihodima na području LAGUR-a u 2014. i 2015.	11
Grafikon 3. Dolasci i noćenja na području LAGUR-a u 2014., 2015. i 2016. godini	12
Grafikon 4. Ulov važnih morskih organizama na području LAGUR-a za 2014. i 2015.	17
Grafikon 5. Potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture - količina u živoj masi (kg, stanovnik, godina)	21
Grafikon 6. Struktura gospodarstva prema djelatnosti tvrtki u 2016.....	23
Grafikon 7. Zaposlenost na području LAGUR-a.....	24
Grafikon 8. Broj zaposlenih u vodećim gospodarskim djelatnostima u 2016.....	24
Grafikon 9. Kretanje broja stanovnika na području LAGUR-a u razdoblju 1857.-2011.	25
Grafikon 10. Broj djece u predškolskom odgoju i osnovnim školama.....	28
Grafikon 11. Praćenje provedbe LRSR	54
Grafikon 12. Evaluacijski plan s navedenim aktivnostima, opisom aktivnosti, odgovornosti i vezanim izvještavanjem	55

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
BDP	Bruto društveni proizvod
CLLD	Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice (eng. Community-Led Local Development)
EFPR	Europski fond za pomorstvo i ribarstvo
EK	Europska komisija
EMFF	European maritime and fisheries fund (hrv. EFPR)
EP	Evaluacijski plan
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESI fondovi	Europski strukturni i investicijski fondovi (EPFRR, EFPR, EFRR, ESF i KF)
EU	Europska unija
FLAG	Lokalna akcijska skupina u ribarstvu (eng. Fisheries local action group)
GSR	Gospodarski sektor ribarstva
GT	Bruto tonaža (eng. gross tonnage)
hPa	Hektopaskal
ICCAT	Međunarodna komisija za zaštitu atlantskih tuna (eng. International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas)
IPARD	Instrument pretpristupne pomoći za ruralni razvoj
JLS	Jedinica lokalne samouprave
Kg	Kilogram
KUD	Kulturno umjetničko društvo
kW	Kilovat
LAG	Lokalna akcijska grupa
LAGUR	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu
LEADER	Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
LRSR	Lokalna razvojna strategija u ribarstvu
LRSR Pravilnik	Pravilnik o uvjetima, kriterijima, načinu odabira, financiranja i

	provedbe lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu (NN br. 27/2019)
LU	Lučka uprava
MP	Ministarstvo poljoprivrede
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
OIE	Obnovljivi izvori energije
OO	Ocjenjivački odbor
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
OP, Operativni program	Operativni program za pomorstvo i ribarstvo RH za razdoblje 2014. – 2020.
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
RH	Republika Hrvatska
Smjernice	Smjernice za provedbu LRSR koje je izradilo Upravljačko tijelo
TZ	Turistička zajednica
UO	Upravni odbor
UR	Uprava ribarstva
Uredba (EU) br. 508/2014	Uredba (EU) br. 508/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. o Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i stavljanju izvan snage uredbi Vijeća (EZ) br. 2328/2003, (EZ) br. 861/2006, (EZ) br. 1198/2006, (EZ) br. 791/2007 i Uredbe (EU) br. 1255/2011 Europskog parlamenta i Vijeća (SL L 149, 20. 5. 2014.)
Uredba (EU) br. 1303/2013	Uredba (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i o utvrđivanju općih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo te o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 (SL L 347, 20. 12. 2013.)
UT	Upravljačko tijelo (Uprava ribarstva)
ZZI	Zahtjev za isplatu
ŽLU	Županijska lučka uprava

POPIS PRILOGA LRSR TRAMUNTANA

Prilog 1. Topografska karta ribarstvenog područja TRAMUNTANA

Prilog 2. Popis kulturnih dobara na području LAGUR-a TRAMUNTANA

Prilog 3. Područja ekološke mreža

Prilog 4. Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRSR TRAMUNTANA

Prilog 5. Kriteriji odabira po mjerama

Prilog 6. Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine

Prilog 7. Financijski plan

UVOD

Područje LAGUR-a Tramuntana, koje obuhvaća tri otočne i dvije kopnene jedinice lokalne samouprave, prirodno je, kulturološki i povijesno povezano. Nekada ribarska naselja a zatim i trgovačke luke, bile su od vitalnog značaja za šire područje. Trgovačka razmjena koja se odvijala iz unutrašnjosti Hrvatske, Mađarske, Austrije i zapadne Bosne, velikim dijelom odvijala se upravo preko luka Senja i Karlobaga, da bi drvenim jedrenjacima odlazila dalje u svijet. U to vrijeme navedene luke imale su važan međunarodni značaj. Također, grad Rab, sa svojom pomorskom flotom i priznatim pomorcima, u povijesti je zabilježen kao neizostavan pomorsko-trgovački grad.

Početkom 20. stoljeća, izgradnjom željezničke pruge kroz Liku, pomorski trgovački utjecaj počeo je opadati premda se zadržao do druge polovice stoljeća. U to vrijeme, ljepote ovog kraja otkriva sve veći broj turista te se područje okreće novoj gospodarskoj grani, turizmu, koja je i danas dominantna.

Od davnina su stanovnici područja LAGUR-a Tramuntana poznati kao vrsni ribari, te su se načinom i alatima ribarenja razlikovali od ostatka jadranske obale. Razlog tome je konfiguracija morskog i kopnenog terena a poglavito klimatski uvjeti koji su nerijetko bili ekstremni. Zbog besprijekorne čistoće i prozirnosti mora te strmovitog podmorja, područje LAGUR-a obilovalo je iznimno kvalitetnom i nadaleko poznatom ribom. U današnje vrijeme ribe nema u velikim količinama kao nekada, međutim, kvaliteta je i dalje vrhunska.

Brojni turisti koji posjećuju područje LAGUR-a nerijetko traže domaću ribu koja, spremljena na tradicionalan način, predstavlja vrhunsku deliciju. Upravo spoj otoka, mora, ribolova i turizma kao i zaleđa kopnenog dijela LAGUR-a, predstavlja snažan potencijal za razvoj ovog ribarstvenog područja.

Osnivanje LAGUR-a Tamuntana predstavlja veliki iskorak u razvoju navedenog područja, zaštiti prirode i podmorja, tradicije i kulture kao i gospodarskih djelatnosti, te snažnijem povezivanju naseljenih otočnih i kopnenih mjesta. Prilika je to da turistima svijeta na novi način pokažemo ljepote starih gradova Senja, Raba, Karlobaga, Lopara i Novalje te da uz pomoć sredstava iz europskih fondova oplemenimo djelatnosti i običaje koje su od davnina karakterizirale ovaj kraj.

Zahvaljujem stanovnicima područja LAGUR-a, ribarima, udrugama i predstavnicima JLS na snažnom doprinosu u izradi ove strategije i čvrsto vjerujem da će njena provedba ostaviti pozitivan trag na njihove živote kao i živote njihovih nasljednika.

1. Opis područja LAGUR-a TRAMUNTANA

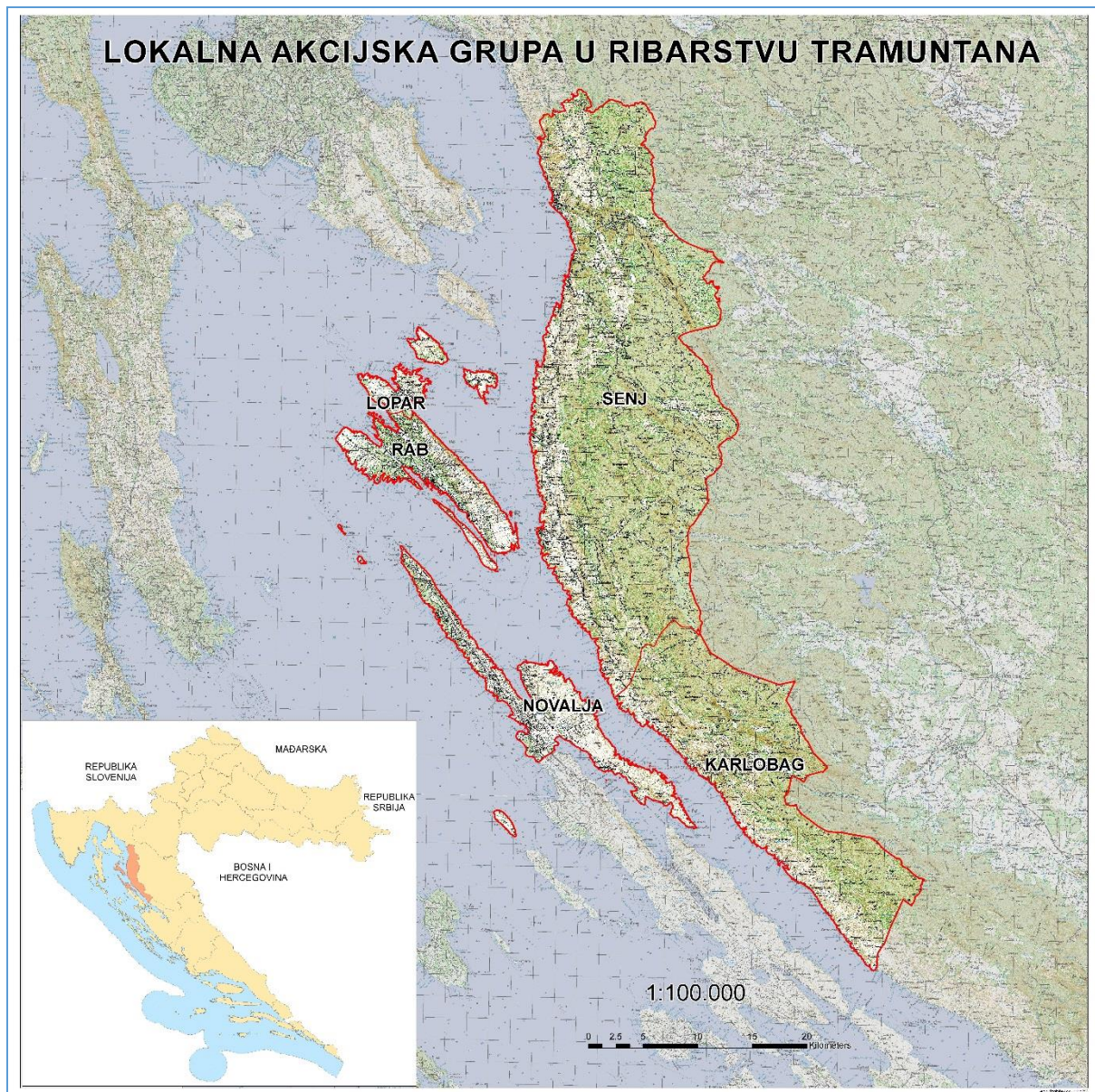
1.1. Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1. *Površina i granice područja*

Područje LAGUR-a TRAMUNTANA ribarstveno je područje koje obuhvaća pet (5) jedinica lokalne samouprave (JLS): **gradove Novalju, Rab i Senj te općine Karlobag i Lopar**. Jedinice lokalne samouprave teritorijalno su smještene unutar dviju županija: Ličko-senjske (Karlobag, Novalja i Senj) i Primorsko-goranske županije (Lopar i Rab). Dvije jedinice lokalne samouprave su priobalne (Karlobag i Senj), a tri otočne (Lopar, Novalja i Rab).

Područje LAGUR-a karakteriziraju zajedničke geografske i prirodne značajke, kulturni identitet i tradicijske vrijednosti te povezano gospodarstvo.

Slika 1. Topografska karta ribarstvenog područja TRAMUNTANA

Izvor: Geodetika d.o.o.

Prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), na području LAGUR-a je 2011. godine evidentirano 21.090 stanovnika, dok prosječna gustoća naseljenosti iznosi približno 36,99 stanovnika na km². Na području LAGUR-a nalazi se ukupno 59 naselja.

Tablica 1. Opće značajke područja LAGUR-a

JLS	Površina (km ²)	Broj naselja	Broj stanovnika 2011.	Gustoća naseljenosti (st/km ²)
Novalja	99,36	10	3.663	37
Rab	102,85	7	8.065	86
Senj	658	27	7.182	11
Karlobag	283	14	917	3,2
Lopar	26,43	1	1.263	48
Ukupno	1.169,64	59	21.090	36,99

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Od jedinica lokalne samouprave unutar LAGUR-a, najveću površinu zauzima grad Senj (658 km²), dok je površinom najmanja općina Lopar (26,43 km²). Ukupna površina područja LAGUR-a iznosi 1.169,64 km². Područje LAGUR-a pripada statističkoj regiji Jadranska Hrvatska.

1.1.2. *Reljefne klimatske karakteristike*

Na području LAGUR-a u najvećoj je mjeri zastupljen **krški reljef** koji se razvija na tlu sastavljenom od topljivih stijena i ima za posljedicu nastanak izrazito razvijenog reljefa s mnogo udubina i uzvisina.

U pogledu **pedoloških karakteristika** utvrđena je značajna raznovrsnost tipova tla od kojih možemo izdvojiti:

- smeđe tlo na vapnencu,
- crvenica plitka do srednje duboka,
- antropogena tla na kršu,
- rendzina na laporu, mekim vapnencima i trošini vapnenca,
- kamenjar (litosol).

Smeđe tlo na vapnencu ima širok klimatološki raspon (od mediteranskog do brdsko-planinskog područja) i pretežno se koristi za šumska tla i pašnjake, rjeđe za oranice. Crvenica plitka do srednje duboka je vrlo propusno i prozračno tlo koje ne drži vodu i obično je predodređeno za uzgoj maslina. Antropogena tla na kršu imaju ograničenu pogodnost obrade zbog nagiba i/ili erozije, dubine tla, vertičnosti, skeletnosti, kapaciteta tla za vodu, kiselosti, stjenovitosti i kamenitosti. Rendzina je humusno-akumulativno tlo koje se razvija na rastresitim i fizikalno lako trošivim karbonatnim sedimentima i ovisno o dubini tla, podlozi i nagibu terena, ima širok raspon pogodnosti korištenja u poljoprivredi i šumarstvu. Kamenjar (litosol) je tlo nepogodno za obradu, no njegova ograničenja je moguće u određenoj mjeri popraviti (kiselost, prekomjerno vlaženje, dreniranost, alkaličnost, zaslanjenost). Zbog minimalne plodnosti kamenjar nema gospodarsku važnost, ali je važan čimbenik zaštite prirode (ozelenjivanje krajolika).

Na području LAGUR-a prisutni su različiti kraški oblici koji zadivljuju svojom pojavom i izgledom (škrape i ponikve). Zahvaljujući karbonatnom sastavu, planinski dio LAGUR-a obiluje speleološkim objektima – špiljama i jamama. Neke od njih su u potpunosti ili djelomično istražene i otvorene za javnost. Najdublja jama u Hrvatskoj (-1431 m) je Lukina jama i nalazi se na području Hajdučkih kukova u Nacionalnom parku Sjeverni Velebit.

Područje LAGUR-a karakteriziraju **mediteranska i planinska klima**. Mediteranska klima prisutna je u otočnim JLS (grad Novalja, grad Rab i općina Lopar) i u najnižem dijelu velebitske primorske padine priobalnih JLS (grada Senja i općine Karlobag) dok je planinska klima prisutna u području istočne kontinentalne (ličke) padine. Mediteransku klimu karakteriziraju vruća i suha ljeta te blage i kišovite zime. Prosječna godišnja temperatura zraka iznosi 14°C. Srednja temperatura mora u ljetnim mjesecima iznosi između 21 i 24 °C dok je broj sunčanih sati iznad 2.300 na godinu. Zimi se temperatura u priobalnom i otočnom području rijetko spusti ispod nule. Najsušni dio godine su ljetni mjeseci dok padalina ima najviše tijekom jesenskih mjeseci (listopad i studeni). Na području LAGUR-a snijeg je rijetka pojava, osim na vršnim područjima sjevernog Velebita koji su snježnim prekrivačem višim od 30 cm prekriveni oko 70 dana godišnje.

Vjetrovi karakteristični za područje LAGUR-a su **bura i jugo**, kao zimski vjetrovi, te maestral – ugodni povjetarac koji ublažava ljetnu sparinu. Na području grada Senja i općine Karlobag bura je dominantan vjetar koji nerijetko dostiže olujne i orkanske brzine. Senjska bura poznata je i kao prirodni fenomen koji dugi niz godina intrigira znanstvenike i dokumentirano se prati. Jugo, za razliku od bure, ne razvija orkanske brzine, no, u određenim područjima izaziva snažne valove koji otežavaju pomorski promet, razvoj akvakulture na lokacijama koje su predviđene prostornim planovima i uništavaju obalnu infrastrukturu.

Vegetacija područja LAGUR-a bogata je i raznolika; od hrasta crnike (jedna od najpoznatijih očuvanih šuma hrasta crnike je Dundo – botanički rezervat šumske vegetacije smješten na području grada Raba), bijelog i crnog graba, crnog i alepskog bora, šuma smreke i bukve (u velikoj mjeri zastupljenih na području kotline Štirovače), hrasta plutnjaka, sve do velikih površina pod bujnom travom te autohtonog i endemskog bilja. Prema podacima Parka prirode Velebit, na području Velebita zabilježene su 1854 svojte od kojih je 79 endema. Neke od endemičnih biljki ujedno su i reliktna te predstavljaju rijetke ostatke drevnog živog svijeta. Najpoznatija hrvatska endemična i reliktna biljka je velebitska degenija (*Degenia velebitica*), sa staništem na području LAGUR-a. Po endemskim vrstama najpoznatiji je Velebitski botanički vrt smješten na području Modrič doca. Vrt je osnovan 1967. godine i prostire se na oko 35 ha površine.

Osim biljne raznolikosti, područje LAGUR-a karakterizira i velika raznolikost **životinjskih vrsta**. Od mnoštva vrsta ptica možemo izdvojiti orlove i bjeloglave supove koji se gnijezde na Velebitu i s njega povremeno spuštaju na otočne JLS. Od ptica selica na ovom prostoru prisutne su kukavica, lastavica i slavuj, a od ptica plivačica galeb i gnjurac. Od krupnih zvijeri na području Velebita žive medvjed, ris i vuk, zaštićene vrste uz povremeni dopušteni odstrel. Od gmazova na području LAGUR-a obitavaju gušteri, od neotrovni zmija najčešće bjelouška, a od otrovnih poskok. Zanimljiv je podatak da na otoku Rabu nema zmija otrovnica. Od mnogobrojnih vrsta kukaca, za ovo područje najprepoznatljiviji su cvrčci koji ispuštajući ritmičke i prodorne zvukove, posebno za vrijeme vrućih poslijepodnevni sati, dočaravaju poseban ugođaj ljeta.

1.1.3. Kulturna, povijesna, prirodna baština

Kulturnom baštinom smatra se zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, čija je zaštita važan čimbenik prepoznavanja, definiranja i afirmacije kulturnog identiteta. Baština je ostavština prošlih generacija, brižno čuvana u sadašnjosti, kako bi bila ostavljena u naslijeđe budućim generacijama. Materijalnom kulturnom baštinom smatraju se građevine, spomenici, lokaliteti i artefakti, dok se pojam nematerijalne kulturne baštine odnosi na prakse, predstave, vještine, znanja, rukotvorine, izraze i sl., koje skupine ili pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Prema registru kulturnih dobara Ministarstva kulture, u kulturnoj baštini područja LAGUR-a prevladava nepokretna

materijalna kulturna baština¹ koja uključuje 57 pojedinačnih kulturnih dobara i 9 kulturnih dobara koja čine povijesnu cjelinu. Od pokretnih kulturnih dobara na području LAGUR-a nalaze se dva kulturna dobra (muzejska građa Gradskog muzeja Novalje i muzejska građa Gradskog muzeja Senja). Od *nematerijalne kulturne baštine* zaštićena su Tradicijska pjevanja otoka Paga kojima je cilj sačuvati izvornu izvedbu paških napjeva.

Tablica 2. Kulturna baština područja LAGUR-a

Zaštićeno pokretno kulturno dobro	Zaštićeno nepokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Muzejska građa	Pojedinačno	Povijesna cjelina	Zaštićeno
2	57	9	1

Izvor: Ministarstvo kulture, Registar kulturnih dobara, 2017.

Od materijalne baštine posebno se ističu: Tvrđava Nehaj (sagrađena 1558. godine), simbol obrane grada Senja od Turaka i Mlečana; Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije (grad Rab), koja datira iz 12. stoljeća i osim bogatstva arhitektonskih stilova čuva i riznicu dragocjenih slika i relikvija; Arheološki lokalitet Gradina-Vidovgrad s ostacima crkve sv. Vida (općina Karlobag), podignuta na prijelazu 13. na 14. st., koja predstavlja jedinstven primjer ranogotičke arhitekture na području Hrvatskog primorja te Antički vodovod „Talijanova buža“ (grad Novalja), podzemni vodovod najvećim dijelom uklesan u živoj stijeni, koji datira iz 1. st. i koji je u Novalju dovodio vodu iz Novaljskog polja.

Kada govorimo o **pomorskim lokalitetima**, ističu se hidroarheološka zona u uvali Baška Draga (općina Karlobag), 6 hidroarheoloških zona u Jablancu i ostaci ribarskih nastambi za motrenje tuna na poluotoku Malta u Lukovu (grad Senj), hidroarheološko nalazište i Tunera u uvali Caska, hidroarheološko nalazište u uvali Vlaška mala te olupina potonulog parobroda „Euterpe“ i olupina potonulog parobroda „Albanien“ u podmorju Luna i podmorsko arheološko nalazište kod hridi Zakučenica (grad Novalja). Povijest područja LAGUR-a bogata je i zanimljiva te osim prethodno navedenih kulturnih dobara, područje obiluje drugim posebnostima od umjetničkog, povijesnog, arheološkog i znanstvenog značaja. Na području LAGUR-a djeluje 29 udruga u području kulture i umjetnosti koje kontinuirano pridonose oživljavanju specifičnosti lokalnih i regionalnih obilježja identiteta. Područje LAGUR-a bogato je tradicionalnim manifestacijama i događanjima kojima se promovira ribarsko naslijeđe, način života i običaji. Tijekom ljetnih mjeseci najpoznatije su **ribarske fešte** ili **ribarske večeri**, koje se održavaju u svim gradovima i općinama LAGUR-a i koje privlače mnogobrojne posjetitelje i turiste omogućavajući im uživanje u vrhunskoj gastronomskoj ponudi i upoznavanje s ribarskim vještinama poput krpanja i pletenja mreža. Od manifestacija koje se održavaju na području LAGUR-a možemo izdvojiti: **Rapsku fjeru i Viteške igre**, manifestaciju koja oživljava srednjovjekovnu povijest Raba, sajam tradicijske brodogradnje **Rab Nautic Passion**, Eko šetimanu, Kantun, **Novaljski fuštan**, tradicionalnu modnu reviju s etnografskim elementima, **Međunarodni senjski ljetni karneval**, najveći ljetni karneval s tradicijom duljom od 45 godina, **Karlobaško kulturno ljeto**, niz kulturno-umjetničkih događanja s ciljem očuvanja tradicije te **Loparsku noć**, obilježavanje narodnih običaja u cilju njihovog prijenosa na mlađe generacije i predstavljanja turistima.

¹ Popis kulturnih dobara na području LAGUR-a Tramuntana nalazi se u prilogu 2.

Slika 2. Prikaz krpanja mreža

Izvor: Arhiva Turističke zajednice Rab

Navedene manifestacije predstavljaju neizostavan element turističke ponude područja LAGUR-a koji je odavno premašio lokalne granice i postao mjesto okupljanja posjetitelja iz svih krajeva Hrvatske i inozemstva. Jedinствен spoj ribarske tradicije i proizvoda ribarstva temelj je daljnjeg razvoja i ulaganja u turizam i djelatnosti koje on podupire stoga očuvanje tradicije i njegovanje kulturno-povijesne baštine zauzima visoko mjesto na listi prioriteta gradova i općina LAGUR-a.

Osim bogate kulturne baštine, područje LAGUR-a karakterizira bogata i raznolika **prirodna baština**. Prema podacima Državnog zavoda za zaštitu prirode, na području LAGUR-a nalazi se **15 zaštićenih područja** čija ukupna površina iznosi 222.938,93 ha. Međunarodna unija za očuvanje prirode definirala je zaštićeno područje kao jasno definirano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosustava koje ono osigurava te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi učinkoviti način. Prema kategorijama zaštićenih područja, na području LAGUR-a nalazi se **7 posebnih rezervata** (Štirovača, Visibaba, Zavižan – Balinovac - Zavižanska kosa, Kolanjsko blato - Blato Rogoza, Lun, Prvić i Grgurov kanal i Dundo), **jedan strogi rezervat** (Hajdučki i Rožanski kukovi), **jedan nacionalni park** (Sjeverni Velebit), **jedan park prirode** (Velebit), **tri značajna krajobraza** (Zavratnica, Zrće i Lopar), **jedan spomenik parkovne arhitekture** (Velebitški botanički vrt) i **jedna park šuma** (Komrčar).

Bitno je spomenuti i UNESCO-zaštitu na području LAGUR-a TRAMUNTANA. Područje Planine Velebit proglašeno je svjetskim rezervatom biosfere u okviru UNESCO-vog programa „Man and biosphere“ MaB 1978. Bukove šume u Nacionalnom parku Sjeverni Velebit nominirane su za upis na popis svjetske baštine UNESCO-a. U prosincu 2013. je Mediteranska prehrana uvrštena na UNESCO-ov popis svjetske nematerijalne baštine (obuhvaća područje LAGUR-a).

Natura 2000

Pojedini dijelovi područja LAGUR-a nalaze se pod zaštitom Ekološke mreže RH (NATURA 2000) koja obuhvaća područja očuvanja značajna za ptice (SPA/POP) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (SCI/POVS)². **Površina NATURA 2000 zauzima 50,79 %** teritorija LAGUR-a i obuhvaća ukupno 38 područja, odnosno 34 područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (SCI/POVS) te 4 područja očuvanja značajna za ptice (SPA/POP).

Tablica 3. Pregled NATURA 2000 (Ekološka mreža) područja na teritoriju LAGUR-a

Površina LAGUR-a (ha)	Površina SCI (ha)	Udio SCI (%)	Površina SPA (ha)	Udio SPA (%)	Ukupna površina N2K (ha)	Ukupan udio N2K (%)
234.186	113.091,65	48,29	110.579,56	47,22	118.949,10	50,79

Izvor: DZZP, 2017.

² Popis NATURA 2000 područja nalazi se u prilogu 3.

Kako bi se očuvala prirodna baština potrebno je kontinuirano informirati i educirati stanovništvo o potrebi zaštite i očuvanja okoliša i bioraznolikosti područja. Nepovoljne utjecaje na okoliš uzrokuju nedovoljno riješeni sustavi komunalnih, industrijskih i oborinskih otpadnih voda, neadekvatno postupanje s krutim otpadom, „divlja“ odlagališta otpada te uporaba agrotehničkih sredstava koja onečišćuju tlo (pesticidi, umjetno gnojivo i sl). U pogledu zaštite mora kao izrazito vrijednog razvojnog resursa LAGUR-a, potrebno je povesti računa o odgovarajućoj odvodnji otpadnih voda i rješavanju problema kanalizacijskog sustava određenih područja LAGUR-a. Dodatno, kako proces zaštite mora ne bi negativno utjecao na razvoj ribarstvenog područja potrebno je revidirati NATURA 2000 područje na području LAGUR-a, posebice se to odnosi na morske bentose (poligon i točkasto područje).

Slika 3. Ocjena kakvoće mora za kupanje (13-16)

Prema rezultatima praćenja kakvoće mora za kupanje, čistoća mora na cjelokupnom obalnom području LAGUR-a iznimno je kvalitetna te je prema konačnoj ocjeni za 2013.-2016. (konačna ocjena određuje se na kraju svake sezone ispitivanja na temelju rezultata kakvoće mora u protekloj i tri prethodne sezone ispitivanja i temelji se na prisutnosti mikroorganizama, indikatora fekalnog onečišćenja i na procjeni rizika onečišćenja), od 58 uzetih uzoraka sa područja LAGUR-a, njih 100% ocjenjeno ocjenom izvrsno. Iznimna kvaliteta morske

vode jedan je od značajnijih razvojnih potencijala u području ribarstva, marikulture, turizma i popratnih djelatnosti, a zaštita, obnova i očuvanje morske bioraznolikosti i ekosustava prioritetna su zadaća područja LAGUR-a.

1.1.4. Stanje društvene i komunalne infrastrukture

Društvene djelatnosti, kao sadržaji od javnog interesa, pripadaju skupini središnjih uslužnih funkcija i predstavljaju nadgradnju određenog područja. Razvitak društvenih djelatnosti i njihova struktura, razmještaj i dimenzioniranje mora slijediti potrebe i razmještaj njihovih korisnika i na taj način podizati i poboljšavati standard i kvalitetu života stanovništva.

Komunalne djelatnosti obavljaju se kao javna služba i jedinice lokalne samouprave i pravne i fizičke osobe koje obavljaju komunalne djelatnosti, obvezne su na temelju zakona osigurati trajno i kvalitetno obavljanje komunalnih djelatnosti, održavanje komunalnih objekata i uređaja u stanju funkcionalne sposobnosti te osigurati obavljanje komunalnih djelatnosti na načelima održivog razvoja.

Društvena infrastruktura

Društvena infrastruktura na području LAGUR-a **zadovoljavajuće je razvijena** i kvalitetan je temelj daljnjeg društveno-gospodarskog rasta i razvoja. Od ustanova u kulturi na području LAGUR-a djeluju gradske knjižnice (Gradska knjižnica Novalja, Gradska knjižnica Rab i Gradska knjižnica Senj s ograncima u Svetom Juraju i Krasnom) koje osim osnovne djelatnosti posudbe knjiga organiziraju razna kulturna, informativna i edukacijska događanja, i muzeji (Gradski muzej Novalja i Gradski muzej Senj) čija je zadaća prikupljanje, čuvanje, sređivanje, proučavanje, obrađivanje, prezentiranje i objavljivanje muzejske i povijesno – kulturne građe. Na području LAGUR-a djeluju i centri za kulturu, pučka otvorena učilišta i kina. Posebno zanimljivim izdvaja se ljetno kino „Hollywood“ u gradu Novalji, koje osim kino predstava organizira i kazališne predstave, te ljetno kino u gradu Rabu.

Zdravstvena infrastruktura

Prema podacima HZZO-a, zdravstvena infrastruktura na području LAGUR-a obuhvaća 14 ordinacija opće obiteljske medicine, 11 ordinacija dentalne medicine, dvije ordinacije za zdravstvenu zaštitu predškolske djece, dvije ordinacije za zdravstvenu zaštitu žena, 5 ugovorenih medicinskih sestara za zdravstvenu njegu u kući, 7 ugovorenih ljekarni, četiri ugovorena tima u djelatnosti sanitetskog prijevoza, dva doma zdravlja, jednu ispostavu doma zdravlja (ispostava Doma zdravlja Primorsko-goranske županije u gradu Rabu), jednu područnu ambulantu doma zdravlja (općina Karlobag), tri ispostave Zavoda za hitnu medicinu (grad Novalja, grad Rab i grad Senj) i jednu bolnicu (Psihijatrijska bolnica Rab). Stanje u pogledu zdravstvene zaštite ne odgovara u potpunosti stvarnim potrebama što se očituje nedostatnim kapacitetima u provedbi zdravstvene zaštite predškolske djece i zdravstvene zaštite žena (grad Novalja), dentalne zdravstvene zaštite (općina Lopar) i nedovoljnom broju medicinskih sestara za zdravstvenu njegu u kući (grad Rab). Od institucija relevantnih za područje socijalne skrbi, na području grada Senja djeluje Centar za socijalnu skrb Senj koji je nadležan i za provođenje socijalne skrbi u gradu Novalji dok u gradu Rabu djeluje podružnica Centra za socijalnu skrb Crikvenica. Na području LAGUR-a djeluje jedan obiteljski dom za starije i nemoćne osobe (grad Novalja).

Stanje komunalne infrastrukture

Analizom stanja cestovnog, željezničkog, zračnog i pomorskog prometa, informacijsko – komunikacijske i energetske infrastrukture te stanja vodoopskrbe, odvodnje i zbrinjavanja otpada, prikazat će se stanje komunalne infrastrukture područja LAGUR-a.

Prometna infrastruktura

Područje LAGUR-a prometno je dobro povezano državnim, županijskim i lokalnim cestama. Državne ceste povezuju RH u europski prometni sustav i područjem LAGUR-a prolaze sljedeće državne ceste: D106 (grad Novalja), **D8 - Jadranska magistrala** (grad Senj i općina Karlobag) i D105 (grad Rab i općina Lopar).

Na državnu cestovnu mrežu naslanja se mreža županijskih cesta koje su u funkciji općinskog i međuopćinskog povezivanja, dok lokalne ceste preuzimaju na sebe funkciju povezivanja naselja unutar prostora.

Posebno se ističe način povezivanja otoka s kopnom pa tako otok **Rab ima trajektno poduzeće** koje ga čini i jedinstvenim otokom („Rapska plovidba“). Naime, Rab je jedini jadranski otok čije je pitanje trajektne povezanosti riješeno poduzećem koje ima sjedište na samom otoku. **Pag** je s druge strane s **kopnom povezan trajektnom linijom ali i Paškim mostom** (1969.).

Područjem LAGUR-a ne prolazi željeznička pruga stoga se **željeznički promet** prema ostatku Hrvatske i inozemstvu odvija preko Rijeke i Gospića. Područje LAGUR-a ne raspolaže zračnim lukama i **zračni promet** se uglavnom odvija putem Zračne luke Rijeka, Zračne luke Zadar i Zračne luke Zagreb.

U pogledu pomorskog prometa, morske luke se dijele na luke otvorene za javni promet i luke posebne namjene (sportske, ribarske, brodogradilišne i nautičke). Na području LAGUR-a nalazi se ukupno **34 morskih luka** od županijskog i lokalnog značaja kojima upravljaju 3 županijske lučke uprave.

Županijska lučka uprava Senj upravlja sa 14 luka na području Grada Senja i Općine Karlobag, luke od županijskog značaja Senj, Prizna, Stinica i Karlobag raspolažu sa ukupno 290 komunalnih vezova. Luke od lokalnog značaja su: Sveti Juraj, Lukovo, Starigrad, Klada, Krivača, Jablanac, Cesarica, Karlobag, Baška Draga, Barić Draga i raspolažu sa ukupno 840 komunalna veza.

Lučka uprava Rab upravlja sa lukom Rab koja ima 372 veza i od županijskog je značaja, te sa 12 luka od lokalnog značaja koje raspolažu sa 1561 komunalnim i komercijalnim

vezom. Luke od lokalnog značaja na području otoka Raba su: Melak, Janiči, Barbat, Palit-Škver, Banjol, San Marino, Grci, Sv. Eufemija, Keki, Kamporska Draga, Padova II i Supetarska Draga.

Lučka uprava Novalja upravlja sa 7 luka od kojih su luke lokalnog značaja Lun (Tovarnele), Metajna, Jakišnica i Stara Novalja sa 101 vezom, dok luke od županijskog značaja: Novalja, Drljanda i Žigljen, raspolažu sa 356 veza.

Od ukupnog broja morskih luka koje se nalaze na području LAGUR-a, **zadovoljavajuću infrastrukturu imaju samo neke od luka**. To se posebno odnosi na luke Prizna i Stinica koje su trajektna pristaništa i koje su posljednjih godina rekonstruirane, izgrađene i uređene. U lukama lokalnog značaja infrastruktura je nedostavno razvijena. Osim nedostavno razvijene infrastrukture, **većinu luka karakterizira i nedostatak vezova** što ukazuje na potrebu izgradnje novih luka, posebice luka nautičkog turizma. **Ribarska infrastruktura** koja se odnosi na iskrcajna mjesta je prema informacijama s radionica **izgrađena na lošem mjestu pod velikim utjecajem valova koji ribarima otežavaju iskrcaj**. Problem utjecaja vjetra na iskrcajnom mjestu je izražen kod ribara s Raba, tako da oni i dalje iskrcavaju ulov u luci u gradu Rabu koja infrastrukturom nije prilagođena uvjetima za iskrcaj ulova. Problem oko iskrcajnog mjesta je naglašen i kod ribara iz Novalje koji imaju velikih problema oko iskrcaja ulova u ljetnim mjesecima za vrijeme trajanja turističke sezone kada im je otežan pristup iskrcajnom mjestu s vozilima zbog prometnih gužvi i nedostatka parkinga. Prema podacima Agencije za obalni linijski pomorski promet, promet putnika i vozila na državnim trajektnim linijama koje su prometovale na području LAGUR-a (Prizna-Žigljen, Stinica-Mišnjak i Valbiska-Lopar), u 2016. godini iznosio je 1.706.988 putnika (1,04% više u odnosu na 2015.) i 662.488 vozila (1,30% manje u odnosu na 2015.). Promet putnika na državnoj brzobrodskoj liniji (Novalja-Rab-Rijeka) u 2016. godini iznosio je 70.151 putnika (8,57% manje u odnosu na 2015.). Nautički turizam na području LAGUR-a još uvijek je nedovoljno razvijen, no kako se određena područja LAGUR-a nalaze na nautičkoj ruti između gornjojadranskih, istarskih i srednjedalmatinskih nautičkih središta, često u njih svraćaju nautičari. Na području LAGUR-a rade **2 ACI marine** specijalizirane za nautičare (Rab i Supetarska draga), od kojih prva posluje samo tijekom ljetne sezone. U području **elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga** na području LAGUR-a postignut je zadovoljavajući stupanj razvijenosti, posebice u razvoju nepokretne i pokretne elektroničke komunikacijske mreže. No, u pogledu pristupa internetu još uvijek nije postignuta dostatna infrastrukturna razvijenost. Određena naselja na području LAGUR-a nemaju pristup internetu, dok neka nemaju kvalitetan signal i brzinu interneta što smanjuje kakvoću života građana i onemogućuje daljnji razvoj gospodarstva.

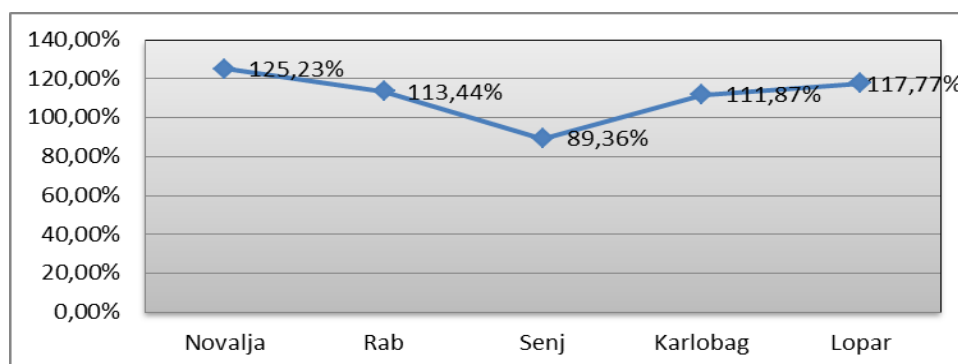
Vodoopskrba, odvodnja i gospodarenje otpadom

Područje LAGUR-a karakterizira **visoka razina priključenosti stanovništva na vodoopskrbni sustav**. Opskrba svih JLS na području LAGUR-a vrši se iz Hrvatskog primorja – južni ogranak te djelomično iz vlastitih izvora i uglavnom zadovoljava postojeće potrebe u sezonskom i izvansezonskom opterećenju. Stanovništvo koje nije priključeno na vodovodnu mrežu opskrbljuje se iz cisterni. Na čitavom području LAGUR-a prisutan je problem **nedovoljne pokrivenosti kanalizacijskom mrežom** i opasnosti od njegovog negativnog utjecaja na okoliš. Gospodarenje otpadom podrazumijeva skupljanje, prijevoz, oporabu i zbrinjavanje otpada, uključujući nadzor nad tim postupcima i naknadno održavanje lokacija zbrinjavanja. Na području LAGUR-a gospodarenjem otpadom bave se poduzeća Komunalije Novalja d.o.o., Dundovo d.o.o. Rab, Gradsko komunalno društvo Senj d.o.o., Komunalno poduzeće Vegium d.o.o. Karlobag, Lopar Vrutak d.o.o. za komunalne djelatnosti.

1.2. Gospodarske značajke područja

Razvoj gospodarstva na području LAGUR-a određen je prirodnim čimbenicima (geografski položaj, klima, prirodni resursi), tržišnim uvjetima, tehničko-tehnološkim napretkom i stupnjem razvoja infrastrukture. Ocjenjivanje i kategorizacija jedinica lokalne samouprave prema stupnju razvijenosti temelji se na indeksu razvijenosti, uvedenom radi što objektivnijeg mjerenja stupnja razvijenosti svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj. Indeks razvijenosti se računa kao ponderirani prosjek pet socio-ekonomskih pokazatelja (stopa nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave po stanovniku, opće kretanje stanovništva i stopa obrazovanosti). Postupak ocjenjivanja i kategoriziranja JLS prema indeksu razvijenosti provodi se svakih 5 godina i posljednje ocjenjivanje je provedeno krajem 2013. godine. Prema navedenom ocjenjivanju, od 5 jedinica lokalne samouprave na području LAGUR-a, jedna JLS (grad Senj) nalazi se u III. skupini (75-100% prosjeka RH), tri JLS (grad Rab, općina Karlobag i općina Lopar) se nalaze u IV. skupini (100-125% prosjeka RH), dok se jedna JLS (grad Novalja) nalazi u V. skupini čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske.

Grafikon 1. JLS prema indeksu razvijenosti

Izvor: MRRFEU, 2016.

1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti

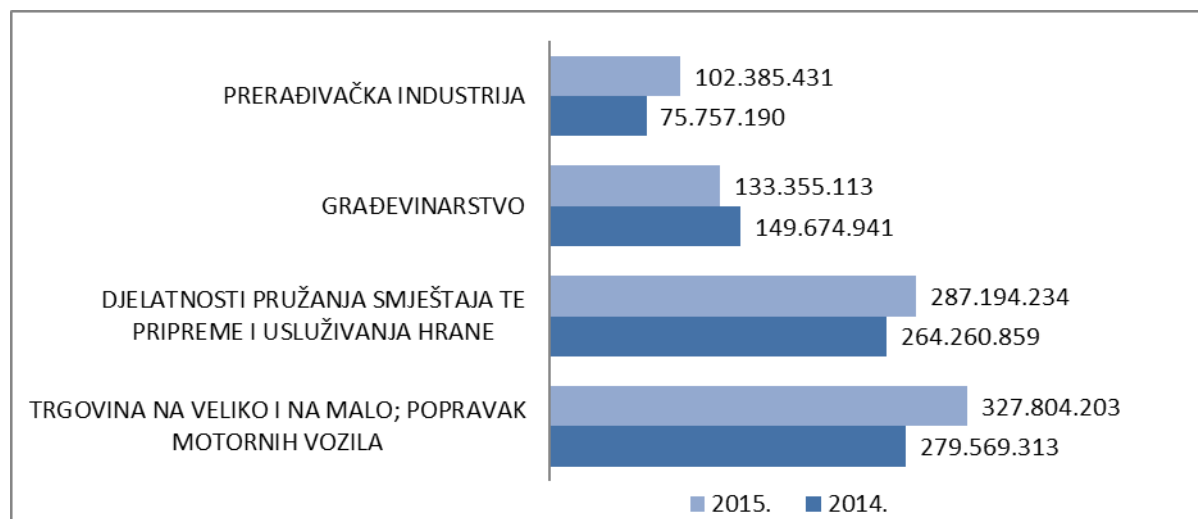
Podaci Hrvatske gospodarske komore o glavnim gospodarskim djelatnostima na području LAGUR-a pokazuju da je gospodarstvo u najvećoj mjeri okrenuto prema **radno intenzivnim djelatnostima uslužnog i sezonskog tipa, uglavnom trgovini i ugostiteljstvu**. Često se na turizam gleda kao na djelatnost, no, ispravnije ga je promatrati u vidu sektora koji povezuje brojne djelatnosti (proizvodne i uslužne), potiče njihov razvoj i ima ulogu plasirati domaći proizvod turistima.

Prema podacima HGK za 2014. i 2015., najznačajnije djelatnosti prema ostvarenim prihodima na području LAGUR-a su:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala,
- djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane,
- građevinarstvo,
- prerađivačka industrija.

Od ukupnog broja registriranih tvrtki na području LAGUR-a (438), unutar prethodno navedenih djelatnosti registrirano je 258 tvrtki (58,90%), od čega je 87 tvrtki registrirano u djelatnosti trgovine na veliko i na malo i 83 tvrtke u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.

Grafikon 2. Djelatnosti prema ostvarenim prihodima na području LAGUR-a u 2014. i 2015.

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2017.

Turizam

Geografski položaj koji objedinjuje prirodne značajke mediteranskog i dinarskog kruga, dobra prometna povezanost, raznolike klimatsko temperaturne zone (mediteranska i planinska), bogata kulturna i pomorska baština te prirodne ljepote, kvalitetan su preduvjet razvoja turizma na području LAGUR-a. Sve općine i gradovi LAGUR-a imaju turističku zajednicu te je svim naseljima unutar LAGUR-a dodijeljena kategorizacija prema Pravilniku o proglašavanju turističkih općina i gradova i o razvrstavanju naselja u turističke razrede sukladno propisanim kriterijima; kvantitativnim (petogodišnji prosjek ostvarenog broja turističkih noćenja u turističkoj općini, gradu ili naselju, broj turističkih noćenja po stanovniku turističke općine, grada ili naselja, vrijednosti prometa u ugostiteljskoj djelatnosti po stanovniku općine, grada ili naselja i petogodišnji prosjek ostvarenog broja turističkih noćenja u općini, gradu ili naselju po krevetu ili smještajnoj jedinici) i kvalitativnim (turistički i smještajni ugostiteljski kapaciteti odgovarajuće kvalitete, razina izgrađenosti infrastrukture, prirodna i kulturna baština, stanje organiziranosti zdravstvene zaštite, uređenost javnih površina i dodatna ponuda: sport, kultura, trgovine i sl.). Od ukupno 59 naselja unutar LAGUR-a, 8 naselja ima dodijeljenu A kategoriju, 7 ih ima dodijeljenu B kategoriju, za 17 naselja dodijeljena je C kategorija dok se 27 naselja nalazi u D kategoriji.

Dvije plaže s područja LAGUR-a nagrađene su u 2016. godini **plavom zastavom** (plaža „Suha Punta –Karolina“, Rab i plaža autokampa „Straško“, Novalja). Plava zastava je u svjetskim razmjerima priznata turistička oznaka koja predstavlja najpriznatiji model ekološkog odgoja i obrazovanja i obavješćivanja javnosti po pitanju brige za more i obalni pojas i sve većem broju turista predstavlja glavni orijentir prilikom odabira destinacije.

Primjetno je kako interesi gostiju s vremenom postaju sve zahtjevniji stoga im je, osim sunca, mora i ugodne klime, potrebno osigurati kvalitetnu ponudu i sadržaje koji će im boravak učiniti ugodnijim. Područje LAGUR-a **odlikuje se bogatom gastro i eno ponudom, prirodnim, kulturnim i tradicijskim vrijednostima i brojnim događanjima** poput Novaljskog kulturnog ljeta, Rapske fjere, Međunarodnog senjskog ljetnog karnevala, Karlovaškog ljeta i Loparske noći. Više od 300 km biciklističkih staza, uređene planinarske staze i sigurne ronilačke lokacije, idealan su preduvjet za razvoj sportskog turizma na području LAGUR-a.

Obzirom na geografski položaj te turističke i gastronomske sadržaje **otoci Rab i Pag su zanimljiviji nautičarima**. Na Rabu postoje 2 ACI marine, Rab i Supertarska draga. ACI

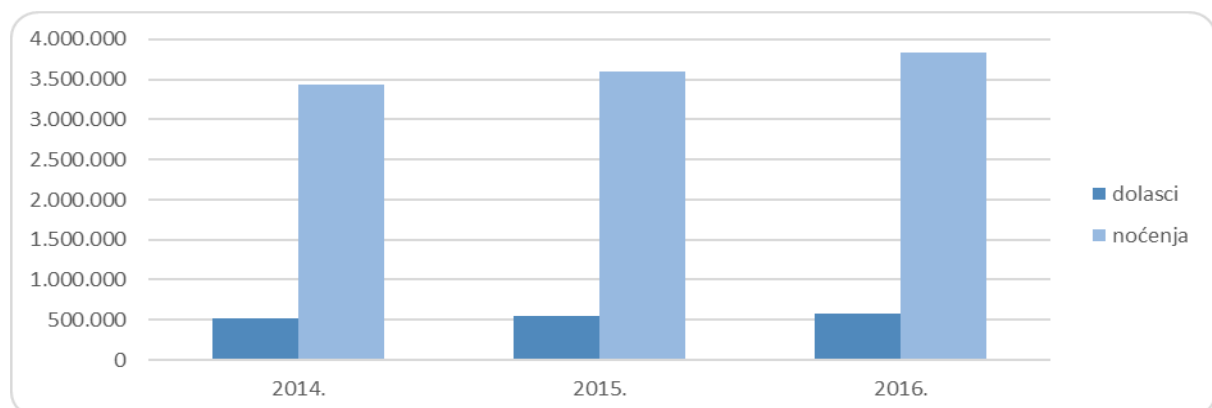
marina Supetarska Draga otvorena je tijekom cijele godine, a nakon povećanja kapaciteta raspolaže sa 328 vezova u moru i 53 mjesta na kopnu. ACI marina Rab nalazi se u samoj gradskoj luci i raspolaže sa 142 veza u moru (sezonski, marina otvorena od 01.04. do 31.10). Popunjenost marina je na razini cca 70%, obzirom da je dio kapaciteta potrebno držati slobodnim zbog dnevnih tranzita i stalnih gostiju. Postoji **potreba za dodatnim vezovima**, poglavito u vrijeme ljetne sezone. Marine ne organiziraju posebne izlete i turističke ture za svoje goste, međutim imaju odličnu suradnju sa lokalnim turističkim zajednicama i turističkim agencijama koje mogu zadovoljiti potrebe gostiju za dodatnim turističkim sadržajima. Iako su gosti zadovoljni sadržajima marina, neprestano **ističu problem nedostatka pomorskih benzinskih crpki**. Postojeća benzinska crpka u Rabu je udaljena od sjevernog djela otoka na kojem je smještena marina Supetarska draga što uzrokuje velike troškove točenja goriva, te se pomorci snalaze na način da gorivo prenose u kanistrima što predstavlja potencijalnu ekološku katastrofu i negativno utječe na turističku sliku LAGUR-a kao destinacije. Na isti način se prenosi gorivo iz Punta (Krk). Pomorska benzinska pumpa u Novalji je s druge strane u pličini i predstavlja problem za plovila čiji je gaz preko 1 metra. **S istim problemima nedovoljnog broja benzinskih crpki se susreće i GSR (jedina pomorska benzinska pumpa koja raspolaže s plavim dizelom je ona u Rabu)**. Prilikom izrade ove strategije su se istraživala rješenja u obliku plutajućih benzinskih postaja. Na primjeru plutajuće benzinske pumpe za plovila u Luci Krk se ustanovilo da je takvo ulaganje izvan mogućnosti za financiranje ove LRSR. (cca. 650.000 € po postaji).

U blizini ribarstvenog područja, ali izvan njegovih granica, nalazi se ACI Marin Šimuni smještena na Pagu, u mjestu Kolan u Maunskom kanalu. ACI Marina Šimuni raspolaže sa 191 vezom u moru i 45 mjesta za smještaj plovila na kopnu.

Prema podacima Ministarstva turizma, na područje LAGUR-a nalaze se sljedeći turistički objekti: 15 hotela razvrstanih u različite kategorije (četiri hotela u kategoriji 2*, dva hotela u kategoriji 3* i 9 hotela u kategoriji 4*), jedan integralni hotel (grad Rab), dva turistička naselja, turistički apartmani (jedan u kategoriji 3* i jedan u kategoriji 4*) te 7 kampova (tri u kategoriji 2*, jedan u kategoriji 3* i tri u kategoriji 4*).

Prema podacima **DZS-a o smještajnim kapacitetima**, u 2015. godini na području LAGUR-a evidentirano je ukupno **61.690 kreveta** (55.191 stalnih i 6.449 pomoćnih) unutar različitih kategorija – hoteli, privatna kućanstva, kampovi i ostali objekti. Većina smještajnih kapaciteta nalazi se u gradovima Novalji (22.191) i Rabu (18.970) te u općini Lopar (9.799). Područje LAGUR-a bilježi kontinuirani rast dolazaka i noćenja i podaci za 2016. godinu pokazuju porast od 6,35% u dolascima te 6,19% u noćenjima u odnosu na 2015. godinu, odnosno, porast od 13,20% u dolascima te 11,87% u noćenjima u odnosu na 2014. godinu.

Grafikon 3. Dolasci i noćenja na području LAGUR-a u 2014., 2015. i 2016. godini

Izvor: DZS, Priopćenje Dolasci i noćenja turista u 2014., 2015. i 2016.

Najveći broj noćenja u 2016. godini ostvaren je u gradu Novalji (1.414.956), slijedi grad Rab (1.246.698), dok je treća po broju ostvarenih noćenja općina Lopar (688.371). U pogledu strukture gostiju, s udjelom od 95,27% u noćenjima i 93,70% u dolascima prevladavaju strani gosti. Iako područje LAGUR-a iz godine u godinu bilježi sve bolje rezultate, turizam ovoga područja ograničen je na ljetne mjesece. Kako bi se navedeni koncept promijenio potrebno je osmisliti i implementirati uspješan model upravljanja turizmom koji bi utkao turizam u svakodnevni život stanovnika i povezo ribarstvenu i poljoprivrednu proizvodnju s visokoodrživim konceptom turizma.

Ribarstvo

Povijesno gledano područje LAGUR-a oduvijek je okrenuto moru, ribarstvu, brodogradnji i trgovini putem mora te naravno ratarstvu, stočarstvu i šumskoj industriji. **Senj i Karlobag** su u povijesti odigrale ulogu **značajnih trgovačkih luka** preko kojih se je odvijala trgovina dalje prema Karlovcu, Zagrebu, Beču, Budimpešti i Bosni. Karlobag je bio važan za uvoz vina i žita te drugih poljoprivrednih dobara iz unutrašnjosti. Drvo i željezo, sukno i platno, tkana roba i svila također su bili značajni za lučki promet u Karlobagu. Trgovinske grane po kojima je Senj čuven su u prvom redu trgovina solju, žitom, vinom i uljem. Značaj pomorskog prometa vidi se i **u odredbama statuta iz 14. stoljeća** koji je sadržavao **propise kako promicati pomorstvo**, primjerice „Senjski pučani“ bili su oslobođeni plaćanja naknada za sidrenje i privezivanje, što im je davalo svojevrsni monopol. Također, **Senjani su bili vrsni brodograditelji**, koji su primali na znanje novine u brodogradnji ali su gradili na svoj način, stoga se u prošlosti spominje i svojevrsna „senjska brodograđevna škola“ kao skup znanja koji su imali senjski brodograditelji. Kao tradicijsko plovilo spominje se **senjski grip iz 17. st.** Danas je na području Senja i Karlobaga aktivan tek jedan brodograditelj, tvrtka Vrulja montaža iz SV. Jurja. Razvoj pomorskih luka pratio je i **razvoj cestovne infrastrukture**, pa se povijesno ističe gradnja **Jozefinske ceste** (Senj - Karlovac / 1770.-1779.), ceste Gospić – Karlobag, s dvije trase poznate kao **Terezijanska i Karolinska cesta te Majstorska cesta** (od sela Sv. Roka do magistralne ceste za Obrovac / 1832.). Ove se ceste i danas koriste a zbog svojeg specifičnog položaja i vizura koje se otvaraju tijekom putovanja predstavljaju izniman turistički potencijal.

Slika 4. Tunera u Lukovu (Senj)

Izvor: Turistička zajednica Grada Senja

Tunere u mjestu Lukovo, na poluotoku Malta dodatno potvrđuju da se radi o malim primorskim mjestima koja su okrenuta ribarstvu i pomorstvu kao gospodarskim osnovama života. Ostaci ribarskih nastambi za motrenje tuna na poluotoku Malta su registrirani u Registru kulturne baštine kao pojedinačno nepokretno kulturno dobro.

O orijentiranosti prema moru govore i podaci o gospodarstvu **otoka Raba**. Već u antici se spominje stočarstvo s proizvodnjom sira i preradom vune. Proizvodila se i vunena tkanina arbasius

za koju Petar Skok nalazi tragove u francuskoj i španjolskoj mornarici. Od tog vunenog štofa

u čijem imenu se čita ime otoka Raba (Arba) dobivala se između ostalog i **odjeća za pomorce**. Pomorski promet je bio jako dobro organiziran. Postojale su dobre veze sa susjednim otocima, ali i otočnim kopnom do tamošnjih luka. Amfore su se dopremale u luku Rab trgovačkim brodovima a sigurna su sidrišta bila u Kamporskoj i Supetarskoj drazi na sjevernoj strani otoka. Postojala je **pomorska veza s Novaljom i uvalom Caska na otoku Pagu**. Kopnena luka Senj povezivala je otok s unutrašnjošću Dalmacije, a preko otoka Krka Rab je bio povezan s Istrom. Uslijed boljih društveno ekonomskih prilika, čemu su uvelike doprinijeli **brodarstvo i brodogradnja, ribarstvo i solarstvo**, trebalo je donijeti zakone i pravila ponašanja. Negdje između **1234. i 1268. nastaje prvi Rapski statut** - tu su sadržani **propisi o ponašanju mornara i vlasnika brodova**, predviđeni su slučajevi mornara koji se okrenu protiv vlasnika brodova, vidi se da mornari nisu smjeli izlaziti u luku u kojoj lađa pristane, određeno je što se događa sa stvarima nađenim na moru, što sa stvarima predanim iz barke bez dozvole vlasnika, postoje propisi o oružju kojim mora biti naoružana lađa. Vrlo je zanimljiv podatak da je već **1623. godine Rabljanima data koncesija za održavanje pomorskog prijevoza pošte na Jadranu**. I dok je škver u uvali sv. Eufemije poslovao do konca 17. st., zadržavaju se brojna manja brodogradilišta po otoku. **Jedrenjaci** zadržavaju svoj kontinuitet u lokalnoj i obalnoj plovidbi usprkos pojavi parobroda, štoviše primjećuje se njihov rast, tako da koncem 18. st. ima 15 brodova na jedra tipa **bracera, peliga i sl.**, a početkom 19. st. ih ima čak 70. Kada govorimo o Rabu, nužno je istaknuti da se radi o **otoku s najviše malih brodogradilišta na cijelom Jadranu** u kojima se grade tradicijske brodice i jahte po mjeri modernih nautičara. Upravo iz navedenog proizašla je manifestacija Rab Nautic Passion. Trenutno na Rabu djeluju Brodomehanika Brnabić, Brodogradnja Zdravko Pičuljan, Brodogradnja Pičuljan, Brodogradna Petar Španjol i Tvrtka Kvarner.

Otok Pag je najrazvedeniji hrvatski otok. Naziv Novalja potječe od latinskog imena navalis odnosno navalia što u prijevodu znači pristanište. **Stanovništvo Novalje** povijesno se bavilo stočarstvom i ratarstvom, maslinarstvom (Lun), ali **ribarstvom i to pretežito kočarenjem**. U uvali **Caska**, nedaleko crkvice sv. Antona nalazi se okrugli kameni toranj za

promatranje kretanja tuna, poznat pod imenom Tunera/Turan, koji je 1888. godine izgradila obitelj Palčić. Svojom osebujnošću on budi znatiželju posjetitelja i danas predstavlja svojevrsni simbol Caske. Za razliku od mnogih drvenih konstrukcija duž hrvatske obale, riječ je o jedinom takvom tornju izrađenom od kamena. **Unosan lov na tune na Caski i Zrcu potrajao je do 1960. godine.** Za njega su se koristile duge i uske brodice zvane **ladve**, izrađene od jednog komada drveta i ponekad povećane dodavanjem bojnih dasaka, kojima se upravljalo uz pomoć vesala postavljenih na dugačku poprečnu gredu zvanu jaram ili igo. Ladve se danas više ne koriste, a Gjuro Szabo zabilježio ih je na području Caske još tridesetih godina prošloga stoljeća, u vrijeme kad su u ostalim krajevima već potpuno nestale iz upotrebe. U današnje vrijeme su stanovnici uz ove djelatnosti okrenute i turizmu.

Slika 5. Tunera u Uvali Caska

Izvor: Arhiva Turističke zajednice Novalja

Usporedo s razvojem gospodarstva možemo pratiti i razvoj gastronomije. Obzirom da je stanovništvo bilo okrenuto ribarstvu **tipični specijaliteti su Novljanski brodet, Juha od kamena, Sušene hobotnice, Hobotnice pod pekom, Hobotnice u ulju, Usoljeni incuni i drugi specijaliteti nastali od proizvoda ribarstva i akvakulture.** Paralelno sa ribarstvom se razvijalo ratarstvo, maslinarstvo i stočarstvo, te se **ističu paški sir, lički škripavac, maslinovo ulje, paška janjetina, lička janjetina, vina i sl.**

Slika 6. Juha od kamena

Izvor: www.Gastrobajter.hr

Ribarstvo je na području LAGUR-a tradicionalna djelatnost i s ukupno 814 registriranih ribarskih brodova i brođica u gospodarskom ribolovu područje LAGUR-a zauzima udio od 39,34% u ukupnom broju ribarskih plovila Primorsko-goranske i Ličko-senjske županije te 10,37% u odnosu na broj registriranih plovila na razini RH.

Tablica 4. Registriran broj ribarskih brodova i brođica u gospodarskom ribolovu

Dužina plovila	< 12 m	12-18 m	18-24 m	> 24 m	Ukupno
Republika Hrvatska (broj plovila)	7.196	394	140	119	7.849
Ličko-senjska županija (broj plovila)	230	3	0	0	233
Primorsko-goranska županija (broj plovila)	1.741	56	18	21	1.836
Područje LAGUR-a (broj plovila)	798	16	0	0	814
Udio (%) plovila LAGUR-a u LS i PG županiji	40,49	27,12	0,00	0,00	39,34
Udio (%) plovila LAGUR-a u RH	11,09	4,06	0,00	0,00	10,37

Izvor: MP, Uprava ribarstva, 2017.

Promatrano prema jedinicama lokalne samouprave, najveći je broj plovila registriran u gradu Rabu (67,44%) i gradu Novalji (12,78%), dok je u pogledu segmentacije plovila najviše plovila za lov mrežama stajaćicama (8,11%). Najveći broj plovila svrstan je u kategoriju neaktivnih plovila (69,66%) nakon čega slijede plovila s drugim aktivnim alatima (9,34%). **Ribolovnu flotu u najvećem dijelu čine plovila dužine ispod 12 metara, kojima se obavlja ribolov sezonskog tipa.** Prema dostupnim podacima Ministarstva poljoprivrede, Uprave ribarstva, ukupna snaga plovila u gospodarskom ribolovu na području LAGUR-a iznosila je u 2016. godini 26.932,71 kW. Takva vrsta plovila sa pasivnim alatima je karakteristična za Jadran, najčešće ne love ciljane vrste već ribari ovisno o dijelu godine mijenjaju alate i najčešće love u blizini obale.

Tablica 5. Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na LAGUR području u 2016.

Vrsta ribarskog plovila	Novalja	Rab	Senj	Karlobag	Lopar	Ukupno
Plovila s mrežama stajaćicama (DFN)	23	25	12	0	6	66
Pridnene kočarice i/ili plovila s pridnenom potegačom (DTS)	7	19	0	0	0	26
Plovila s vršama i/ili drugim klopama (FPO)	7	8	12	4	0	31
Plovila s udičarskim alatima (HOK)	4	22	1	0	2	29
Neaktivna plovila	92	407	42	16	10	567
Plovila s drugim aktivnim alatima (MGO)	5	63	1	0	7	76
Plovila samo s polivalentnim pasivnim alatima (PGP)	2	2	0	0	0	4
Plovila s aktivnim i pasivnim alatima (PMP)	3	12	0	0	0	15
Ukupno	143	558	68	20	25	814

Izvor: Segmentacija plovila iz travnja 2016., prema Pravilima Okvira za prikupljanje podataka Zajedničke ribarstvene politike Europske unije, MP, Uprava ribarstva, 2016., MP Uprava ribarstva 2017.

Slika 7. Karta ribolovnih zona Republike Hrvatske

Izvor: Pravilnik o granicama u ribolovnom moru Republike Hrvatske (NN, br. 5/11)

Odlukom Ministarstva poljoprivrede, za hrvatske ribare ribolovno je more podijeljeno na niz zona i podzona, a pravo ribolova po pojedinoj povlastici ograničeno je u pisanim zonama, bez mogućnosti upisivanja ostalih. **Ribolovne zone kojima gravitiraju ribari s područja LAGUR-a su zone E i B.**

Na području LAGUR-a registrirano je ukupno **18 iskrcajnih mjesta**, i to 7 iskrcajnih mjesta za ribarska plovila duljine iznad 15 m i 11 iskrcajnih mjesta za ribarska plovila duljine ispod 15 m. Iskrcajnim mjestom smatra se dio lučkog područja operativne obale namijenjen iskrcanju ribe koji je osvijetljen, opremljen uređajima za privez i energetski opremljen (struja, voda), s pristupnom

cestom odgovarajuće kategorije, prohodnom za adekvatna transportna sredstva (kamioni – hladnjače), koji posjeduje adekvatne prostorije za veterinarski i drugi inspeksijski nadzor.

Tablica 6. Iskrcaj ribe u iskrcajnim mjestima na području LAGUR-a

JLS	Iskrcajno mjesto	Iskrcaj (kg) 2014.	Iskrcaj (kg) 2015.	Iskrcaj (kg) 2016.
Novalja	Žigljen	-	15,00	-
	Jakišnica	1.583,40	818,80	801,50
	Metajna	6.778,05	7.677,20	4.241,95
	Novalja	3.755.430,01	2.739.530,46	2.316.400,87
	Stara Novalja	47.146,00	10.414,20	6.955,50
	Tovarnela	13.929,80	3.359,80	2.271,00
Rab	Rab	121.492,54	101.667,17	47.042,96
	Jablanac	403.706,85	60.815,35	50.804,48
	Prizna	649,60	152,00	-
	Senj	126.337,01	70.385,28	3.522,63
Senj	Stinica	92.422,00	201.531,40	41.692,00
	Sv. Juraj	8.227,98	10.885,43	10.053,40
	Donja Klada	21,00	186,50	96,25
	Donji Starigrad	56,60	262,80	253,80
	Karlobag	129,20	491,70	802,70
Karlobag	Barić Draga	713,40	1.392,40	75,00
	Baška Draga	-	77,00	-
Lopar	Lopar	6.276,70	5.253,70	248,00
UKUPNO		4.584.900,14	3.214.916,19	2.485.262,04

Izvor: MP, Uprava ribarstva, 2017.

Podaci Ministarstva poljoprivrede Uprave ribarstva o iskrcaju ribe u lukama Ličko-senjske i Primorsko-goranske županije pokazuju kako su iskrcajna mjesta na području LAGUR-a iskrcala **2.485.262,04 kg ulova u 2016. godini, što predstavlja smanjenje od 22,7% u odnosu na 2015. odnosno 29,99% u odnosu na 2014. godinu.** Prema količini iskrcaja uvelike prednjači iskrcajno mjesto u Novalji i čini 93,21% od ukupnog iskrcaja na području LAGUR-a.

Grafikon 4. Ulov važnih morskih organizama na području LAGUR-a za 2014. i 2015.

Izvor: MP, Uprava ribarstva, 2017.

Uvidom u situaciju na terenu uočen je **nedostatak prostora za servisiranje i održavanje ribolovnog plovila, ribolovnih alata, opreme i sadržaja za zbrinjavanje otpada.**

Nedovoljna infrastrukturna opremljenost iskrcajnih mjesta onemogućuje udovoljavanje potrebnim standardima (tehničkim, zdravstvenim i sigurnosnim) i učinkovitim izvršavanju popratnih radnji vezanih uz iskrcaj ribe stoga je nužno potrebno osuvremeniti je. Problem nedostatka benzinskih crpki sa plavim dizelom na obali dovodi do potrebe opskrbljivanja ribarskih brodova iz kamiona cisterni na neprimjerenim lokacijama.

Slika 8. Održavanje plovila

Izvor: Turistička zajednica Rab

i varanje kupaca na način da se škampi s drugih područja prodaju pod imenom Velebitski škamp. Navedeno upućuje na postojeću prepoznatljivost namirnice i potrebu za boljom zaštitom. Tradicionalni proizvodi ribarstva i akvakulture poput sušene hobotnice, hobotnice u maslinovom ulju, mola, juhe od kamena i drugi su postojeće gastro ikone koje čine temelj za stvaranje prepoznatljive gastro destinacije.

Na području su razvijene manifestacije kojima se interpretiraju kulturne i tradicijske vrijednosti poput Novaljskog kulturnog ljeta, Rapske fjere, Međunarodnog senjskog ljetnog karnevala, Karlobaškog ljeta i Loparske noći. Ovakva događanja su iznimno zanimljiva upravo zbog otvaranja tržišne niše za ribarski sektor, **povezivanja ugostiteljskog i ribarskog sektora, odnosno otvaranja prodajnog kanala za plasman lokalno ulovljenih i/ili uzgojenih namirnica.** Danas se općenito smatra da je mediteranska kuhinja najbolja za ljudsko zdravlje radi vrste i kvalitete namirnica te načina njihove pripreme. Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa, uvjetovana je ekološkim, klimatskim, povijesnim i kulturnim čimbenicima Mediterana. Nedovoljno razvijeno ribarstvo predstavlja ograničenje turističke ponude, ali i neiskorišteni razvojni potencijal uslijed čega su **JLS** na području LAGUR-a, prostornim planovima uređenja **predvidjele izgradnju i obnovu infrastrukture namijenjene ribolovu** (primjerice, Lučka uprava Novalja predvidjela je izgradnju privezišta za oko petnaestak ribarskih plovila).

Marikultura je kontrolirani uzgoj morskih organizama (ribe, rakovi, mekušci i alge) u morskoj ili bočatoj vodi, koji se odvija u bazenima, plutajućim kavezima ili drugim uzgojnim instalacijama smještenima u zaštićenim dijelovima priobalnoga mora. Dio je širega pojma akvakulture (uzgoj slatkovodnih, brakičnih i morskih organizama). Iako na razini Republike Hrvatske proizvodnja u marikulturi i slatkovodnoj akvakulturi iz godine u godinu raste, **na**

U pogledu strukture ulova koji se iskrcava na području LAGUR-a **najzastupljenije vrste u ulovu su glavonošci** (hobotnica, muzgavac, sipa i lignja), **bijela riba** (oslić, pišmolj i trlja blatarica) te **rakovi** (škamp). Područje LAGUR-a obiluje iznimno kvalitetnom ribom upravo zbog očuvanosti mora. Zanimljiv je primjer Velebitskog škampa kojeg love škampari s područja Senja i Karlobaga i koji je cjenjeniji od onog ulovljenog kočama. Tijekom informativnih radionica dionici su istaknuli kako je **Velebitski škamp** prepoznat na talijanskim burzama, prodaje se po višoj cijeni nego na domaćem tržištu, čak je prisutno

Slika 9. Hobotnica pod pekom

Izvor: Turistička zajednica Rab

području LAGUR-a zasad nisu registrirani ovlaštenici za uzgoj morskih organizama i uzgoj organizama u slatkim vodama, no, sve jedinice lokalne samouprave na području LAGUR-a utvrdile su prostornim planovima razvoja područja mogućeg razvoja marikulture.

Prostornim planom uređenja grada Novalje, unutar morskog akvatorija utvrđena su područja mogućeg razvoja marikulture (uzgoj bijele ribe i školjkaša), locirana izvan zaštićenog područja mora, sa pojasom širine 300 m od obalne crte. Navedene proizvodne aktivnosti predviđene su na pet potencijalnih lokacija za daljnje istraživanje (područje otoka Dolfin i Skrda, te potez sjeveroistočne obale Luna), kroz izradu studije utjecaja na okoliš. Područja marikulture smještavaju se minimalno 1 km udaljeno od zona izgradnje. Prostor predviđen za predmetnu namjenu u okviru jedne lokacije osigurava se Planom sa površinom akvatorija od 6,0 ha.

Prostornim planom uređenja grada Raba predviđeni su prostori za marikulturu uz otok Dolin, površine 0,5 ha i u uvali Mag, površine 0,5 ha. Prije privođenja konačnoj namjeni potrebno je, u skladu s Planom, dodatnim istraživanjima odrediti užu lokaciju s najpovoljnijim uvjetima smještaja kaveza i ostalih potrebnih uređaja za uzgoj ribe ili školjaka, te predvidjeti stroge i stalne mjere provjere stanja okoliša, ne samo neposredno uz uzgajalište, nego i na širem području.

Prostornim planom uređenja grada Senja, kao okvirne lokacije uzgajališta riba i drugih morskih organizama određene su sljedeće lokacije: Vela Ivanča, Trsine, Tvrduša, Vlaka, Burnjač, Bilančevica, Svatska, Bočarije Vele i Tvrduša (Prizna). Najveći dozvoljeni kapaciteti uzgajališta su: za uzgajališta bijele ribe u zaštićenom obalnom području mora (ZOP), do 100 t; za uzgajališta ribe između 300m i 1NM (nautičke milje) udaljenosti od obale, do 700 t; za uzgajališta ribe dalje od 1NM udaljenosti od obale, do 3500 t i za uzgajališta školjkaša unutar ZOP-a, do 400 t. Prema Planu, uzgajališta plave ribe ne smiju se postavljati unutar ZOP-a. Uzgajališta se ne smiju postavljati nad naseljima posidonije. Uzgajališta čija je okvirna lokacija određena uz sidrišta, ne smiju ometati pristup sidrištima, niti umanjivati zaštitne značajke i upotrebljivost sidrišta za plovila. Minimalna udaljenost od građevinskih područja na kopnu iznosi 1000 m. Neposredni obalni uzgoj (obiteljske farme) moguć je samo kao manja proizvodnja, kapaciteta do 50 t, i to izvan ili na vanjskom rubu uvala. Moraju se izbjegavati mikrolokacije na kojima prevladava nepovoljna hidrodinamika, nezadovoljavajući higijenski uvjeti i eutrofna područja s rizicima cvatnje toksičnih fitoplanktona. Kopneni dio morskog uzgajališta koji sadrži proizvodnu logistiku smješta se unutar obližnjih građevinskih područja naselja, prema uvjetima za gradnju i uređenje površina gospodarske namjene.

Na temelju **Studije vrednovanja mora i podmorja Ličko-senjske županije, za razvoj marikulture u općini Karlobag** Prostornim planom uređenja predviđene su sljedeće lokacije: područje izvan Uvale Porat (Lukovo Šugarje) (1), Uvala Koromačina (1), Uvala Smojveruša (1), Uvale Marasovića i uvale Pečci (2), Uvale Kralić do uvale Drvarica (3) i Uvala Badnjina (1). Navedene lokacije analizirane su i s aspekta moguće inkopatibilnosti s namjenom i korištenjem kopna, te je ukupni broj lokacija reduciran na one koje zadovoljavaju sljedeće uvjete: minimalna udaljenost do zona izgradnje na kopnu iznosi 1000 m; minimalna dubina mora iznosi 30 m (za određene vrste uzgoja 50 m); mogućnost neposrednog obalnog uzgoja (obiteljske farme) kroz manju proizvodnju do 50 t u okviru obiteljske farme, samo na ograničenom broju lokacija izvan ili na vanjskom rubu uvala; uzgoj plave ribe (tuna i sl.) sukladno zakonskim propisima o zaštićenom obalnom području mora (ZOP), pri čemu se valorizacija pojedine lokacije za predmetnu namjenu provodi temeljem

daljnjih istraživanja. Prema Planu, u zaštićenom obalnom području mora nije dopušteno postavljanje instalacija za uzgoj tuna i plave ribe.

Na području općine Karlobag, u uzgajalištima ispred Lukovog Šugarja i uvala Burnjača i Duboka, svojedobno je bio pokrenut uzgoj kalifornijskih pastrva u moru. Iako investicija nije zaživjela, istraživanja su pokazala da područje podvelebitskog kanala, u pogledu dubine i temperature mora te pomorskih dotoka slatke vode, idealno odgovara uvjetima uzgoja kalifornijske pastrve. Osim fileta ribe izuzetno je cijenjena ikra koja se smatra vrhunskom delicijom čija cijena dvostruko nadmašuje cijenu filetirane ribe. Potražnja za kalifornijskom pastrvom i ikrom je velika, posebice na području Japana i SAD-a, ali i na području zemalja EU.

Prostornim planom razvoja općine Lopar predviđena je površina za marikulturu površine cca 2 ha, uz jugozapadnu obalu poluotoka Sorinj te je prije privođenja konačnoj namjeni potrebno dodatnim istraživanjima odrediti užu lokaciju s najpovoljnijim uvjetima smještaja kaveza i ostalih potrebnih uređaja za uzgoj ribe ili školjaka. Također, nužno je predvidjeti stroge i stalne mjere provjere stanja okoliša, ne samo neposredno uz uzgajalište, nego i na širem području. Sukladno Planu, nije dopušten uzgoj plave ribe.

Prema informacijama s radionica, većina predviđenih lokacija za uzgoj riba na moru se nalaze na mjestima koja su pod velikim utjecajem vremenskim neprilikama, te zbog velikih udara vjetera i valova neprikladna za profitabilan posao marikulture. To je naveden kao glavni razlog nepostojanja ovlaštenika povlastica za akvakulturu unutar ribarstvenog područja.

Prema podacima Upisnika odobrenih objekata u poslovanju s hranom životinjskog porijekla pri Upravi za veterinarstvo i sigurnost hrane, jedino se **na Rabu nalazi objekt za preradu prema djelatnosti razvrstan kao veleprodajni objekt, hladnjača, pogon za svježe riblje proizvode**. Prema podacima od iste Uprave iz Upisnika registriranih objekata u poslovanju s hranom životinjskog porijekla na ribarstvenom području se nalazi **6 objekata ribarnica** koji prodaju proizvode ribarstva i akvakulture, od toga su dvije u sklopu trgovačkih centara. Od preostalih ribarnica po jedna se nalazi u Senju i Karlobagu, te dvije na Rabu. Na ribarstvenom području **ne postoji registrirano sjedište ribarske zadruge, organizacije proizvođača u ribarstvu, klastera u ribarstvu ili marikulturi**.

Područje LAGUR-a **tradicijski je orijentirano prema ribarstvu, no, razvojem turizma, ribarstvo je stavljeno u drugi plan** čime je uvelike izgubilo na značaju. **Revitalizacijom sektora ribarstva postigla bi se veća diferenciranost turističkog proizvoda i bogatija turistička ponuda** i u tom smislu je potrebno osigurati odgovarajuće preduvjete kako bi ribarstvo postalo važan čimbenik u povezivanju gospodarskog i turističkog sektora u svrhu održivog razvoja ribarstvenog područja LAGUR-a. Preduvjet za revitalizaciju sektora ribarstva je povećanje potrošnje lokalno ulovljene ribe. Potrošnja ribe će se poticati uz pomoć povećanja dostupnosti i prepoznatljivosti lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture. Razvoj ribarstva doprinosi pozitivnoj vanjskotrgovinskoj bilanci i otvara mogućnost zapošljavanja u priobalju i na otocima. Uslijed navedenog, a uvažavajući komparativne prednosti područja (čistoća mora, razvedenost obale, rast turističkog sektora i geoprometni položaj), **potrebno je sustavno ulaganje u razvoj i rast ribarstva i akvakulture** koji će doprinijeti povećanju produktivnosti i primjerenom životnom standardu u sektoru ribarstva.

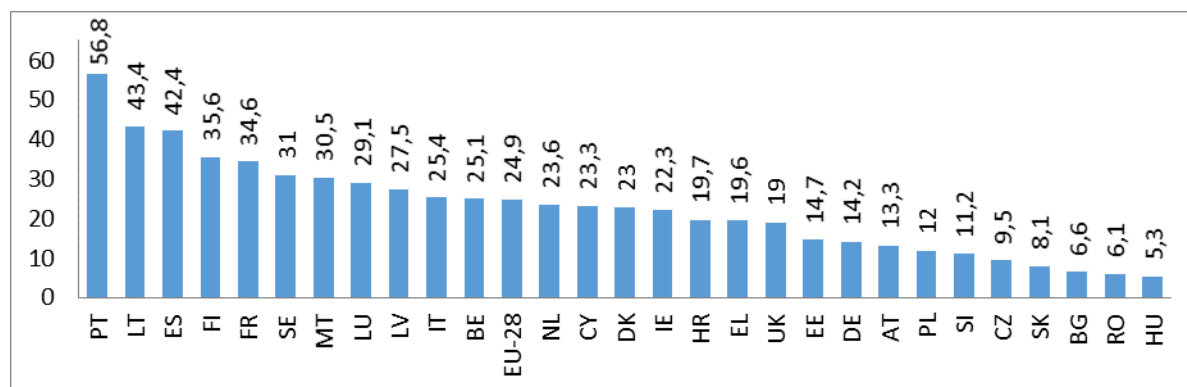
Iako je u Republici Hrvatskoj potrošnja ribe po glavi stanovnika relativno niska (7,7 kg³) u odnosu na prosjek Europske unije (23,3 kg⁴), potrebno je dodatno jačati kapacitete kako bi se

³ Izvor: DZS, 09.12.2015. „Osnovne karakteristike potrošnje kućanstava u 2014. “

⁴ Izvor Uprava ribarstva 29.05.2017. <http://www.mps.hr/ribarstvo/default.aspx?id=15>

udovoljilo zahtjevima turističkog gospodarstva (turizam) i inozemnoj potražnji (izvoz). U Grafikonu 5. je navedena brojka za RH od 19,7 kg potrošnje proizvoda ribarstva i akvakulture po glavi stanovnika, do diskrepancije dolazi zato što EK prilikom izračuna potrošnje uzima u obzir i ribu koja se uvozi za prehranu tuna u uzgajalištima, tako da je podatak DSZ-a o potrošnji od 7,7 kg po glavi stanovnika svrsishodniji, u suprotnom bi bilo uračunato i po glavi tune.

Grafikon 5. Potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture - količina u živoj masi (kg, stanovnik, godina)

Izvor: Europska komisija, Činjenice i brojke o zajedničkoj ribarstvenoj politici, Izdanje 2016.

Iako nije povezano sa sektorom ribarstva u užem smislu poput GSR-a, te se financira putem članarina, prodaje dozvola za rekreativni ribolov, iznajmljivanjem udičarske i ostale opreme za rekreativni ribolov, kroz različite tečajeve o ribolovu, osvojenim nagradama na natjecanjima i slično, prema podacima Hrvatskog saveza za športski ribolov na moru na ribarstvenom području se nalazi **5 športsko ribolovnih udruga** (društva ili klubovi). Međutim u kontekstu očuvanja tradicije i zaštite ribarstvenog okoliša također su kompetentni sugovornici i poznavatelji lokalnog ribarstvenog područja.

Poljoprivreda

Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, na dan 31.12.2016. na području LAGUR-a bilo je registrirano ukupno **997 poljoprivrednih gospodarstava (PG)** od čega 974 obiteljska poljoprivredna gospodarstava (97,69%), 16 obrta, četiri trgovačka društva i dvije zadruge, dok je jedno poljoprivredno gospodarstvo prema vrsti registracije svrstano u kategoriju „ostali“. Poljoprivredna gospodarstva obrađuju 2.793,73 ha poljoprivrednog zemljišta raspoređenog na 5.903 parcele (prema upisanim površinama u Arkod na dan 31.12.2016.). Dobna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava na području LAGUR-a prati stanje na nacionalnoj razini prema kojem **prosjeak godina nositelja poljoprivrednog gospodarstva iznosi 56**. Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju 801 nositelj PG-a stariji je od 50 godina, što čini udio od 80,34% u ukupnom broju PG-a. Unutar promatrane dobne strukture najveći broj nositelja PG-a stariji je od 65 godina (54,06%). Prema rodnoj strukturi nositelja PG-a, prevladavaju muškarci sa 73,82%, dok udio žena - nositeljica PG-a iznosi 26,18% i nepovoljniji je u odnosu na nacionalni prosjek prema kojemu udio žena nositeljica PG-a iznosi 30,60%. U obrazovnoj strukturi nositelja PG-a prednjače nositelji sa završenom srednjom školom (36,51%), Udio nositelja PG-a sa završenom osnovnom školom iznosi 19,06% dok za 30,19% nositelja PG-a nema podataka.

Promatrajući podatke ARKOD-a prema vrsti upotrebe poljoprivrednog zemljišta, vidljivo je da su na području LAGUR-a **najzastupljeniji krški pašnjaci** s ukupno 2.023,95 ha površine, slijede maslinici s 224,74 ha, livade s 214,76 ha i oranice sa 144,15 ha. Veliki udio krških pašnjaka znak je pretežito **ekstenzivne stočarske proizvodnje, naročito ovčarske**, pri čemu

udio grla u ovčarstvu u odnosu na ukupni broj grla u stočarstvu iznosi 87,27%. Stočarstvom se na području LAGUR-a bavi 626 poljoprivrednih gospodarstava od čega ih se ovčarstvom bavi 427 (68,21%). Promatrano prema broju grla u ukupnoj stočarskoj proizvodnji prednjači grad Novalja s udjelom od 41,50% grla i grad Rab s udjelom od 24,53% grla. Promatrano prema broju grla u ovčarskoj proizvodnji, najveći udio zauzima grad Novalja sa 6.474 grla (46,80%), slijedi grad Rab s 3809 grla (27,54%) i grad Senj s 1.977 grla (14,29%). Na području LAGUR-a **govedarstvom** se bave 93 poljoprivredna gospodarstva (87 na području grada Senja i 6 na području općine Karlobag) koja raspolažu s 519 grla goveda. Problem rascjepkanosti i usitnjenosti poljoprivrednih parcela koji onemogućuje suvremenu i racionalnu obradu prisutan je na čitavom području LAGUR-a.

Unutar područja LAGUR-a **pčelarstvom** se bave 53 poljoprivredna gospodarstva koja raspolažu s 2.534 košnice, unutar čega prednjači grad Senj (25 PG-a i 1.240 košnica) i grad Rab (19 PG-a i 743 košnice). Korisnici primjenjuju potrebne poljoprivredno-okolišne i ekološke mjere što doprinosi stvaranju boljeg okruženja za pčele. Unikatno prirodno okruženje područja LAGUR-a jedan je od glavnih razloga što med navedenog podneblja odlikuje izvrsna kvaliteta prepoznata u međunarodnim razmjerima.

Na području LAGUR-a ima **3.318,6 ha šuma u privatnom vlasništvu**.

1.2.2. Stanje gospodarstva

Gospodarska situacija na području LAGUR-a posljednjih godina bilježi pozitivne rezultate. Analiza podataka Hrvatske gospodarske komore o rezultatima poslovanja poduzetnika u 2015. godini pokazuje kako je na području LAGUR-a **zamjetan porast gospodarske aktivnosti** u odnosu na prethodno razdoblje – povećan je broj zaposlenih, ostvareni su veći prihodi i značajan rast dobiti u odnosu na gubitak.

Tablica 7. Broj poduzetnika i osnovni pokazatelji poslovanja poduzetnika u 2014. i 2015.

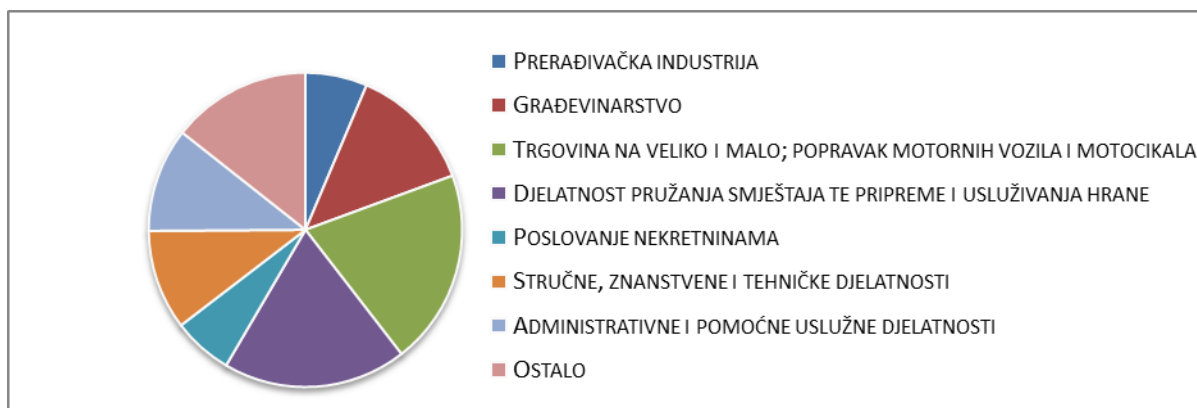
JLS	Broj poduzetnika	Broj zaposlenih		Ukupni prihod		Dobit nakon oporezivanja		Neto dobit/gubitak	
		2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Novalja	127	420	471	272.083.254	299.517.087	18.495.303	23.037.610	9.513.988	19.268.813
Rab	181	867	904	425.048.695	477.389.134	27.437.859	35.753.936	21.590.984	30.379.936
Senj	97	474	464	237.249.002	255.993.399	15.137.130	27.744.516	12.914.852	24.113.469
Karlobag	14	66	81	20.523.986	19.491.353	55.283	139.453	-2.939.565	-3.781.118
Lopar	19	63	70	24.561.066	29.835.210	1.040.065	613.790	737.760	597.821
UKUPNO	438	1890	1990	979.466.003	1.082.226.183	62.165.640	87.289.305	41.818.019	70.578.921

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2016.

Ukupno ostvareni prihod poduzetnika na području LAGUR-a u 2015. godini iznosio je 1,08 milijardi kn. Najveći prihodi ostvareni su u gradu Rabu, gradu Novalji i gradu Senju. U 2015. godini poduzetnici su poslovali s neto dobiti u svim JLS, izuzev općine Karlobag gdje je zabilježen gubitak. U pogledu strukture gospodarstva prema veličini poduzeća, podaci Hrvatske gospodarske komore upućuju na činjenicu kako **98,64% tvrtki na području LAGUR-a pripada kategoriji malih poduzeća** te da je mikro i malo poduzetništvo generator radnih mjesta na području LAGUR-a. Jedna od najvažnijih karakteristika malog poduzetništva je sposobnost da se kratkom vremenskom razdoblju uspješno prilagodi promjenama na tržištu. Promatrano prema djelatnostima (NKD 2007), od ukupnog broja tvrtki na području LAGUR-a, najviše ih je registrirano u djelatnosti trgovine na veliko i malo (19,95%), djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (18,82%) i djelatnosti građevinarstva (12,93%). Prema podacima Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta, na dan 31.12.2016. godine na području LAGUR-a bilo je registrirano ukupno **1.273 obrta**. Od ukupnog broja obrta, **31,42% se ubraja u kategoriju sezonskih**

obrta čije obavljanje djelatnosti traje najdulje 6 mjeseci unutar jedne kalendarske godine. Najveći broj obrtnika koncentriran je u gradovima Rabu (45,95%), Novalji (25,14%) i Senju (18,85%). S obzirom na djelatnost koju obavljaju, 32,6% obrta registrirano je u djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića dok je 22,3% obrta registrirano u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva.

Grafikon 6. Struktura gospodarstva prema djelatnosti tvrtki u 2016.

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2016.

Unutar područja LAGUR-a djeluju **četiri zadruga** što ukazuje na činjenicu da je zadrugarstvo još uvijek slabo zastupljen model udruživanja i poticanja poduzetništva. Prema podacima Hrvatskog centra za zadružno poduzetništvo, od ukupnog broja zadruga, **tri zadruga** s ukupno 46 zadrugara registrirane su na području grada **Novalje i uglavnom se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom** dok je jedna zadruga s ukupno 32 zadrugara registrirana na području općine **Karlobag** i bavi se djelatnošću **uzgoja šuma**. Prema podacima Jedinog registra poduzetničke infrastrukture koji se vodi pri Ministarstvu gospodarstva, poduzetništva i obrta temeljem Zakona o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN, br. 93/13, 114/13 i 41/14), na području LAGUR-a nalaze se **četiri poslovne zone** (dvije u gradu Senju i jedna u gradu Novalji) i **jedna radna zona** (grad Rab). U zonama su registrirana 34 poduzetnika koji zapošljavaju 112 zaposlenika, od čega se 16 poduzetnika sa 110 zaposlenika nalazi u poslovnoj zoni Čiponjac u Novalji.

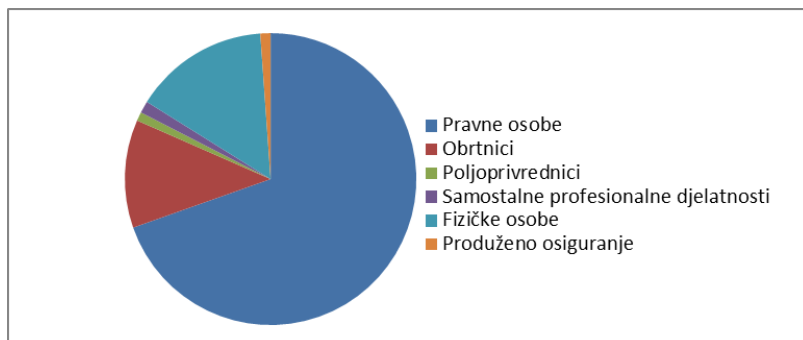
1.2.3. Tržište radne snage

Radni kontingent stanovništva čini broj stanovnika u dobi života, koju s obzirom na fiziološku sposobnost rada u određenom radnom vremenu i s određenim stupnjem intenzivnosti nazivamo radna snaga ili radno sposobna dob (Wertheimer-Baletić, 1999, 398). Važno je istaknuti da se radni kontingent ni kvantitativno ni kvalitativno ne preklapa s kontingentom radne snage već je samo fiziološki demografski okvir za formiranje radne snage. U skladu s definicijom Međunarodne organizacije rada (ILO), radna snaga ili trenutačno aktivno stanovništvo jesu zaposlene i nezaposlene osobe razvrstane prema ekonomskoj aktivnosti u referentnom tjednu.

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine, **područje LAGUR-a obuhvaća 13.678 radno sposobnih stanovnika (15-64 godine), tj. 64,9% u odnosu na ukupan broj stanovnika LAGUR-a**. Struktura radno sposobnog stanovništva prema spolu ukazuje na 2,2% veći udio muškog radno sposobnog stanovništva (51,1%) u odnosu na ženski (48,9%). U pogledu zaposlenosti stanovništva na području LAGUR-a, podaci Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje o broju aktivnih osiguranika krajem 2016. godine pokazuju kako je ukupno bilo zaposleno 5748 osoba (3,2% više u odnosu na prethodnu godinu). Što se tiče strukture zaposlenih prema osnovama osiguranja, najveći broj radnika zaposlen je kod

pravnih osoba (69,59%), slijede radnici kod fizičkih osoba (15,00%), obrtnici (11,97%) te samostalne profesionalne djelatnosti (1,32%).

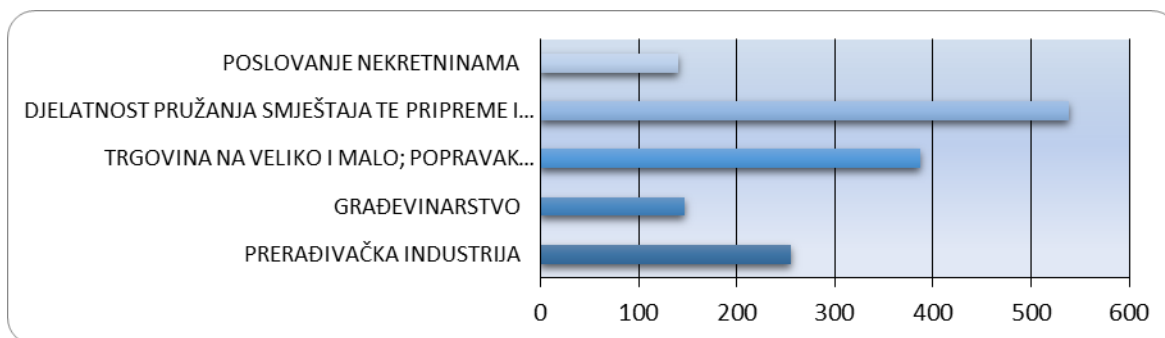
Grafikon 7. Zaposlenost na području LAGUR-a

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2016.

Promatramo li stanje zaposlenosti prema vodećim gospodarskim djelatnostima, vidljivo je da je **najveća zaposlenost na području LAGUR-a ostvarena u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, trgovini na veliko i malo i prerađivačkoj industriji.**

Grafikon 8. Broj zaposlenih u vodećim gospodarskim djelatnostima u 2016.

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2016.

Stopa nezaposlenosti na području LAGUR-a bilježi kontinuirani pad i prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o nezaposlenim osobama po gradovima i općinama, krajem prosinca 2016. godine na području LAGUR-a bilo je 1.135 nezaposlenih osoba. Promatrajući trogodišnje razdoblje, na području LAGUR-a bilježi se pad broja nezaposlenih od 20%. Najveći broj nezaposlenih osoba ima završenu srednju (68,28%) i osnovnu školu (17,36%). U strukturi nezaposlenih prema spolu, prednjače žene s udjelom od 54,19%, dok je u pogledu dobne strukture najveći udio nezaposlenih osoba u skupini od 20 do 24 godine starosti (14,54%). Udio mladih osoba do 29 godina starosti u ukupnom broju nezaposlenih krajem 2016. godine iznosi 32,33%, dok udio nezaposlenih starijih od 55 godina iznosi 15,95%.

Tablica 8. Nezaposlenost na području LAGUR-a na dan 31.12.2016.

JLS	Ukupan broj nezaposlenih	Broj nezaposlenih žena	Broj nezaposlenih mladih (do 29 godina starosti)
Novalja	153	87	62
Rab	372	187	117
Senj	546	304	167
Karlobag	42	25	8
Lopar	22	12	13
UKUPNO	1135	615	367

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje Statistika on-line

Podaci DZS-a o strukturi stanovništva prema glavnim izvorima sredstava za život, izraženi u Popisu stanovništva iz 2011. godine, pokazuju kako od ukupnog broja stanovnika LAGUR-a čak **27,46% živi bez prihoda**, dok 31,65% stanovnika prima starosne i ostale mirovine te socijalne naknade.

1.3. Demografske i socijalne značajke ribarstvenog područja

1.3.1. Broj i gustoća stanovnika

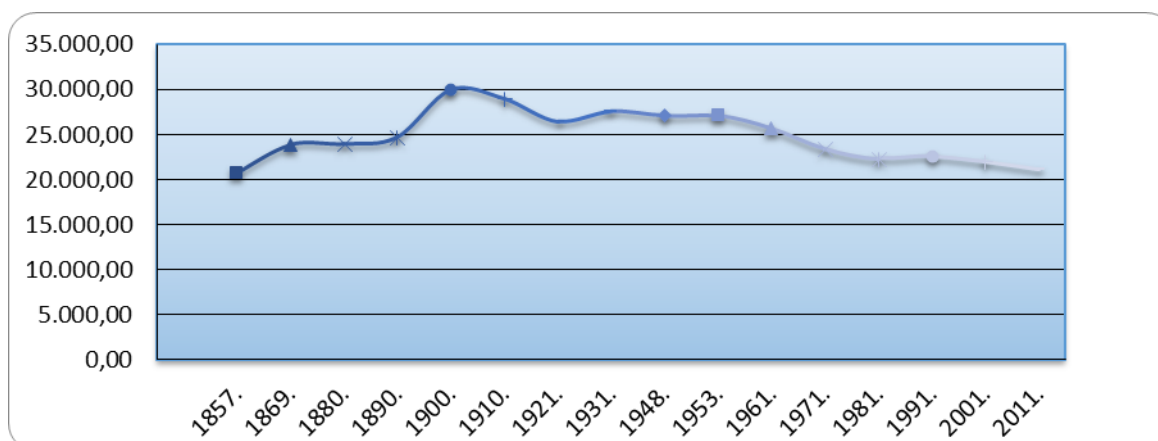
Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na području LAGUR-a živi **21.090 stanovnika**, što u usporedbi s popisom iz 2001. godine **predstavlja smanjenje za 4,01%**. Najviše stanovnika broje gradovi Rab (8.065) i Senj (7.182), a najmanje općina Karlobag (917). U odnosu na Popis stanovništva iz 2001. godine primjetan je pad broja stanovnika u svim jedinicima lokalne samouprave LAGUR-a, osim u gradu Novalji koji bilježi rast stanovnika od 9,84% .

Prosječna gustoća naseljenosti na području LAGUR-a iznosi 36,99 stanovnika/km². Najgušće je naseljen grad Rab (86 st/km²), slijede općina Lopar (48 st/km²) i grad Novalja (37 st/km²), dok su najslabije naseljeni grad Senj (11 st/km²) i općina Karlobag (3,2 st/km²).

1.3.2. Kretanje broja stanovnika na području LAGUR-a TRAMUNTANA

Podaci o kretanju stanovništva na području LAGUR-a u razdoblju od 1857. do 2011. godine pokazuju kako od 1953. godine područje bilježi **kontinuirano smanjenje broja stanovnika što ukazuje na potrebu stvaranja poticajne klime i sustavno pripremanje i pokretanje razvojnih ulaganja i projekata u svim sektorima**, s ciljem motiviranja postojećih stanovnika na ostanak i privlačenja novih stanovnika na naseljavanje područja LAGUR-a.

Grafikon 9. Kretanje broja stanovnika na području LAGUR-a u razdoblju 1857.-2011.

Izvor: DZS, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2011.

1.3.3. Dobno-spolna struktura stanovništva

Dobna struktura stanovništva jedan je od najvažnijih pokazatelja vitalnosti i potencijala stanovnika određenog područja. Podaci Popisa stanovništva iz 2011. godine pokazuju kako u skupinu radno sposobnog stanovništva ulazi 13.678 osoba, što čini 64,86% ukupnog broja stanovnika LAGUR-a. Broj stanovnika do 19 godina starosti iznosi 3.844, dok se u skupini iznad 65 godina starosti nalazi 4.607 osoba. U ukupnom broju stanovnika područja LAGUR-a žene su zastupljene s 50,49% (10.648), a muškarci s 49,51 % (10.442). Navedeni podatak ukazuje na rodnu uravnoteženost stanovnika LAGUR-a.

Tablica 9. Dobna struktura stanovništva na području LAGUR-a

Spol	Ukupno	0-19 godina	Radno sposobno stanovništvo (15-64 godine)	65 i više godina
Sv.	21.090	3.844	13.678	4.607
M	10.442	1.944	6.994	2.059
Ž	10.648	1.900	6.684	2.584

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Prosječna starost stanovništva na području LAGUR-a iznosi 45,2 godine i najviša je u općini Karlobag (50,2) dok je najniža u općini Lopar (42,6). Sve jedinice lokalne samouprave unutar područja LAGUR-a imaju prosječnu starost stanovništva višu od nacionalnog prosjeka koji iznosi 41,3 godine. Uzme li se u obzir jedan od osnovnih pokazatelja starosti stanovništva, **indeks starenja**, koji predstavlja omjer starog i mladog stanovništva, dolazi se do zabrinjavajućeg podatka kako **indeks starenja na području LAGUR-a iznosi 161,47, dok indeks starenja na nacionalnoj razini iznosi 115,0**. Navedeni podatak upućuje na činjenicu da je stanovništvo područja LAGUR-a u procesu starenja. Iako indeks starenja unutar područja LAGUR-a pokazuje različite vrijednosti, sve su vrijednosti iznad nacionalnog prosjeka. Najviši indeks starenja bilježi općina Karlobag (292,86), a najmanji općina Lopar (130,71).

Prosječni vitalni indeks, tj. omjer između broja živorođene djece i broja umrlih osoba od 2012. do 2015. godine za LAGUR iznosi 54,94, dok **prirodni prirast** iznosi -529. Negativni prirodni prirast očituje se u većem broju umrlih osoba naspram živorođene djece. Značajan utjecaj na smanjenje nataliteta imalo je dugotrajno iseljavanje stanovništva radno-sposobne i fertile dobi, veća zaposlenost žena, gospodarski uvjeti, ali i suvremeni način života u kojem se ljudi odlučuju za manji broj djece. Kako se useljavanjem ne može nadoknaditi nedostatak nastao negativnim prirodnim kretanjem, područje se niz godina suočava s depopulacijom. S obzirom da je natalitet temelj gospodarskog razvoja potrebno je provoditi aktivnu populacijsku politiku koja će uvažavati specifične demografske i socioekonomske prilike područja LAGUR-a.

Popisom stanovništva iz 2011. godine po prvi put su se na razini Republike Hrvatske prikupljali podaci o **osobama s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti**. Analizom prikupljenih podataka utvrđeno je da na području LAGUR-a živi 3.446 osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti od čega 1058 osoba ima potrebu za pomoći druge osobe u obavljanju svakodnevne aktivnosti dok 918 osoba navedenu pomoć koristi (86,77%). Navedeni podaci pokazuju visok stupanj razvijenosti socijalne infrastrukture i postojanja skrbi o osobama s teškoćama. Najveći udio osoba s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti u odnosu na ukupni broj stanovnika ima općina Karlobag (23,4%), dok najmanji udio ima grad Novalja (14%). Promatramo li dobnu strukturu osoba s poteškoćama, vidljivo je kako je potreba za pomoći druge osobe prisutna u svim dobnim skupinama, uključujući i najmlađe (od 0 do 4 godine), sa snažnijim porastom u skupini osoba starijih od 50 godina.

Prema podacima DSZ-a o *migracijama – dnevnim i tjednim migrantima*, na području LAGUR-a ukupno je 3.450 dnevnih migranata od kojih je najveći udio zaposlen u drugom naselju istog grada/općine (58,72%). Tjednih migranata ima 555 od kojih 34,95% čine zaposlene osobe, a 65,05% učenici i studenti.

1.3.4. Obrazovna struktura stanovništva

Analiza podataka Popisa stanovništva iz 2011. godine o razini obrazovanja, tj. najvišoj završenoj školi pokazuje kako u **obrazovnoj strukturi** na području LAGUR-a **prednjače osobe sa završenom srednjom školom (58,86%)**, nakon čega slijede osobe sa završenom osnovnom školom (18,09%). U kategoriji osoba koje su bez škole ili s nezavršenom školom nalazi se 10,88% osoba, dok 12,08% stanovnika ima visoko obrazovanje. U strukturi visokoobrazovanih prevladavaju osobe sa završenim fakultetom, umjetničkom akademijom i sveučilišnim studijem (52,40%), slijede osobe sa završenom višom školom i stručnim studijem (45,24%), znanstvenim, stručnim ili umjetničkim magisterijem (1,56%) i doktoratom znanosti (0,50%). Promotrimo li obrazovnu strukturu stanovništva prema spolu, vidljivo je kako muškarci prevladavaju u kategoriji osoba sa završenom srednjom školom (56,42%), znanstvenim, stručnim ili umjetničkim magisterijem (56,10%) i doktoratom znanosti (54,55%), dok žene prevladavaju u kategoriji osoba sa završenom osnovnom školom (60,51%), fakultetom, umjetničkom akademijom i sveučilišnim studijem (52,98%) te višom školom i stručnim studijem (52,55%).

Obrazovnu strukturu stanovništva potrebno je nadalje analizirati uzimajući u obzir podatke o pismenosti stanovništva, koji predstavljaju temelj za oblikovanje i osmišljavanje kvalitetnih projekata koji su usmjereni na rješavanje i ublažavanje problema nepismenosti. Podaci iz Popisa stanovništva 2011. godine pokazuju kako se na području LAGUR-a u skupini stanovništva starijeg od 10 godina nalaze ukupno 84 nepismene osobe, i to 28 muškaraca i 56 žena. Udio od 0,77% nepismenih osoba pokazatelj je razvijenosti obrazovne infrastrukture i dostupnosti formalnog i neformalnog obrazovanja. Veći udio žena u kategoriji nepismenih osoba možemo pripisati činjenici da žene u proteklim desetljećima nisu u tolikoj mjeri bile zastupljene u obrazovnom sustavu kao danas.

Uz tradicionalni pojam pismenosti, potrebno je imati na umu kako je suvremeno informacijsko doba i razvoj medija nametnulo i nove interpretacije pismenosti odnosno analiziranje stanovništva prema informatičkoj pismenosti. Podaci o stanovništvu LAGUR-a starijem od 10 godina pokazuju da se **veći dio stanovništva služi osnovnim informatičkim vještinama (49,16%)**, dok 54,34% stanovnika koristi internet u svakodnevnom životu. Navedena činjenica važna je u kontekstu planiranja jačanja ljudskih potencijala na području LAGUR-a, imajući u vidu da najveći broj aktivnosti vezanih uz prijavu projekata na natječaje temeljem ESI fondova zahtijeva određenu razinu informatičkog znanja i pismenosti.

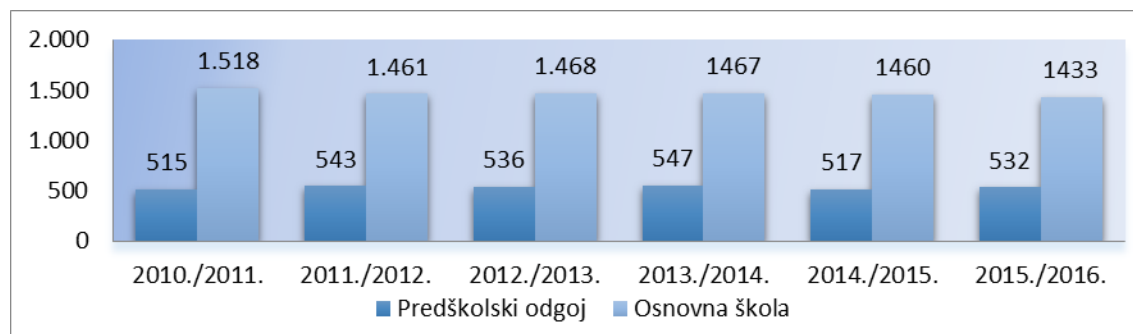
1.3.5. Školstvo i kultura

Cilj osnovnog školstva usmjeren je prema kontinuiranom razvoju učenika kao duhovnog, tjelesnog, moralnog, intelektualnog i društvenog bića u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima stoga je važno osigurati kvalitetnu mrežu osnovnih škola koja bi omogućila svim učenicima redovito školovanje. Infrastrukturna mreža predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja na području LAGUR-a je zadovoljavajuća i njome je obuhvaćeno **6 dječjih vrtića (i drugih pravnih osoba) i 16 osnovnih škola s ukupno 88 razrednih odjela**. Na području LAGUR-a egzistiraju i **tri osnovne umjetničke škole** (Novalja, Rab i Senj), no nema osnovnih škola za djecu i mladež s teškoćama u razvoju.

Pet područnih škola na području LAGUR-a ima status škole s otežanim uvjetima rada (Jablanac, Krasno, Krivi Put, Vratnik, Lun). Riječ je o školama od posebnog značaja za društvenu sredinu koje ne moraju zadovoljavati minimum standarda koji utvrđuju broj

učenika ili razrednih odjela. Prema statističkim izvješćima DZS-a, primjetan je lagani pad broja upisane djece u osnovne škole te naizmjenični rast i pad broja djece upisane u dječje vrtiće i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja. Srednjoškolska infrastruktura obuhvaća **dvije srednje škole s 23 razredna odjela** (grad Rab i grad Senj). Na području LAGUR-a nema učeničkih domova - odgojno-obrazovnih ustanova u kojima se u sklopu odgojno-obrazovnog programa za učenike osigurava primjereni boravak (smještaj i prehrana) tijekom pohađanja srednjoškolskog obrazovanja. S obzirom da na području LAGUR-a **nema visokoškolskih ustanova** zainteresirano stanovništvo gravitira prema većim središtima.

Grafikon 10. Broj djece u predškolskom odgoju i osnovnim školama

Izvor: DZS, Statistička izvješća – OŠ i dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, 2011., 2012., 2013., 2014., 2015. i 2016.

1.3.6. Organizacije civilnog društva (OCD)

Organizacije civilnog društva definirane su od strane Europskog socijalnog i gospodarskog odbora kao „organizacijske strukture čiji članovi imaju ciljeve i odgovornosti od općeg interesa te koji djeluju kao posrednici između javnih vlasti i građana“. Civilno društvo predstavlja aktivan odnos građana prema javnim politikama, službama i poslovima. Udruge su najbrojnije organizacije civilnog društva i prema Registru udruga Republike Hrvatske, na području LAGUR-a registrirano je 279 udruga čije se područje djelovanja prostire na sve sfere društvenog života. Najviše udruga registrirano je u području sportskih i kulturnih aktivnosti.

Problemi s kojima se udruge najčešće susreću su nedostatak vlastitog prostora za obavljanje aktivnosti, djelovanje u prostoru koji u potpunosti ne udovoljava potrebama udruge te pomanjkanje stručnog osoblja osposobljenog za pisanje projekata koji bi omogućili financiranje udruga iz nacionalnih i europskih fondova. Potonje navedeno posebno je važno iz razloga što značajan broj udruga sufinancira svoje djelovanje iz proračuna jedinica lokalne samouprave. Kako bi se problem riješio potrebno je kontinuirano jačati kapacitete, znanja i vještine članova udruga. Također, udruge se susreću s problemom nedostatka vlastitih sredstava potrebnih za participiranje u projektima koje prijavljuju što može dovesti do problema u likvidnosti i ugroziti učinkovitost provedbe projektnih aktivnosti.

Misija udruga i organizacija civilnoga društva općenito je biti korektiv vlasti i veza između građana i javnog sektora i upravo zbog toga je važno kontinuirano poticati i jačati njihov razvoj što će doprinijeti i razvoju na području LAGUR-a.

2. Analiza razvojnih potreba i potencijala područja, uključujući SWOT analizu

2.1. Rezultati analize stanja

Općenito

Područje LAGUR-a obuhvaća 5 JLS unutar dvije JLRS, na površini od 1.169,64 km² i s prosječnom gustoćom naseljenosti od 36,99 st/km² (prosjek RH iznosi 78,1 st/km²). Različiti tipovi klime (mediteranska i planinska klima) uvjetovali su različitost reljefa područja, pri čemu je najzastupljeniji krški reljef. Prirodna obilježja područja utjecala su na raznolikost biljnog i životinjskog svijeta, posebice u pogledu endemskog bilja kojim obiluje Velebit. Područje LAGUR-a karakterizira bogata kulturna, povijesna i prirodna baština koje predstavljaju izvrstan temelj za razvoj turizma cjelokupnog područja. Kvalitetna prometna povezanost, ali i razvijena društvena i zdravstvena infrastruktura dodatan su motiv odabira područja LAGUR-a kao ciljane turističke destinacije. Na području LAGUR-a uočen je problem nedostatan razvijene infrastrukture vezane uz sektor gospodarskog ribolova, odvodnju i pokrivenost područja kanalizacijskom mrežom te kvalitetno gospodarenje otpadom, o čemu svakako treba povesti računa pri planiranju daljnjeg razvoja područja.

Gospodarske značajke

U pogledu gospodarskih značajki, područje LAGUR-a primjereno je razvijeno i promatrano prema indeksu razvijenosti u odnosu na nacionalnu razinu, nalazi se iznad nacionalnog prosjeka. Gospodarstvo područja uglavnom je orijentirano prema radno intenzivnim djelatnostima uslužnog i sezonskog tipa (posebice trgovini na veliko i malo i djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane). Iznimno važan čimbenik razvoja područja LAGUR-a je turizam koji umrežavanjem različitih djelatnosti utječe na cjelovit gospodarski rast i razvoj. Kontinuirani porast dolazaka i noćenja gostiju prati i rast smještajnih kapaciteta unutar različitih kategorija, koji prema posljednjim dostupnim podacima iznosi 61.690 kreveta. Poljoprivreda i ribarstvo tradicionalne su, no nedovoljno razvijene djelatnosti područja LAGUR-a. Od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava najveći broj ih se bavi stočarstvom, posebice ovčarstvom. Iako je na području LAGUR-a registrirano 10,37% ukupnog broja ribarskih plovila ribolovne flote RH, najveći broj plovila je neaktivan. Od ukupno 18 iskrcajnih mjesta za iskrcaj ribe na području LAGUR-a, na iskrcajnom mjestu u Novalji ostvaruje se 93,21% ukupnog iskrcaja. U strukturi ulova koji se iskrcava najzastupljeniji u ulovu su glavonošci (hobotnica, muzgavac, sipa i lignja), bijela riba (oslić, pišmolj i trlja blatarica) te rakovi (škamp). Na području ne postoje tvrtke koje se bave marikulturom, makar su lokacije za uzgajališta određene PPUO/G, ne postoje priznate ribarske zadruge niti je razvijena prerada proizvoda ribarstva i akvakulture. Podaci o ribarstvu ukazuju na nužnu potrebu njegove revitalizacije kojom bi se dostigla veća diferenciranost turističkog proizvoda i bogatija turistička ponuda. Promatramo li gospodarstvo općenito, primjetan je rast gospodarske aktivnosti na području LAGUR-a popraćen pozitivnim financijskim rezultatima u gotovo svim JLS. U strukturi gospodarskih subjekata prevladavaju mikro i mala poduzeća koja predstavljaju generator radnih mjesta. Najviše poduzeća obavlja djelatnost trgovine na veliko i malo i djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. U pogledu tržišta radne snage, od ukupno 13.678 radno sposobnog stanovništva (prema popisu stanovništva 2011.), krajem 2016. godine bilo je zaposleno 5748 osoba. Područje bilježi kontinuirani pad broja nezaposlenih (20% u promatranom trogodišnjem razdoblju).

Demografija i društvo

U pogledu demografskih značajki područja LAGUR-a, važno je istaknuti kontinuirano smanjenje broja stanovnika u svim JLS uslijed čega je potrebno stvarati poticajnu klimu uz

kontinuirano pokretanje razvojnih projekata s ciljem motiviranja stanovnika na ostanak i privlačenja novih stanovnika na područje LAGUR-a. Dodatni otežavajući faktor predstavlja prosječna starost stanovništva koja je u svim JLS viša od nacionalnog prosjeka i upućuje na činjenicu da je stanovništvo područja LAGUR-a u procesu starenja. Također, područje LAGUR-a bilježi i negativni prirodni prirast koji je posljedica dugotrajnog iseljavanja stanovništva radno sposobne i fertile dobi, veća zaposlenost žena, gospodarski uvjeti te suvremeni način života u kojem se ljudi odlučuju za manji broj djece. U pogledu obrazovne strukture stanovništva prevladavaju osobe sa završenom srednjom školom, dok udio nepismenih osoba iznosi 0,77% što ukazuje na razvijenost obrazovne strukture i dostupnost formalnog i neformalnog obrazovanja na području LAGUR-a. Gotovo 50% stanovništva LAGUR-a raspolaže osnovnim informatičkim vještinama te se koristi internetom u svakodnevnom životu, što također ukazuje na razvijenost područja. Područje LAGUR-a raspolaže i odgovarajuće razvijenom infrastrukturnom mrežom predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja koja predstavlja općeniti temelj obrazovanja stanovništva. Na području LAGUR-a djeluje i značajan broj organizacija civilnog društva (udruge) čije se područje djelovanja prostire na sve sfere društvenog života i koje predstavljaju aktivan odnos građana prema javnim politikama, službama i poslovima.

2.2. Potrebe područja na temelju analize stanja

- Poticanje potrošnje lokalno ulovljene ribe
- Poticanje uspostavljanja kratkih lanaca opskrbe
- Poboljšanje ribarske infrastrukture kao i infrastrukture općenito
- Poticanje djelatnosti vezanih uz ribarstvo
- Poticanje suradnje ribarskog i turističkog sektora
- Jačanje ravnomjernog gospodarskog razvoja priobalnih zajednica ovisnih o ribarstvu
- Nedostatak prostora za servisiranje ribolovnih alata i opreme
- Promocija područja kao tradicionalno ribarskog kraja i mjesta nastalih razvojem iz malih ribarskih sela
- Promocija tradicionalnih proizvoda ribarstva i marikulture
- Promocija područja kao ekološki prihvatljivog, s iznimno kvalitetnom ribom
- Jačanje i promocija marikulture, akvakulture i popratnih djelatnosti
- Promicanje održivog razvoja, jačanje svijesti i potpora prilagodbi klimatskim i drugim okolišnim promjenama
- Podizanje interesa mladih za djelatnost ribolova
- Turističke promocije povijesti ribarenja i tradicijskih ribarskih alata iz prošlosti
- Promicanje cjeloživotnog učenja
- Jačanje praćenja, nadzora i kontrole ribolovnih resursa
- Nedostatak sadržaja za zbrinjavanja otpada
- Poticanje sektorske i međusektorske suradnje
- Poticanje kvalificiranih, mladih i poduzetnih osoba za rad u ribarskoj industriji

2.3. Rezultati analize upitnika i održanih radionica

Zbog kratkog vremena za izradu strategije, **značajan napor je usmjeren na animiranje dionika za sudjelovanje i raspravu tijekom radionica.** Predstavnici različitih sektora, sudionici na radionicama su bili animirani da komentiraju prijedloge analize stanja, potreba, ciljeva, prioriteta i mjera. **Stanovnici ribarstvenog područja su se pokazali kao dobri poznavatelji svog područja i trenutnih prilika.** Prilikom same prezentacije su ažurirali neke prvotno napisane podatke (u vezi vrste ulova kod iskrcaja, dostupnosti benzinskih crpki), naglasili probleme koji nisu bili prepoznati prilikom „uredskog“ istraživanja (veliki

utjecaj bure prilikom planiranja iskrcaja (Rab), loša situacija iskrcajnih mjesta prvenstveno podređena turističkoj sezoni i to zbog manjka parkirališnih mjesta (Novalja). GSR sa područja Grada Senja na temelju postignutih cijena na talijanskom tržištu smatra da Velebitski škamp nije zaštićen na tržištu (nema nikakav certifikat), da ga se previše izlovljava, odnosno da potomci ribara koji se misle nastaviti baviti s ribarstvom uskoro neće imati što loviti, pa su pokazali veliki interes za brendiranjem i zaštitom Velebitskog škampa. GSR s otočnog područja, prema informacijama s terena ima puno autohtonih i tradicionalnih proizvoda, međutim nitko nema sredstva niti prilike razvijati proizvode na temelju dodane vrijednosti (Novaljski brodet, juha od kamena, sušene hobotnice, hobotnice pod pekom). Pojedini predstavnici GSR-a stvaraju dodatne prihode konzerviranjem proizvode na bazi hobotnice i ulja, ali u nedovoljnim količinama da bi živjeli samo od toga. Predstavnici GSR-a su također pokazali interes za bavljenje uzgojem (uzgoj školjaka u Novalji), ali smatraju da lokacije za uzgoj nisu dovoljno dobro određena, da su pod velikim utjecajem bure i da nisu jasno određena područja zaštićenih staništa na morskom dnu (smatraju da su jedino prikladna za uzgoj školjaka).

Na temelju pruženih informacija na radionici u vezi drugih mjera iz OPPRRH (najviše u vezi mjere „Produktivna ulaganja u akvakulturu“) planiraju se bolje informirati oko financiranja kako bi pokrenuli uzgoj školjaka. Javni sektor je uz pomoć informacija dobivenih na radionicama odlučio pružiti veću podršku GSR-u, u boljem planiranju manifestacija na javnim površinama, rješavanju problema oko prodajnih mjesta uz obalu i na tržnicama. ŽLU se planiraju javiti na Natječaje u okviru mjera OPPRRH za Iskrcajna mjesta i u različitim su stadijima pripreme dokumentacije. Radionice su također bila dobra prilika kako bi kapetanije saslušale problematiku ribara oko iskrcajnih mjesta. Civilni sektor unutar područja je pokazao veliki entuzijazam oko organiziranja manifestacija povezanih s ribarstvom i pomorstvom u prošlosti međutim nedostaje im pomoć oko daljnjeg razvoja takvih događanja i njihove želje oko profesionalnijeg pristupa oko organiziranja i provedbe takvih manifestacija. Sudionici na radionicama su konstantno naglašavali tradiciju kraja povezanog s ribarstvom što se očituje u povezanosti povijesnih ribarskih sela s nastankom mjesta, tradicionalnih autohtonih menija i starih oblika ribolova pomoću tunera.

Tijekom radnih sastanaka ribari su više puta istaknuli kako imaju problem s plasmanom ulova. Naime, iako je cjelokupno područje LAGUR-a dobro prepoznato u turističkom smislu i ostvaruje značajne gospodarske rezultate iz turističkih i povezanih djelatnosti izostaje suradnja ugostiteljskog sektora i lokalnih ribara. Većina ugostiteljskih objekata kupuje proizvode ribarstva i akvakulture iz velikih trgovačkih lanaca ili uzgoja zanemarujući pritom kvalitetu ili porijeklo namirnica. Istovremeno lokalno ulovljena riba ne pronalazi svoje tržište i pomalo dolazi do gašenja cjelokupne gospodarske grane temeljene na ribarstvu.

Kao značajan problem ribari su istaknuli i postojanje „sivog“ tržišta, nedovoljnu kontrolu nadležnih inspekcija te prekomjeren izlov nedozvoljenim alatima. Prema informacijama s radionica, zbog slabih skladišnih kapaciteta lokalni ribari za vrijeme trajanja turističke sezone nemaju dovoljne količine lokalne ribe, dok izvan sezone imaju problema oko plasmana obzirom na laku pokvarljivost proizvoda ribarstva i akvakulture. Na radionicama se korisnike informiralo i o potrebi ispunjavanja obrasca projektnih prijedloga, međutim zbog kratkog perioda takav pristup nije polučio odgovarajući uspjeh kao intervjui i informacije s rasprava na radionicama. U skladu s navedenim, **djelatnici LAGUR-a su proveli veći broj telefonskih intervjua s dionicima ribarstvenog područja kako bi kvalitetno analizirali područje i osmislili mjere.**

2.4. Snage, slabosti, prilike i prijetnje područja LAGUR-a

U nastavku (Tablica 10.) su prikazane snage, slabosti, prilike i prijetnje područja, odnosno SWOT analiza. SWOT analiza je napravljena na temelju analize podataka iz službenih izvora i komunikacije s predstavnicima različitih sektora na radionicama održanim za vrijeme izrade ove LRSR. Kao i u svim elementima ove LRSR prilikom izrade SWOT analize naglasak je stavljen na gospodarski sektor ribarstva i povezane djelatnosti.

Snage ribarstvenog područja se odnose na očuvanu prirodnu baštinu, čistog i nezaagađenog mora, razvedene obale i dobrog geoprometnog položaja. Unutar područja postoji bogata tradicija povezana s malim ribarstvom i povezanom bogatom gastro i eno ponudom. Rijetkost i ujedno snaga je što je unutar ribarstvenog veća gustoća naseljenosti na otocima. Unutar područja je najvažnija gospodarska djelatnost turizam koji iz godine u godinu bilježi rast. Zbog velike čistoće i nezaagađenosti mora unutar područja ulov je visoke kvalitete, a iznimno je cijenjen Velebitski škamp. Dio ribarstvenog područja je uz pomoć programa UNESCO zaštićen na međunarodnoj razini i to rezervat biosfere Planina Velebit i Mediteranska prehrana.

Prilikom prepoznavanja **slabosti** unutar područja, naglasak je stavljen na vremenske neprilike uslijed olujnog vjetro bure, koji ima veliki utjecaj prilikom planiranja i provedbe gospodarskih aktivnosti unutar područja. Zanimljiv je podatak istaknut od predstavnika GSR-a s radionica, da profesionalni ribari s kopna imaju manji broj izlazaka (ribolovnih dana) od GSR-a s otoka, baš zbog češćih utjecaja bure u kontinentalnom dijelu ribarstvenog područja. U kontekstu marikulture, bura je navedena kao jedan od glavnih razloga ne postojanja tvrtki registriranih za bavljenje uzgojem. Unutar tablice je također navedena bitna karakteristika koju svi sudionici na radionicama smatraju jednim od glavnih krivaca otežanog razvoja GSR-a, odnosno nedostatku međusobne suradnje, što na kraju i rezultira nepostojanju udruženja u sektoru ribarstva unutar područja. Osim nedostatku unutar sektorske suradnje, kao slabost je također prepoznata i međusektorska suradnja, najviše između ribarstva i turizma. Slijedom toga, slabosti se vide i u nepostojanju turističke promocije sektora ribarstva. Na ribarstvenom području kao i u ostatku RH primijećena je depopulacija stanovništva, odlazak mladih, starenje postojećih i u kontekstu ribarstva smanjenog interesa za bavljenje ovom djelatnošću. Uz sve to GSR je kao slabosti prepoznao nepristupačnost benzinskih crpki, neadekvatna i nedovoljno izgrađena lučka infrastruktura za potrebe GSR-a i možda najbitnije - smanjenje ribolovnog fonda.

Navedeno je puno **prilika** i većina je iskorištena prilikom programiranja mjera, pa se tako vide prilike u diversifikaciji, povezivanja sektora ribarstva s turizmom i ugostiteljstvom, dodanoj vrijednosti kroz skraćivanje lanaca opskrbe. Prilike se vide i u podizanju svijesti i promociji lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture. Prilike GSR vidi i u boljoj edukaciji, iskorištavanju EU sredstava kroz strateško planiranje, populariziranjem ribolovnog turizma i daljnjem razvoju manifestacija povezanih s ribarstvenom i pomorskom tradicijom. U kontekstu prilika prepoznate su i neke osobitosti područja poput: pogodnog tla za uzgoj maslina, postojanje otoka unutar područja, zanimljivost je da na Rabu nema otrovnica. Područje je dobrog nautičkog položaja i općenito kvalitetnih prirodnih preduvjeta. Također je bitno napomenuti da se unutar područja bilježi porast gospodarskih aktivnosti i opadanje stope nezaposlenosti, a nije ni na odmet spomenuti da se unutar područja što se tiče iskrcaja, prema vrsti ulova najveće količine bilježe za hobotnicu. Međutim prema informacijama s radionica od predstavnika ceha ribara PGŽ, takav ulov je bio povezan s plovilima koja su u međuvremenu iskoristila sredstva unutar mjere Trajna obustava ribolovne aktivnosti.

Uz snage područja podjednako malo je navedeno **prijetnji**. Redom se odnose na negativne demografske trendove, ograničenu kupovnu moć domaćih potrošača te pad potrošnje ribe.

Negativni demografski trendovi i nezainteresiranost mladih stvara prijetnju od gubitka tradicionalnih vještina i znanja. Među prijetnjama je naveden i mogući preveliki izlov ribe nedozvoljenim alatima, što je prijetnja naglašena od strane predstavnika GSR-a. Predstavnicima ŽLU-a su stavili naglasak na slabo razvijeni nautički turizam, obzirom na dobar položaj. Nedostatak vezova je općenita prijetnja većini luka u RH, pa tako i ovih unutar ribarstvenog područja. Primijećena je slaba pokrivenost internetom. Flota ribarstvenih plovila unutar područja je većinom do 12 m ukupne duljine, što je također prijetnja za razvoj udičarskog turizma (fizička ograničenja boravka rekreativaca zbog male duljine plovila).

Tablica 10. SWOT analiza.

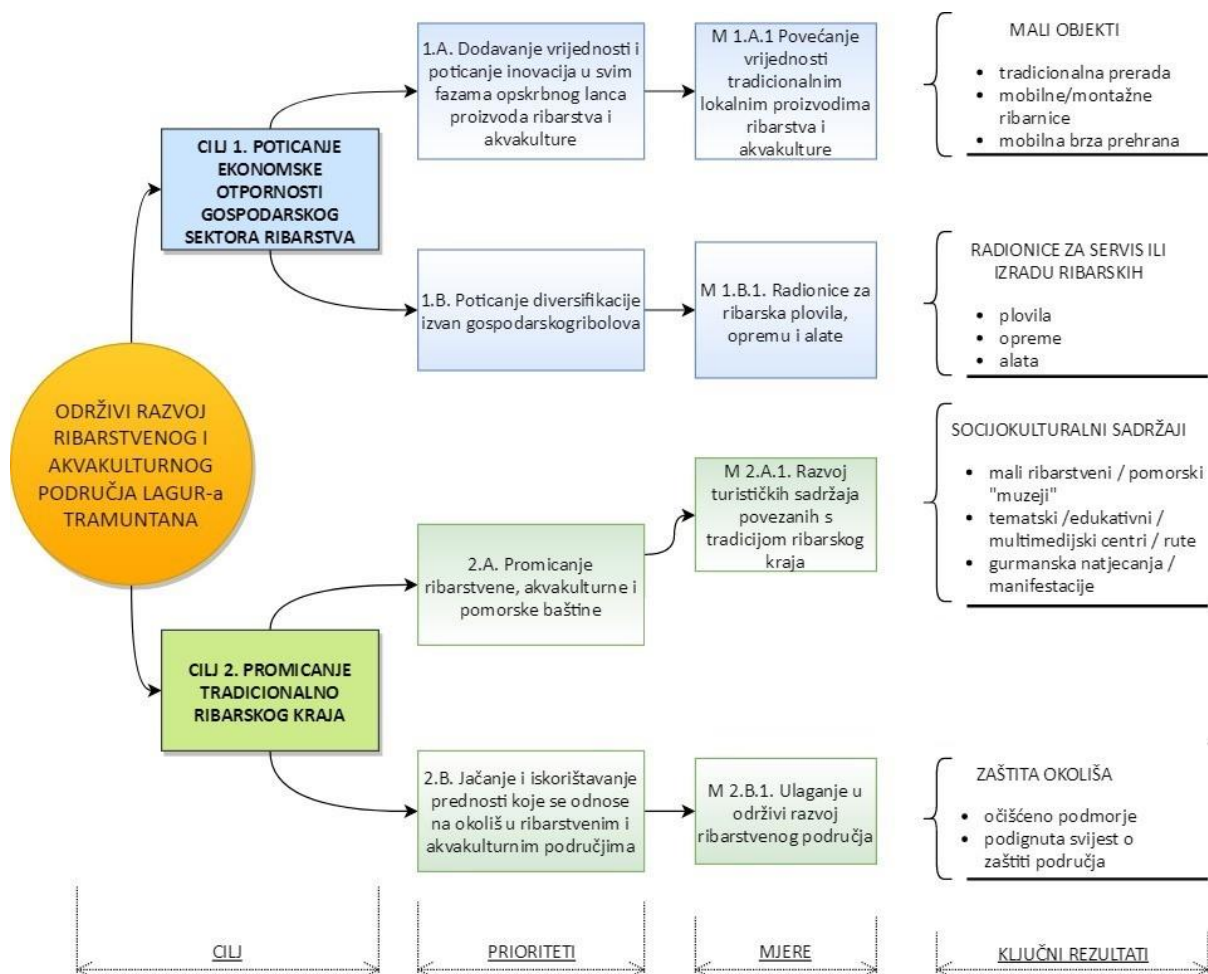
SWOT ANALIZA	
SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Tradicija malog ribarstva i pomorstva općenito • Čistoća, prozirnost i nezagađenost mora • Razvedenost obale • Geoprometni položaj • Visoka kvaliteta ribljeg fonda • Kvaliteta Velebitskog škampa prepoznata na tržištu • Bogata gastro i eno ponuda • Područje bogato prirodnom i kulturnom baštinom • Rast turističkog sektora • Veća gustoća naseljenosti na otočnom području • Planina Velebit – UNESCO-ov program MaB • Mediteranska prehrana na listi nematerijalne baštine UNESCO-a 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimatski osjetljivo područje (podložno čestom olujnom vjetru – buri) • Nedostatak lokalne suradnje između gospodarskih subjekata u ribarstvu • Nepostojanje ribarskih zadruga niti organizacija proizvođača u ribarstvu • Nedostatak turističke promocije o povijesti ribarenja te tradicijskim ribarskim alatima iz prošlosti • Nedostatak promocije iznimne kvalitete ribljeg fonda • Nerazvijeni distribucijski kanali za ulovljenu ribu • Nepovoljna demografska slika područja • Nedovoljan interes mladih za djelatnost ribarstva • Nepristupačnost benzinskih crpki za ribare • Smanjen riblji fond • Problem sezonalnosti turizma • Ne postoje tvrtke koje se bave uzgojem proizvoda ribarstva i akvakulture

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetni preduvjeti za razvoj turizma (prirodne značajke mediteranskog i dinarskog kruga, dobra prometna povezanost, raznolike klimatsko temperaturne zone (mediteranska i planinska), bogata kulturna baština i prirodne ljepote) • Brojni kulturni događaji • Diversifikacija turističke ponude i značajnije integriranje s ribarskim sektorom • Potencijal za razvoj turističke gastronomske destinacije • Razvoj kratkih lanaca opskrbe (lokalni ribari – ugostitelji; ribari - stanovništvo) • Promocija iznimne kvalitete ribe zbog čistoće mora • Podizanje svijesti potrošača o kakvoći proizvoda i zdravstvenoj koristi konzumiranja ribe • Bolja edukacija ribara i ostalih dionika u ribarstvu, turističkom sektoru i općenito stanovništva • Mogućnosti korištenja sredstava EU fondova • Modernizacija infrastrukture, ribarske opreme i kanala promocije • Populariziranje ribolovnog turizma • Razvoj ribarstvenog područja temeljen na Lokalnoj razvojnoj strategiji u ribarstvu • Unutar ribarstvenog područja se nalaze dva otoka – Pag i Rab (tri otočne JLS- Novalja, Rab i Lopar) • Tlo pogodno za uzgoj maslina • Na otoku Rabu nema zmija otrovnica • Tijekom ljetnih mjeseci u svim JLS-ovima ribarske fešte ili ribarske večeri • Zadovoljavajuće razvijena društvena struktura • Položaj na nautičkoj ruti • Kontinuirani rast dolazaka i noćenja • PPUO/G predviđena izgradnja i obnova infrastruktura namijenjena za sudionike u obavljanju gospodarskog ribolova • Sve JLS s ribarstvenog područja PPUO/G-om predvidjele lokacije za uzgoj bijele ribe, pastrva i školjaka • Porast gospodarskih aktivnosti • Opadanje stope nezaposlenosti • Najviše se love hobotnica za razliku od cijele RH 	<ul style="list-style-type: none"> • Negativni demografski trendovi: starenje stanovništva, iseljavanje, nedovoljan interes mladih • Ograničena kupovna moć domaćih potrošača te pad potrošnje ribe • Mogući preveliki izlov ribe nedozvoljenim alatima • Gubitak tradicionalnih vještina i znanja • Upliv invazivnih vrsta ribe • Slabo razvijen nautički turizam • Nedostatak vezova • Slaba pokrivenost internetom • Pad količine iskrpane ribe • Depopulacija • Starost stanovništva iznad nacionalnog prosjeka • Veliki udio plovila sa područja LAGURA u odnosu na PGŽ i LSŽ veličine do 12m • Neadekvatne nacionalne mjere financiranja u odnosu na detektirane potrebe na području

3. Opis i hijerarhija ciljeva LRSR te integriranog i inovativnog karaktera LRSR, uključujući jasne i mjerljive pokazatelje ostvarenja ili rezultata

Određena su **dva specifična cilja LRSR-a** koji su na razini prioriteta usmjereni postizanju ciljeva provedbe strategija lokalnog razvoja u ribarstvu koji predvodi zajednica definiranih u OPPRRH i u skladu su s identificiranim potrebama područja. Planirane **aktivnosti** u okviru mjera u sklopu prioriteta logično **proizlaze iz identificiranih potreba**, jasno su povezane s postavljenim ciljevima i dovode do mjerljivih rezultata (definiranih u poglavlju 6.2.). Niže su opisani ciljevi, prioriteti i mjere. Unutar mjera su programirane prihvatljive aktivnosti, korisnici, specifični kriteriji, ponuđena su obrazloženja u slučaju povećanja intenziteta potpore i **brojčano su navedeni ključni rezultati koji doprinose Prioritetu Unije 4**. Povećanje zaposlenosti i teritorijalne kohezije. Ciljevi, prioriteti i mjere su označeni brojčano i slovima na način da se lako može odrediti hijerarhijska važnost cilja, prioriteta i mjere. Prvom cilju je **alociran udio od 38,80%** od ukupno predviđenih javnih sredstava za provedbu operacija u okviru ove LRSR, a drugom cilju 61,20%. Radi lakšeg praćenja logičkog modela između aktivnosti i specifičnih ciljeva, niže je grafički prikazana intervensijska logika između mehanizama koji vode do uspjeha i jasno pokazuju dodanu vrijednost CLLD pristupa.

Slika 10. Intervencijska logika LRSR TRAMUNTANA

3.1. Ciljevi, prioriteti, mjere LRSR za područja LAGUR-a temeljeni na mogućnostima iz Operativnog programa

U ovom poglavlju su opisani ciljevi, prioriteti i mjere sa planiranim aktivnostima.

CILJ 1. Poticanje ekonomske otpornosti gospodarskog sektora ribarstva

Unutar cilja 1. su planirana dva prioriteta i dvije mjere. Planirane skupine aktivnosti u okviru mjera se odnose na dodavanje vrijednosti i diversifikaciju izvan gospodarskog ribolova. Planirane skupine aktivnosti odgovaraju na sljedeće potrebe koje su identificirane u analizi ribarstvenog područja:

- *poticanje potrošnje lokalno ulovljene ribe*
- *poticanje uspostavljanja kratkih lanaca opskrbe*
- *promocija tradicionalnih proizvoda ribarstva i akvakulture*
- *poboljšanje ribarske infrastrukture kao i infrastrukture općenito*
- *poticanje djelatnosti vezanih uz ribarstvo*
- *poticanje suradnje ribarskog i turističkog sektora*
- *jačanje ravnomjernog gospodarskog razvoja priobalnih zajednica ovisnih o ribarstvu*
- *nedostatak prostora za servisiranje ribolovnih alata i opreme*

Preduvjet za revitalizaciju GSR-a je povećanje potrošnje i vrijednosti proizvoda ribarstva i akvakulture. Takvi preduvjeti su djelomično osigurani postojanjem interesa kod turista za lokalne autohtone proizvode ribarstva i akvakulture, međutim prodajni kanali su zastarjeli, neadekvatni, s upitnim zadovoljavanjem uvjeta u pogledu sigurnosti hrane, drugim riječima postoje ograničavajući čimbenici oko plasmana ribe. Slaba ulaganja u „ribarsku“ infrastrukturu, koja se ne odnose nužno samo na ulaganja u iskrcajna mjesta, dovela je do toga da unutar područja ribari svoj ulov prodaju na zastarjelim stolovima na tržnici. U prošlosti stanovnicima ribarstvenog područja nisu uvijek bile dostupne blagodatne tehnologije u vezi čuvanja hrane. Zbog nepristupačnosti, nedostatka priključka za struju, stanovnici sa područja su se svakako naučili snalaziti oko čuvanja hrane. Takvo „snalaženje“ je stvorilo tradicionalne proizvode ribarstva i akvakulture koji su prehranjivali lokalno stanovništvo u zimske periode kada se zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta nije moglo ići u ribolov niti obrađivati zemlju. Tradicionalni proizvodi poput sušenih i dimljenih proizvoda ribarstva (npr. dimljena i sušena hobotnica ili mol) su uspjeli u prošlosti prehraniti stanovnike područja i time prikazuju neraskidivu vezu njihovog bitka s tradicijom ribarstva. Takvi tradicionalni autohtoni proizvodi su dobar potencijal za stvaranje dodatnih izvora prihoda kroz dodavanje vrijednosti lokalnom ulovu i poticanjem potrošnje kod turista. Osim toga lokalni GSR nema nikakvu lokaciju, objekte ili slično predviđeno za servis plovila, opreme i alata, pa se snalaze na različite načine, često na javnim površinama u stalnom sukobu s javnim vlastima, pogotovo u vrijeme trajanja turističke sezone, što je u biti nonsens jer bilokakve aktivnosti povezane s ribolovom, a da se ne odnose samo na ulov, poput krpanja mreža, reparacije/održavanje opreme i plovila je bila uvijek zanimljiva aktivnost turistima. Stvaranjem preduvjeta u obliku ulaganja u prostore unutar kojih bi ribari mogli servisirati plovila, opremu ili alate bi uvelike podiglo kvalitetu života, najprije ribarima, a onda svim ostalim dionicima koji se trenutno međusobno sukobljavaju zbog sličnih potreba u vezi prostora. Takva ulaganja bi podrazumijevala i organizirane turističke obilaske turista, a izvan turističke sezone potencijalno mlađih stanovnika područja, koji bi na takav način imali priliku više naučiti o vezanim aktivnostima s ovom tradicionalnom djelatnošću. Ulaganjima kroz prihvatljive aktivnosti u okviru mjera unutar dva prioriteta bi se omogućilo stvaranje novih lanaca opskrbe uz pomoć dodane vrijednosti i uz pomoć diversifikacije izvan gospodarskog ribolova bi se stvorili preduvjeti za servisiranje ribarskih plovila, opreme i alata. Time bi se značajno olakšalo povećanje potrošnja lokalno ulovljene ribe, stvorili preduvjeti za gospodarski razvoj lokalnih dionika povezanih s ribarstvom, povećala kvaliteta života ulaganjima u prostore za servisiranje i naposljetku osigurali preduvjeti za ekonomsku otpornost GSR. Uz sve navedeno poticao bi se razvoj novog turističkog sadržaja.

Unutar prioriteta **1.A. Dodavanje vrijednosti i poticanje inovacija u svim fazama opskrbnog lanca proizvoda ribarstva i akvakulture** u okviru mjere *M 1.A.1. Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture* prihvatljive su aktivnosti za razvoj malih tradicionalnih objekata za preradu i prodaju ribe, novih oblika prodaje proizvoda ribarstva poput mobilnih i montažnih ribarnica i mobilnih ili montažnih objekata brze prehrane. Naglasak se uvijek stavlja na mobilno/montažno iz razloga jer na lokacijama kojima prolazi najveći broj ljudi (posjetitelja i stanovnika) nije dozvoljena gradnja, osim toga takvi objekti bi se mogli seliti na lokacije na kojima se održavaju manifestacije/događanja/festivali/općenito promocije u vezi tradicionalne ribarstvene i pomorske baštine predviđene u okviru mjera iz Cilja 2. (*M. 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja i M 2.B.1. Ulaganje u održivi razvoj ribarstvenog područja*). Osim navedenog zadnji razlog, ali ne i manje bitan je mogućnost sklanjanja mobilnih ili montažnih objekata u slučaju orkanskih vjetrova koji su česti unutar područja. Uz prihvatljive aktivnosti izgradnje i/ili adaptacije i/ili opremanja, također su prihvatljive aktivnosti povezane ulaganjima u mrežnu prodaju i marketinške aktivnosti.

Kako bi se podigla kvaliteta života lokalnom GSR-u, unutar prioriteta **1.B. Poticanje diversifikacije izvan gospodarskog ribolova** u okviru mjere *M 1.B.1. Radionice za ribarska plovila, opremu i alate* prihvatljive su aktivnosti izgradnje i/ili rekonstrukcije malih objekata za servis plovila i/ili ribarske opreme i/ili alata. Obzirom da GSR sam održava svoja plovila i to po nekoliko puta godišnje, što podrazumijeva vađenje plovila na kopno, a servis opreme i alata skoro nakon svakog ribolova, ulaganjima u okviru ove mjere bi im se smanjili troškovi poslovanja i time također doprinijelo ekonomskoj otpornosti. Obzirom na slabu kapacitiranost postojeće opreme, prihvatljiva su ulaganja u opremu za dizanje i/ili spuštanje i/ili izvlačenje i transport plovila. Osim toga, kako bi se poticala suradnja ribarskog i turističkog sektora prilikom osmišljavanja projekta prednost će imati operacije/projekti koji su u sklopu svoje provedbe predvidjeti mogućnost turističkih obilazaka. Na takav način bi se riješile potrebe ribara oko prostora za servis, razvio bi se novi turistički sadržaj povezan s ribarstvenom i pomorskom baštinom i stvorili preduvjeti za privlačenje mladih ljudi bavljenjem djelatnošću ribolova.

CILJ 2. Promocija tradicionalno ribarskog kraja

U Cilju 2. su planirana dva prioriteta i dvije mjere. U okviru mjera su planirane aktivnosti pomoću koji će se udovoljiti identificiranim potrebama ribarstvenog područja u vezi:

- *promocije područja kao tradicionalno ribarskog kraja i mjesta nastalih razvojem iz malih ribarskih sela*
- *promocije područja kao ekološki prihvatljivog, s iznimno kvalitetnom ribom*
- *jačanja i promocije marikulture, akvakulture i popratnih djelatnosti*
- *poticanja suradnje ribarskog i turističkog sektora*
- *promicanja cjeloživotnog učenja*
- *jačanja praćenja, nadzora i kontrole ribolovnih resursa*
- *promicanja održivog razvoja, jačanje svijesti i potpora prilagodbi klimatskim i drugim okolišnim promjenama*
- *podizanja interesa mladih za djelatnost ribolova*
- *turističke promocije povijesti ribarenja i tradicijskih ribarskih alata iz prošlosti*

Aktivnosti u vezi promocije, poticanja suradnje glavnih sektora, podizanja interesa, zaštite tradicionalnih lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture su planirane u okviru prioriteta **2.A. Promicanje ribarstvene, akvakulturne i pomorske baštine.** Kroz ovaj prioritet sredstva su namijenjena za aktivnosti koje će dovesti do povezivanja tradicionalnog ribarskog, pomorskog sektora sa turističkim sektorom i stvaranjem novih turističkih sadržaja (organiziranjem događanja, stvaranjem sociokulturnog sadržaja) i zaštitu lokalnih tradicionalnih proizvoda ribarstva i akvakulture.

Prioritet 2.B. Jačanje i iskorištavanje prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima je programiran na temelju identificiranih potreba u vezi zaštite okoliša. Planirana je jedna mjera u okviru koje su prihvatljive aktivnosti očuvanja ribarstvenog i

akvakulturnog okoliša uz pomoć sufinanciranja troškova nastalih kod akcija čišćenja podmorja i organiziranja edukativnih/promotivnih javnih događanja. Provedba prihvatljivih aktivnosti će rezultirati povećanom razinom svijesti kod svih lokalnih dionika u vezi očuvanja i održivog razvoja ribarstvenog i akvakulturnog područja. Promotivne aktivnosti će se prilagoditi interesu mladih (angažiranjem popularnih izvođača, dostupnosti materijala na mrežnim stranicama i sl.) kako bi se i na takav način doprinosilo podizanju interesa mladih za djelatnost ribolova.

Ribarstveno područje je nastalo kao tradicionalni ribarski kraj razvojem iz malih ribarskih sela. Povijesno gledano, lokalno stanovništvo je oduvijek bilo okrenuto moru kroz ribarstvo i pomorske aktivnosti. U povijesti su značajnije luke unutar područja bile u Senju, Karlobagu i Rabu, povijesni zapisi daju uvid u vrlo živu trgovinu koja se odvijala unutar tih luka, trgovina se najviše vršila sa proizvodima koji su se uzgajali, lovili, izrađivali unutar ribarstvenog područja, te su po kvaliteti bili prepoznati izvan granica država unutar kojih su se nalazili. Neki proizvodi poput npr. sira (škripavca), maslinovog ulja, janjetine (paške), vina, škampa (Velebitskog) itd. su i danas prepoznati i neki od njih zaštićeni. Proizvodi ribarstva i akvakulture poput Velebitskog škampa su prepoznati na tržištu, ali na žalost nisu zaštićeni. Velebitski škamp se zbog svoje kvalitete, na aukcijskim tržnicama proizvoda ribarstva u Italiji plaća nekoliko puta više nego neki drugi, ali zbog nepostojanja certifikata ima dosta prostora da se bilokakav škamp prodaje kao Velebitski zbog čega najviše gube ribari škampari s ribarstvenog područja LAGUR-a koji ga love. Osim Velebitskog škampa koji je zbog svoje visoke cijene najistaknutiji proizvod ribarstva i akvakulture kojeg je potrebno brendirati, cijelo područje obiluje iznimno kvalitetnom ribom i proizvodima ribarstva zbog čistog i nezagađenog mora. Analizom stanja i prepoznavanjem potreba, primijećeno je da je što se tiče GSR, unutar sektorska i međusektorska suradnja nepostojeća zbog čega su na gubitku svi lokalni dionici. Unutar ovoga cilja je potrebno ulagati u povezivanje sektora ribarstva i turizma, promovirati ribarsku i pomorsku tradiciju i baštinu ribarstvenog područja te ulagati u promociju lokalnih proizvoda kako bi se zaštitili za buduće naraštaje i stvorili dodatne sadržaje i izvore prihoda za lokalno stanovništvo. Unutar-sektorska suradnja je horizontalno pitanje i odgovor je ponuđen u obliku većeg intenziteta potpore u slučaju udovoljavanja kriterija zajednički korisnik .

Prioritet 2.A. Promicanje ribarstvene, akvakulturne i pomorske kulturne baštine

Područje obiluje manifestacijama i događanjima kojima se promovira ribarsko naslijeđe, način života i običaji. Takva vrst manifestacija i događaja stvara dobru priliku povezivanja turističkog, ugostiteljskog i ribarskog sektora u svrhu stvaranja novih turističkih sadržaja, privlačenjem mladih s područja i stvaranja novih kanala prodaje. Novi kanali prodaje bi se osim u mjeri M 1.A1. *Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture* stvarali i ulaganjem u profesionalniji pristup pripreme i prodaje proizvoda ribarstva i akvakulture na ribarskim manifestacijama. Unutar ovoga prioriteta osim prihvatljivih aktivnosti organiziranja i opremanja događanja i manifestacija u svrhu pripreme i prodaje proizvoda ribarstva u okviru mjere **M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja**, sredstva su planirana i za stvaranje novih atrakcija kao što su natjecanja u pripremi proizvoda ribarstva i akvakulture, poput npr. natjecanja ribara u pripremi brudeta iz različitih dijelova unutar ribarstvenog područja. Za promociju ribarstvene i kulturne baštine su također planirana sredstva za stvaranje novih turističkih sadržaja poput malih ribarskih i/ili pomorskih „muzeja“. Namjera kod takvih muzeja nije financiranje velikih javnih ustanova, već malih izložbi i postava koje se lako mogu uklopiti u događanja i manifestacije o okviru ovoga prioriteta. Sredstva su planirana i za stvaranje tematskih / edukativnih / centara i ruta kojima bi se stvorio potpuno novi turistički sadržaj povezan s ribarstvom i pomorstvom ribarstvenog sadržaja. Takvi centri i rute bi doprinijeli stvaranju turističke ponude izvan turističke sezone, odnosno smanjenju sezonalnosti. Van sezone bi centri i ture bili dostupni za posjete grupama učenika koje bi se na taj način educiralo o bogatoj ribarstvenoj i pomorskoj povijesti područja. Rezultatima ove mjere se doprinosi povećanju interesa kod mladih za bavljenje djelatnošću ribarstva, zaštiti ribarstvene i pomorske baštine, promociji područja kao tradicionalno ribarskog kraja i mjesta nastalih razvojem malih ribarskih sela. Osim svega navedenog također će se doprinijeti povezivanju turističkog i sektora ribarstva, stvoriti novi turistički sadržaj i promovirati proizvode i baštinu ribarstva, akvakultura i pomorstva, a sve u svrhu

promocije lokalne ribarstvene i pomorske baštine. Prilikom planiranja ciljeva, prioriteta i mjera uočena je potreba za planiranjem aktivnosti povezanih sa zaštitom tradicionalnih proizvoda ribarstva i akvakulture. U trenutku planiranja i provedbe LRSR nisu identificirani nositelji projekata za aktivnosti poput osmišljavanja sustava kvalitete baziranog na korištenju ribljih proizvoda, promociju sustava kvalitete te sveobuhvatnog razvoja gastrodestinacije koja se temelji na potrošnji lokalno ulovljene ribe, zaključeno je da će osmišljavanje i provedbu ovakvih aktivnosti LAGUR Tramuntana provoditi u okviru svog rada, financirajući aktivnosti iz vlastitih sredstava, sredstava tekućih troškova i troškova vođenja LRSR (gdje je primjenjivo sukladno Pravilniku o provedbi LRSR) te iz drugih dostupnih izvora sredstava. Takvim aktivnostima bi se omogućile veće cijene i dohodak GSR-u i povezanim lokalnim sudionicima. Konačni rezultat je garancija potrošačima da se radi o proizvodu ribarstva i akvakulture sa ribarstvenog područja LAGUR-a, područja čistog, prozirnog i nezagađenog mora s visokom kvalitetom ribljeg fonda.

Prioritet 2.B. Jačanje i iskorištavanje prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima

Kako bi se očuvala prirodna baština potrebno je kontinuirano informirati i educirati stanovništvo o potrebi zaštite i očuvanja okoliša i bioraznolikosti područja. U pogledu zaštite mora kao izrazito vrijednog razvojnog resursa LAGUR-a, potrebno je i dalje provoditi akcije čišćenja podmorja koje trenutno provode ronilački centri i klubovi. U okviru mjere **M 2.B.1. Ulaganje u održivi razvoj ribarstvenog područja** prihvatljive su aktivnosti koje odgovaraju na potrebe promicanja cjeloživotnog učenja o održivom razvoju, kroz promicanje održivog razvoja, jačanja svijesti i potpore prilagodbi klimatskim i drugim okolišnim promjenama. Prihvatljive aktivnosti u okviru jedne mjere unutar ovoga prioriteta je sufinanciranje promotivnih aktivnosti poput: ekoloških akcija, edukacija, sajmovi, koncerata i drugih javnih događanja, organiziranih od strane lokalnog javnog i civilnog sektora. Operativni cilj mjere je održavati promotivne aktivnosti sa svrhom jačanja i iskorištavanja prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima, uključujući i operacije za ublažavanje klimatskih promjena za vrijeme provedbe LRSR. Planiranim promotivnim aktivnostima stavljen je naglasak na sufinanciranje aktivnosti ekološkog karaktera (eko akcije čišćenje podmorja od strane volontera ronilačkih klubova/centara, udruga), edukativnog (edukativne radionice/pultovi/promotivni materijali u vezi baštine, proizvoda, tradicija, cjeloživotnog učenja – povezanih s ribarstvenim i akvakulturnim područjem), prodajnim karakterom (na sajmovima bi se nudili lokalni tradicionalni proizvodi po mogućnosti u objektima iz mjere *M 1.A.1. Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture*), turističkim (sve prihvatljive aktivnosti rezultiraju stvaranjem novog turističkog sadržaja), gastronomskim i zabavnim karakterom (kako bi se privukao što veći broj mladih uz sve prije navedene promotivne aktivnosti financirat će se troškovi održavanja glazbeno-scenskih programa, po mogućnosti od lokalnih izvođača), a sve navedeno u svrhu zaštite okoliša. Profesionalnijim pristupom u organizaciji događanja će se podizati svijest o zaštiti okoliša, cjeloživotnom učenju, održivom razvoju, jačati svijesti i pružiti potpora prilagodbi klimatskim i drugim okolišnim promjenama kroz eko akcije čišćenja podmorja. Primarni zadatak eko akcija će biti vađenje otpada iz podmorja, međutim također će se educirati lokalni ronionci koji će za vrijeme akcija prikupljati podatke o stanju ribarstvenog fonda i podmorskog okoliša iz godine u godinu. Takav pristup će stvoriti preduvjete za jačanje praćenja, nadzora i kontrole ribolovnih resursa na godišnjoj razini za cijelo ribarstveno područje. Podmorje se čisti svake godine u obalnim područjima svih JLS-a i svake godine ronionci volonteri imaju istih elementarnih problema u smislu pribavljanja sredstava za osiguravanje vozila hitne pomoći kako bi se osigurala njihova sigurnost. Kako se više ne bi trebali brinuti oko osnovnih preduvjeta i kako bi se olakšalo njihovo sudjelovanje planirana su sredstva kojima bi se osigurali sigurnosni preduvjeti i osigurala zaslužena okrepna vrijednih volontera. U cilju stvaranja preduvjeta za dugoročnu održivost eko akcija omogućiti će se kupovina različite ronilačke i povezane opreme, ulaganja u prostor u kojem se drži oprema te ulaganja u prevenciju i sanaciju onečišćenja. Povezivanjem akcija i javnih događanja će se stvoriti preduvjeti za stvaranje novog promotivnog događanja koji uz pomoć promocije doprinosi zaštiti okoliša i dugoročno osigurava ulaganje održivi razvoj ribarstvenog područja. Kroz

gastronomska događanja naglasiti će se kvaliteta lokalnog ulova i ukazati na nužnost očuvanja okoliša i morske bioraznolikosti.

Integrirani i inovativni karakter LRSR

Integrirani karakter je **osiguran na razini prihvatljivih aktivnosti o okviru planiranih mjera**. Rezultati planiranih aktivnosti doprinose planiranim ciljevima koji doprinose održivom razvoju ribarstvenog i akvakulturnog područja. Očekivani rezultati u pojedinim mjerama će se koristiti kao dio integrirane provedbe u različitim mjerama, npr. tradicionalni proizvodi ribarstva koji će se stvoriti provedbom aktivnosti u okviru mjere *M 1.A.1. Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture* se mogu koristiti tijekom provedbe manifestacija i natjecateljskih događanja u okviru mjere *M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja* ili tijekom provedbe gastronomskih događanja u okviru *M 2.B.1. Ulaganje u održivi razvoj ribarstvenog područja*. Primjer integriranosti se također vidi i u stvaranju turističkog sadržaja integriranog kroz očekivane rezultate različitih mjera, npr. očekivani mobilni/montažni objekti koji će se stvarati zbog plasmana proizvoda ribarstva mjere *M 1.A.1.* se mogu koristiti na manifestacijama u okviru mjere *M 2.A.1.* ili za vrijeme provedbe javnih događanja u vezi zaštite okoliša u mjeri *M 2.B.1.* Sličan primjer na temelju posljednje mjere koja nije spomenuta u obrazloženju integriranog karaktera je mjera *M 1.B.1. Radionice za ribarska plovila, opremu i alate* i očekivanim rezultatom u smislu doprinosa stvaranju novih sadržaja koji se također mogu koristiti na sličan način kao i očekivani rezultati u mjeri *M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja*. Prihvatljivi kriteriji odabira i prihvatljivosti su planirani na razini prioriteta sukladno analizi stanja i SWOT analizi što također doprinosi integriranom karakteru. Inovativni karakter LRSR se očituje u svakom proces koji je prethodio, koji je opisan u ovoj LRSR i koji se očekuje od provedbe ove LRSR. **Inovativnost je postignuta stavljanjem sektora ribarstva u vodeću ulogu lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice**. GSR prvi put ima stratešku ulogu i takva uloga je prvi put opisana u strateškom dokumentu. Inovativni karakter je naglašen i u pojedinim mjerama, odnosno u očekivanim rezultatima pojedinih mjera (**stvaranje novih oblika prodaje**), inovativnost se potencira davanjem većeg intenziteta potpore za projekte koje mogu udovoljiti kriteriju inovativnosti. U praktičnom smislu **inovativni karakter je naglašen kod prevencije štete nastale uslijed djelovanja bure**. U slučaju *M 1.A.1. Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture*, očekivani objekti temeljem provedbe prihvatljivih aktivnosti su mobilnog ili montažnog tipa, kako bi u trenutku nepovoljnih vremenskih uvjeta mogli skloniti na sigurniju lokaciju.

Horizontalna pitanja

Zaštita okoliša – će se osigurati prilikom ocjenjivanja svake prijave na LAGUR Natječaj. Na temelju kriterija za odabir projekata/operacija davati će se veći broj bodova projektima / operacijama koje doprinose očuvanju okoliša (ublažavanju klimatskih promjena), odnosno u svojim aktivnostima koriste obnovljive izvore energije. O pitanjima **Ravnopravnosti spolova** i **Zabrana diskriminacije** – će se voditi briga prilikom sastavljanja stručnih tijela povjerenstava) za odobravanje operacija te prilikom izrade *Priručnika procedura*. **Sukob interesa** – je horizontalno pitanje koje će biti razmatrano prilikom sastava članova tijela za odabir operacija i postojanja sumnje o sukobu interesa. U slučaju postojanja sumnje o sukobu interesa člana tijela za odobravanje operacija (povjerenstva), član tijela će se izuzeti i po mogućnosti zamijeniti sa članom istih kompetencija i spolne pripadnosti. **Udruživanje** – na području ne postoje ribarske zadruge, ali prema informacijama s radionica postojalo je nekoliko inicijativa koje nisu zaživjele. Ovom LRSR se udruživanje potencira na način da se daje veći intenzitet potpore podnositeljima na LAGUR Natječaj koji prijavljuju projekte koji udovoljavaju kriteriju **zajednički korisnik**, doprinoseći suradnji unutar sektora ribarstva i suradnji između različitih sektora unutar ribarstvenog područja. **Zapošljavanje ranjivih skupina** – pitanje nezaposlenosti ranjivih skupina se pokušava riješiti na način da se projektima koji predviđaju zapošljavanje osoba mlađih od 29 godina daje veći broj prilikom ocjenjivanja prijave na LAGUR Natječaj.

3.2. Opis mjera uključujući definiranje korisnika, kriterija prihvatljivosti

CILJ 1. POTICANJE EKONOMSKE OTPORNOSTI GOSPODARSKOG SEKTORA RIBARSTVA

Prioritet: P 1.A. Dodavanje vrijednosti i poticanje inovacija u svim fazama opskrbnog lanca proizvoda ribarstva i akvakulture

Mjera: M 1.A.1 Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture

Opis mjere: Svrha ove mjere je ulaganje u pripremu i plasman tradicionalnih proizvoda ribarstva i akvakulture karakterističnih za ribarstveno područje LAGUR-a TRAMUNTANA, temeljenih na lokalnom ulovu. Naglasak pripreme i plasmana je na inovativnosti i dodanoj vrijednosti. Sredstva za prihvatljive aktivnosti unutar ove mjere su namijenjena za izgradnju ili adaptaciju malih objekata za tradicionalnu preradu, ulaganja u opremu za tradicionalnu preradu (za čišćenje, rezanje, sušenje, dimljenje i sl. proizvoda ribarstva i akvakulture) kako bi se stvorila ujednačena ponuda tradicionalnih proizvoda ribarstva i akvakulture ribarstvenog područja TRAMUNTANA. Osim u razvoj novih proizvoda na ribarstvenom području planiraju se i sredstva za razvoj novih oblika lanaca opskrbe proizvoda ribarstva i akvakulture kako bi se olakšao plasman na lokalnoj razini.

Prihvatljive aktivnosti:

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija malih objekata za preradu i/ili sušenje i/ili čišćenje proizvoda ribarstva
- Opremanje malih objekata za preradu u svrhu udovoljavanja higijenskih standarda, udovoljavanju uvjeta rada, opremanje skladišnih prostora, opreme za čišćenje, opreme za preradu, nabavka ambalaže (za staklenke i sl) i sl.
- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija i/ili opremanje objekata u svrhu maloprodaje proizvoda ribarstva i akvakulture
- Nabava i/ili opremanje mobilnih ribarnica ili mobilnih objekata brze prehrane (vozila, prikolice i sl.)
- Nabava i/ili opremanje montažnih ribarnica ili montažnih objekata brze prehrane (kontejnerskog tipa i sl.)
- Izrada mrežne stranice i/ili aplikacije za prodaju lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture, te oprema za informatičku podršku korištenju mrežne stranice i/ili aplikacije
- Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama, oprema za marketinške aktivnosti i sl.)
- Izrada projektne dokumentacije
- Opći troškovi

Prihvatljivi korisnici:

- JLS / komunalno poduzeće / koncesionar / ustanove u javnom vlasništvu
- fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ

Kriteriji prihvatljivosti:

- Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti mora biti unutar ribarstvenog područja
- Ulaganjem temeljem prihvatljivih aktivnosti mora se odnositi na proizvode ribarstva i akvakulture

Kriteriji odabira - prilikom ocjenjivanja projekta, veći broj bodova će se dodjeljivati:

- projektima koji rezultiraju zapošljavanjem mladih osoba do 29 godina
- za ulaganje koje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanju klimatskih promjena)
- projektima koji rezultiraju povećanju broja radnih mjesta
- projektima koji rezultiraju otvaranjem nove tvrtke
- podnositeljima koji su fizičke i pravne osobe ovlaštenici povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova na moru, imaju prijavljenu djelatnost ugostiteljstva i provode aktivnosti povezane sa mobilnim i montažnim objektima brze prehrane
- podnositeljima koji ima manji broj zaposlenih

Intenzitet potpore: Povećanje intenziteta potpore mogu ostvariti fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ / JLS/komunalno poduzeće / koncesionar / ustanove u javnom vlasništvu u iznosu od 100% ukupno prihvatljivih troškova. Povećanje intenziteta se može ostvariti u slučaju udovoljavanja kriterija za **zajedničkog korisnika** ili u slučaju udovoljavanja kriterija **inovativne značajke**. Napomena: intenzitet potpore za operacije kojima je korisnik javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju EU, ako je potpora odobrena za obavljanje takvih usluga, iznosi 100% ukupnih prihvatljivih troškova (u skladu s člankom 95. stavkom 2. točkom a) Uredbe (EU) br. 508/2014, odnosno člankom 8. stavkom 2. Pravilnika).

Maksimalni iznosi potpore po mjeri/ udio u ukupnoj alokaciji: 31.334,00 € / 2% **Predviđeni broj projekata:** 1

Predviđeni broj novih radnih mjesta / zadržanih postojećih: 0 / 1

Doregistracija postojećih i/ili otvaranje novih tvrtki: 0

Prioritet: P 1.B. Poticanje diversifikacije izvan gospodarskog ribolova

Mjera: M 1.B.1. Radionice za ribarska plovila, opremu i alate

Opis mjere: Ulaganjima u prihvatljive aktivnosti u okviru ove mjere bi se stvorio prostor gdje bi se moglo servisirati plovila, opremu i alate, a i potencirao bi se i razvoj novog turističkog sadržaja u sklopu takvih radionica. Potreba ovakvih radionica je nastala zbog toga što unutar ribarstvenog područja ne postoje takve radionice već je GSR osuđen na održavanje plovila, opreme i alata na javnim površinama pod djelovanjem različitih vremenskih uvjeta i u stalnom sukobu s ostalim korisnicima javnih površina. Kako bi se obuhvatilo cjelokupnu aktivnost održavanja plovila prihvatljive su aktivnosti ulaganja u opremu za dizanje i/ili spuštanje i/ili izvlačenje i transport plovila (isključivo izvan operativne i manipulativne obale).

Prihvatljive aktivnosti:

- Izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija malih objekta za servis plovila i/ili ribarske opreme i/ili alata
- Nabava opreme za servisiranje plovila i/ili ribarske opreme i/ili alata, udovoljavanju uvjeta rada ili sl.
- Nabava i/ili montaža i/ili ugradnja opreme za dizanje i/ili spuštanje i/ili izvlačenje plovila, odnosno ulaganja u takvu opremu
- Nabava i/ili ulaganja u opremu za transport plovila
- Ulaganja povezana sa razvojem integriranog turističkog sadržaja i prilagodbom objekta za pristup posjetiteljima
- Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama i sl.)
- Izrada projektne dokumentacije
- Opći troškovi

Prihvatljivi korisnici:

- Fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ ; JLS / komunalno poduzeće / koncesionar.

Kriteriji prihvatljivosti:

- Ulaganje temeljem prihvatljivih operacija mora biti unutar ribarstvenog područja
- Ulaganje temeljem prihvatljivih operacija rezultira povećanju broja radnih mjesta i/ili se zadržavaju postojeća
- Ulaganjem temeljem prihvatljivih operacija i aktivnosti se neće provoditi na operativnoj ili manipulativnoj obali i ne smije se odnositi na aktivnosti koje su obuhvaćene člankom 43 Uredbe (EU) br. 508/2014

Kriteriji odabira - prilikom ocjenjivanja projekta, veći broj bodova će se dodjeljivati:

- projektima koji rezultiraju zapošljavanjem mladih osoba do 29 godina
- za ulaganje koje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanju klimatskih promjena)
- projektima koji rezultiraju povećanju broja radnih mjesta
- projektima koji rezultiraju otvaranjem nove tvrtke
- podnositeljima koji ima manji broj zaposlenih
- projektima koji uključuju turistički obilazak sadržaja ulaganja

Intenzitet potpore: Povećanje intenziteta potpore mogu ostvariti fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ / JLS / komunalno poduzeće / koncesionar u iznosu od 100%.. Povećanje intenziteta se može ostvariti udovoljavanju kriterija za **zajedničkog korisnika** ili u slučaju udovoljavanja kriterija **inovativne značajke**. Napomena: intenzitet potpore za operacije kojima je korisnik javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju EU, ako je potpora odobrena za obavljanje takvih usluga, iznosi 100% ukupnih prihvatljivih troškova (u skladu s člankom 95. stavkom 2. točkom a) Uredbe (EU) br. 508/2014, odnosno člankom 8. stavkom 2. Pravilnika).

Maksimalni iznosi potpore po mjeri/ udio u ukupnoj alokaciji: 608.806,00 € / 37%

Predviđeni broj projekata: 3

Predviđeni broj novih radnih mjesta / zadržanih postojećih: 3/2 **Do registracija postojećih i/ili otvaranje novih tvrtki:** 1

CILJ 2. PROMICANJE TRADICIONALNO RIBARSKOG KRAJA

Prioritet: P 2.A. Promicanje ribarstvene, akvakulturne i pomorske baštine

Mjera: M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja

Opis mjere: Ova mjera se odnosi na povezivanje ribarskog sektora sa sektorom turizma u svrhu očuvanja i promocije ribarske i pomorske tradicije i tradicionalne brodogradnje ribarstvenog područja. Promocija i očuvanje ribarstvene i pomorske tradicije bi se postiglo uz pomoć ulaganja u izgradnju i opremanje malih ribarskih i pomorskih „muzeja“, tematskih, edukativnih, interpretacijskih - multimedijalnih centara, tematskih ruta, izložbi, manifestacija i natjecateljskih događanja.

Prihvatljive aktivnosti:

- Osmišljavanje te izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija i/ili opremanje malih ribarskih i/ili pomorskih „muzeja“, tematskih i/ili edukativnih i/ili interpretacijskih/multimedijalnih centara, tematskih ruta i sl.
- Osmišljavanje, organiziranje i opremanje natjecateljskih događanja u svrhu promocije morskog i priobalnog područja te ribarstvene i pomorske baštine (natjecanja u pripremi tradicionalnih jela od proizvoda ribarstva i akvakulture i sl.)
- Osmišljavanje, organiziranje i opremanje ribarskih i/ili pomorskih manifestacija (prikaz tradicionalnih običaja, prikaz ribarskih tehnika, prikaz pomorske tradicije, gastronomske manifestacije i sl.)
- Troškovi nabave opreme za osiguravanje održivosti natjecateljskih događanja i ribarskih i/ili pomorskih i/ili gastronomskih manifestacija iz prethodne dvije točke (pozornica, razglas, rasvjeta, prezentacijska oprema, kuharska oprema, tehnička oprema i slično povezano sa natjecateljskim događanjima i manifestacijama...)
- Osmišljavanje i izrada edukativnih materijala
- Troškovi nabave ili najma opreme i potrošnog materijala za prezentaciju proizvoda ribarstva i akvakulture (štantovi, stolovi, kućice, šatori, proizvodi ribarstva i akvakulture i sl.)
- Troškovi nabave ili najma opreme te potrošnog materijala za pripremu lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture (roštilj, kotlić, lonci i padele (posude) s plamenicima lokalni proizvodi ribarstva i akvakulture i slično povezano sa pripremom lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture)
- Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama, oprema za marketinške aktivnosti i sl.)
- Izrada projektne dokumentacije
- Opći troškovi

Prihvatljivi korisnici:

- JLS / komunalno poduzeće / koncesionar / ustanove u javnom vlasništvu
- Fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ
- Organizacije civilnog društva, TZ, zadruge

Kriteriji prihvatljivosti:

- Ulaganje temeljem prihvatljivih operacija mora biti unutar ribarstvenog područja
- Ulaganje temeljem ovih aktivnosti mora se odnositi na teme promoviranja društvene dobrobiti i kulturne baštine, uključujući ribarstvenu, akvakulturnu i pomorsku kulturnu baštinu
- Manifestacije se mogu održavati samo na javnim površinama unutar ribarstvenog područja

Kriteriji odabira - prilikom ocjenjivanja projekta, veći broj bodova će se dodjeljivati:

- za ulaganje koje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanju klimatskih promjena)
- podnositeljima koji imaju manji broj zaposlenih
- manifestacijama koje promoviraju zaštitu okoliša
- manifestacijama koje imaju edukativan sadržaj pripreme proizvoda ribarstva i akvakulture
- za ulaganja koja su posjetiteljima dostupna tokom cijele godine ovisno o tipu ulaganja

Intenzitet potpore: Povećanje intenziteta potpore mogu ostvariti fizičke i pravne osobe u rangu mikro i malih poduzeća sukladno definiciji u Preporuci Komisije 2003/361/EZ / turističke zajednice / JLS / komunalno poduzeće / koncesionar / ustanove u javnom vlasništvu / organizacije civilnog društva / zadruge u najvećem iznosu od 100%; ukupno prihvatljivih troškova. Povećanje intenziteta se može ostvariti udovoljavanju kriterija za **zajedničkog korisnika** ili u slučaju udovoljavanja kriterija **inovativne značajke** ili udovoljavanju kriterija **zajednički interes**. Napomena: intenzitet potpore za operacije kojima je korisnik javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju EU, ako je potpora odobrena za obavljanje takvih usluga, iznosi 100% ukupnih prihvatljivih troškova (u skladu s člankom 95. stavkom 2. točkom a) Uredbe (EU) br. 508/2014, odnosno člankom 8. stavkom 2. Pravilnika).

Maksimalni iznosi potpore po mjeri/ udio u ukupnoj alokaciji: 971,130,00 € / 59%

Predviđeni broj projekata: 6

Predviđeni broj zadržanih postojećih radnih mjesta: 2

Prioritet: P 2.B. Jačanje i iskorištavanje prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima

Mjera: M 2.B.1. Ulaganje u održivi razvoj ribarstvenog područja

Opis mjere: Kranji rezultat prihvatljivih aktivnosti unutar ove mjere je promoviranje održivog korištenja resursa prilikom gospodarskog razvoja ribarstvenog područja. Sredstva su namijenjena za sufinanciranje planiranja, organiziranja i provedbe različitih aktivnosti povezanih s promocijom održivog razvoja ribarstvenih i akvakulturnih područja, poput ekoloških akcija (čišćenja podmorja), edukacija, sajмова, koncerata i drugih javnih događanja.

Prihvatljive aktivnosti:

- troškovi organiziranja akcija čišćenja podmorja i/ili priobalja (vreće za sakupljanje otpada, opskrba hranom i pićem sudionika volontera, troškovi angažiranja hitne pomoći i sl.)
- troškovi zbrinjavanja otpada
- troškovi najma ili nabave ronilačke i popratne opreme
- Troškovi najma ili nabave opreme za pružanje prve pomoći te opreme za spašavanje za potrebe provođenja akcija čišćenja podmorja i/ili priobalja
- Troškovi izgradnje i/ili rekonstrukcije i/ili adaptacije i/ili uređenja prostora u kojem se čuva oprema nabavljena kroz operaciju/projekt
- Troškovi ulaganja povezanih sa prevencijom i sanacijom onečišćenja podmorja i/ili priobalja (plutajuće brane, tlačne šprice za aplikaciju disperzanta i odmašćivača i sl.) Osmišljavanje i organiziranje edukativnih/promotivnih kampanja, sajмова, koncerata i drugih javnih događanja (troškovi angažmana profesionalnih umjetnika, animatora i sl., troškovi prehrane i noćenja za sudionike, troškovi nagrada, troškovi osmišljavanja i izrade edukativnih materijala i sl.)
- Troškovi osmišljavanja, organizacije i provedbe gastronomskih događanja
- Ulaganja u marketinške aktivnosti (komunikacijski i/ili marketinški plan, dizajn, lektoriranje, prijevod, logo, izrada foto i video materijala, izrada promidžbenog materijala, nastupi na sajmovima/manifestacijama, oprema za marketinške aktivnosti i sl.)
- Opći troškovi

Prihvatljivi korisnici:

- JLS / ŽLU / LU / koncesionari / TZ
- udruge / ronilački klubovi / ronilački centri

Kriteriji prihvatljivosti:

- Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti mora biti unutar ribarstvenog područja
- Ulaganje temeljem prihvatljivih aktivnosti se mora odnositi na teme s ciljem jačanja i iskorištavanja prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima, uključujući i operacije za ublažavanje klimatskih promjena
- Troškovi stručnjaka za vođenje projekta ne mogu biti u većem iznosu od 30% ukupno prihvatljivih troškova

Kriteriji odabira - prilikom ocjenjivanja projekta, veći broj bodova će se dodjeljivati:

- za ulaganje koje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanju klimatskih promjena)
- za ekološke akcije čišćenja podmorja
- projektima koji svojim aktivnostima promoviraju zaštitu okoliša
- za provedbu edukativnih aktivnosti
- projektima koji svojim aktivnostima promoviraju turistički sektor
- projektima koji svojim aktivnostima promoviraju očuvanje ribljeg fonda
- gastronomskim događanjima

Intenzitet potpore: Povećanje intenziteta potpore mogu udruge / ronilački klubovi / ronilački centri / JLS / ŽLU / LU / TZ / koncesionar u najvećem iznosu od 100% ukupno prihvatljivih troškova. Povećanje intenziteta se može ostvariti udovoljavanju kriterija **zajednički interes** ili **zajedničkog korisnika**. Napomena: intenzitet potpore za operacije kojima je korisnik javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju EU, ako je potpora odobrena za obavljanje takvih usluga, iznosi 100% ukupnih prihvatljivih troškova (u skladu s člankom 95. stavkom 2. točkom a) Uredbe (EU) br. 508/2014, odnosno člankom 8. stavkom 2. Pravilnika).

Maksimalni iznosi potpore po mjeri/ udio u ukupnoj alokaciji: 38.730,00 € / 2%

Predviđeni broj projekata: 3

3.3. Opis postupka odabira projekta na razini LAGUR-a

Prilikom definiranja sastava i zadaća različitih tijela odgovornih za postupak odabira operacija/projekata **vodila se briga o razdvajanju funkcija između i unutar tijela odgovornih za postupak. Detaljni koraci u postupku odabira projekata/operacija će biti definirani u Priručniku procedura (PP) te usklađeni s LRSR Pravilnikom i Smjernicama.** Priručnik procedura će se izraditi u najkraćem roku nakon odobrenja LRSR, a prije objave prvog LAGUR Natječaja. LAGUR Natječaj sa pripadajućim obrascima za prijavu i priložima te rezultati procesa odabira će biti dostupni na službenim mrežnim stranicama LAGUR-a za svaki postupak odabira, ovisno o mjeri. Na gore opisan način će se dokazivati udovoljavanje obveza LAGURA sukladno LRSR Pravilniku i Smjernicama. U nastavku je jasno opisan postupak i dodijeljene uloge unutar LAGUR-a za odabir projekata.

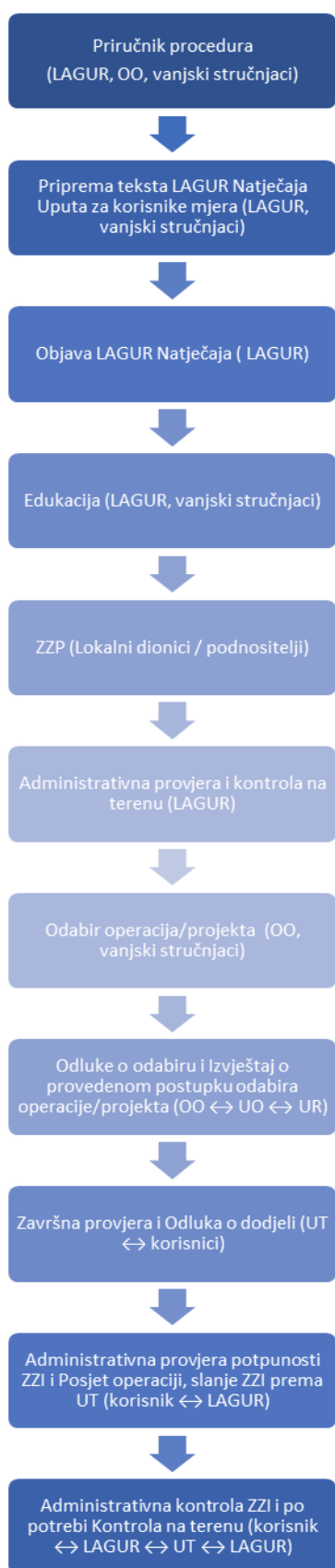
3.3.1. Sastav tijela za odabir projekata i njihove zadaće

Ocjenjivački odbor (OO) – Upravni odbor LAGUR-a će imenovati OO. Osim volontera i zaposlenika LAGUR-a, u sastavu OO biti će angažirani vanjski stručnjaci. OO vrši ocjenu ZZP na Sjednici. Detaljniji popis njihovih zadataka biti će definiran Priručnikom procedura i/ili Uputama za rad OO te usklađen s LRSR Pravilnikom i Smjernicama.

Upravni odbor LAGUR-a (UO) – sastav je propisan statutom LAGUR-a i usklađen je sa obvezom osiguravanja značajne zastupljenosti sektora ribarstva i/ili akvakulture. Detaljniji opis poslova UO biti će naveden u Priručniku procedura i/ili Uputama za rad UO te usklađen s LRSR Pravilnikom i Smjernicama. Upravni odbor vrši odabir projekata. U slučaju da se nakon izuzimanja članova Upravnog odbora zbog sukoba interesa ne može osigurati kvorum i ravnopravnost u odlučivanju, odlučivanje o odabiru projekta obavlja Skupština LAGUR-a ili drugo nadležno tijelo ovlašteno za odlučivanje u skladu sa statutom.

Ukoliko se pokaže potreba, osnivati će se dodatna ad hoc tijela za potrebe provedbe LRSR. Njihov će djelokrug i procedura rada biti definirani Priručnikom procedura i/ili Uputama za rad i/ili odlukama o osnivanju te usklađeni s LRSR Pravilnikom i Smjernicama.

3.3.2. Način odabira projekata

U kratkom vremenu nakon odobrenja LRSR, LAGUR ima izrađen Priručnik procedura i prijedlog teksta LAGUR Natječaja. Prijedlog teksta Natječaja za mjere se izrađuju sukladno Akcijskom planu provedbe. OO se može imenovati za jednu mjeru, a može i za više njih kako bude bilo primjenjivo ovisno o kompetencijama članova OO. Nakon imenovanja i usvajanja teksta LAGUR Natječaja, LAGUR objavljuje Natječaj na službenim mrežnim stranicama LAGUR-a. Paralelno s objavom, LAGUR educira i osposobljava OO i potencijalne korisnike o odredbama Natječaja i ispunjavanju ZPP. Ako se za time ukaže potreba edukaciju članova OO, LAGUR može provoditi prilikom objave svakog LAGUR Natječaja. Rok za podnošenje prijave na LAGUR Natječaj neće biti kraći od 30 dana. Nakon isteka roka za prijavu operacije/projekta na LAGUR Natječaj, započinje administrativna provjera ZPP. Administrativnom kontrolom se utvrđuje pravovremenost i potpunost dostavljene dokumentacije te udovoljavanje propisanim uvjetima i kriterijima prihvatljivosti. Nakon provedbe postupka administrativne kontrole, OO na temelju kriterija odabira iz Priloga 5. u Obrazac za ocjenjivanje projekta dodjeljuje bodove za svaku operaciju/projekt. Ocjenu kvalitete operacije/projekta obavlja neparan broj članova OO. Projekti/operacije se upućuju u daljnju proceduru sukladno Priručniku procedura odnosno LRSR Pravilniku i Smjernicama. Nakon provedenog postupka za prigovore i donesenih Odluka objavljuju se rezultati odabira na službenim stranicama LAGUR-a. Odluke o odabiru/odbijanju sa utvrđenim iznosom potpore i Izvještajem o provedenom postupku odabira operacija/projekata LAGUR dostavlja Upravljačkom tijelu na završnu provjeru. UT provodi proceduru definiranu važećim LRSR Pravilnikom i Smjernicama. Korisnici za koje je donesena Odluka o dodjeli sredstava u propisanom roku i na način kako je određeno u Odluci izvještavaju LAGUR o provedbi operacije/projekta. Postupak podnošenja i obrade te rokovi za Zahtjeve za isplatu (ZZI) i Zahtjeve za promjenu (ZZP) za projekte/operacije definirani su važećim LRSR Pravilnikom i Smjernicama, odnosno, gdje je primjenjivo, Priručnikom procedura.

3.3.3. Kriteriji

Specifični kriteriji prihvatljivosti su propisani na razini mjera. Kriteriji odabira na temelju koji se vrši ocjenjivanje Prijave su propisani u Prilogu 5. Opći kriteriji prihvatljivosti će biti jednaki za sve mjere i pri tome će se kao temelj konzultirati primjenjive odredbe do sada objavljenih

nacionalnih Pravilnika za mjere OPPRRH. Međutim, bitno je ovdje napomenuti da temeljem članka 11. Uredbe (EU) br. 508/2014 neće biti prihvatljiva ulaganja kojima se povećava ribolovni kapacitet plovila ili neće biti prihvatljiva ulaganja u opremu kojom se povećava sposobnost plovila za pronalaženje ribe niti u izgradnju novih plovila ili uvoz ribolovnih plovila. U okviru mjera ove LRSR također nisu prihvatljiva ulaganja u privremeni ili trajni prestanak ribolovnih aktivnosti, istraživački ribolov, prijenos vlasništva nad poduzećem niti izravno poribljavanje. **Opći troškovi** navedeni u okviru prihvatljivih aktivnosti pojedinih mjera će se usklađivati s definicijom „Općih troškova“ u relevantnim nacionalnim Pravilnicima i detaljno će se prilagođavati za potrebe svakog LAGUR Natječaja. Opći troškovi će biti prihvatljivi u postotku prihvatljivog iznosa ulaganja, opći troškovi će se odnositi na troškove izrade studija, elaborata, poslovnog plana, pripreme natječajne dokumentacije, projektno tehničke dokumentacije, dokumentacije za potrebe provedbe nabave i troškova stručnjaka za nadzor ili provedbu projekta (u slučaju građevinskih radova i sl.). Detaljnije će biti propisani FLAG natječajem.

3.3.4. Opis procedure davanja prioriteta odabranim projektima u skladu s njihovim doprinosom u ostvarenju ciljeva LRSR-a

Za odabir projekata koristit će postupak opisan u prethodnom poglavlju na temelju kriterija odabira, koji su definirani na razini mjera na način da operacije/projekti koje ukupno ostvare veći broj bodova imaju veći doprinos postizanju ciljeva LRSR (Prilog 5.). Prilikom ocjenjivanja i dodjeljivanja bodova davati će se prednost projektima/operacijama koje ukupno ostvare veći broj bodova.

3.3.5. Dodjeljivanje većeg intenziteta potpore

U slučaju dodjeljivanja većeg intenziteta potpore korisnik je obavezan omogućiti javni pristup rezultatima projekta sukladno odredbama LRSR Pravilnika. U slučaju kada je dodijeljen veći intenzitet potpore, odnosno udovoljeno je predloženim uvjetima, **intenzitet potpore je 100 %, neovisno o sektoru kojem pripada korisnik.** Iznimno, intenzitet potpore za operacije kojima je korisnik javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju EU, ako je potpora odobrena za obavljanje takvih usluga, iznosi 100% ukupnih prihvatljivih troškova (u skladu s člankom 95. stavkom 2. točkom a) Uredbe (EU) br. 508/2014, odnosno člankom 8. stavkom 2. Pravilnika). U nastavku se nalazi prijedlog obrazloženja za svaki kriterij i mjere u kojima je moguće udovoljiti jednom ili više kriterija za povećanje potpore. Pojašnjenje kriterija će biti dodatno definirano kroz natječajnu dokumentaciju i prilagođavati će se svakoj pojedinoj mjeri.

Od zajedničkog je interesa- udovoljavanje ovom kriteriju je omogućeno u Cilju 2. Promicanje tradicionalnog ribarskog kraja za aktivnosti unutar mjera koje rezultiraju stvaranjem sociokulturnih sadržaja i očuvanjem okoliša. U slučaju stvaranja sociokulturnog sadržaja u okviru prihvatljivih aktivnosti u mjeri M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja, operacija/projekt može udovoljiti kriteriju od zajedničkog je interesa ako se rezultati unutar prihvatljivih aktivnosti odnosi na promociju društvene dobrobiti i kulturne i povijesne baštine, uključujući ribarstvenu, akvakulturnu i pomorsku kulturnu i povijesnu baštinu cjelokupnog ribarstvenog područja TRAMUNTANA. Zaštita okoliša je horizontalno pitanje i kao takvo je od zajedničkog interesa ribarstvenog područja i interesa RH što je dovoljno obrazloženje za udovoljavanje kriterija u okviru mjere M 2.B.1. Ulaganje u održivi razvoj ribarstvenog područja koja se odnosi na zaštitu okoliša.

Ima zajedničkog korisnika - kod ovog kriterija predmet ulaganja koriste dva ili više korisnika i njihova su međusobna prava i obveze u vezi projekta definirani Ugovorom ili Sporazumom. Također, podrazumijevaju se tipovi nositelja projekta/operacija:

udruženja/organizacije u ribarstvu, javno tijelo koje predstavlja subjekte u ribarstvu, organizacije civilnog društva, turističke zajednice, LU i ŽLU, ustanove u javnom vlasništvu, komunalna poduzeća, koncesionari i drugi tipovi nositelja definirani LAGUR Natječajem. Aktivnost se provodi na jednoj lokaciji osim za ulaganja u nabavu vozila, pokretne opreme i mehanizacije. Projekti/operacije koje mogu prijaviti više korisnika su predviđeni za mjere M 1.A.1. Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture, M 1.B.1. Radionice za ribarska plovila, opremu i alate, M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja.

Ima inovativne značajke, prema potrebi, na lokalnoj razini - ako operacija/projekt rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove usluge na lokalnoj razini smatrat će se da je time udovoljen ovaj kriterij koji je predviđen za mjere M 1.A.1. Povećanje vrijednosti tradicionalnim lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture, M 1.B.1. Radionice za ribarska plovila, opremu i alate i M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja. Pojam „lokalna razina“ podrazumijeva provedbu ulaganja unutar administrativnih granica pojedine JLS, koje se nalaze unutar obuhvata ribarstvenog područja FLAG-a.“

3.4. Opis tema planiranih projekta suradnje i način odabira projekata suradnje

Obzirom da u Operativnom programu i LRSR Pravilniku nisu planirana sredstva za provedbu projekata suradnje, ovom LRSR nisu planirane teme projekata suradnje niti način odabira projekata suradnje kao zasebne aktivnosti međuteritorijalne ili transnacionalne projekte suradnje.

3.5. Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine (županijska razvojna strategija, Operativni program)

Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine, OPPRRH, Razvojnou strategijou PGŽ 2016. – 2020., Strateškim planou razvoju turizmu PGŽ 2016. – 2020. i Županijskou razvojnou strategijou Ličko – senjske županije je prikazano u **Prilogu 6**. Usklađenost LRSR TRAMUNTANA sa ciljevima provedbe LRSR koji su usklađeni sa ciljevima CLLD-a na razini OPPRRH je postignuta na razini prioriteta LRSR TRAMUNTANE prema tipovima aktivnosti. Usklađenost s županijskim razvojnim dokumentima je postignuta na razini ciljeva i prioriteta i njihovou doprinosu kroz očekivane rezultate u okviru mjera unutar prioriteta ove LRSR. Navedena ŽRS LSŽ se odnosi za period 2011. – 2013. i to je trenutno važeća ŽRS. ŽRS LSŽ za period 2016. – 2020. je u procesu izrade i LAGUR će preko LAG-a LIKA koji je član Partnerskog vijeća LSŽ, aktivno sudjelovati u izradi strateškog dokumenta i osiguravati da LRSR TRAMUNTANA bude i je u skladu s strategijou LSŽ.

4. Opis uključenosti lokalnih dionika u izradu LRSR

4.1. Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradu LRSR i primjena načela „odozdo prema gore“

Proces lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice je započet na inicijativu voditelja i zaposlenika LAG-a Lika. **Voditelj i zaposlenici LAG-a/LAGUR-a sudjelovali su na više događanja** tijekom kojih su stekli korisna saznanja vezano za Zajedničku ribarstvenu politiku EU, problematiku malog ribolova u RH, mogućnosti potpore za provedbu CLLD pristupa u okviru OPPRRH za 2014.-2020. i slične teme koje su kasnije olakšale inicijativne sastanke sa predstavnicima JLS koje su danas članice LAGUR-a Tramuntana. **Sudjelovali su na:**

- konferenciji: „Zajednička ribarstvena politika EU i budućnost ribara u Republici Hrvatskoj“ (Split, 19.06.2015.);
- stručnoj radionici „Programiranje i provedba projekata suradnje LAG-ova te razvoj ribarskih LAG-ova i njihovo međusobno povezivanje“ (Donji Vidovec, 17.-19.06.2015.);
- radnom sastanku Ministarstva poljoprivrede i Upravnog odjela za poljoprivredu Zadarske županije na temu osnivanje FLAG-ova na području Zadarske županije (17.07.2015., Zadar);
- sastanku s predstavnicima Ministarstva poljoprivrede, Uprave za ribarstvo na temu osnivanja FLAG-a na području Ličko-senjske županije;
- Biograd fishing festivalu (27-29.05.2016.; Biograd na moru);
- Raspravi Odbora za ribarstvo Europskog Parlamenta na temu "Mali obalni ribolov u obalnim područjima i regijama EU-a" (27. lipnja 2016., Bruxelles);

29. srpnja 2016. održan je inicijativni sastanak predstavnika JLS-a vezano za formiranje LAGUR-a na području Ličko-senjske i Primorsko-goranske županije. Nakon osnivanja započeta je kampanja podizanja svijesti o CLLD pristupu o ribarstvu. Tijekom kampanje **LAGUR TRAMUNTANA je predstavio svoj rad dionicima putem medijskog obraćanja i osobnih susreta.** Nakon formalnog udovoljavanja oko pravnog oblika LAGUR-a i sastava upravnog tijela, LAGUR je u suradnji s relevantnim predstavnicima različitih sektora s područja uspješno pripremio Zahtjev za potporu u okviru mjere III. 1. „Pripremna potpora“ što je bio glavni preduvjet za daljnje procese u vezi izrade ove LRSR. U pripremi Zahtjeva za potporu je važno naglasiti da su **najviše doprinijeli predstavnici GSR.** Takav pristup im je od početka omogućio proces upravljanja lokalnim razvojem odozdo. Nakon ostvarivanja prava za dodjelu sredstava u okviru „Pripremne potpore“ djelatnici LAGUR-a su započeli sa „uredskom analizom“ odnosno analizom područja na temelju dostupnih službenih podataka. Na temelju dobivene analize i prethodnih informacija dobivenih od GSR-a prilikom pripreme dokumentacije za „Pripremnu potporu“, lokalnim dionicima s područja je prezentiran proces odabira i odobravanja LRSR, kriteriji za odabir LRSR, ciljevi provedbe, analiza stanja, potrebe ribarstvenog područja, SWOT analiza, primjeri projekata iz drugih EU FLAG-ova, prijedlozi ciljeva, prioriteta i mjera te je objašnjen tijek procesa provedbe LRSR. Bitno je napomenuti da je za cijeli proces izrade i usvajanja ove LRSR na raspolaganju bilo **manje od dva mjeseca** (od kada je potpisan Ugovor za „Pripremnu potporu“ 23. ožujka 2017., osiguravanje sredstava za izradu LRSR, provođenja procesa izgradnje kapaciteta i na kraju usvajanje LRSR i slanje na odobravanje do 01.srpnja 2017.), što samo govori u prilog toga koliko je bilo važno iskustvo, poznavanje ribarstvenog područja i pristupa odozdo voditelja i zaposlenika. Ukupno su održane tri radionice u gradovima Rab, Novalja i Senj o čemu postoje pisani izvještaji, potpisne liste i fotografije. Na radionicama su predstavnici različitih sektora iznosili svoje komentare i prijedloge koji su uzeti u obzir prilikom izrade ove LRSR. Kako neki podaci potrebni za izradu LRSR nisu bili javno dostupni ili ih je trebalo dugo

čekati, do nekih podataka se došlo putem anketnih upitnika i telefonskih intervjua. Važno je istaknuti kako prilikom razmjene informacija pomoglo i **sudjelovanje predsjednika ceha ribara PGŽ i LSŽ**, koji su u kratkom roku dolazili do informacija o GSR-u s ribarstvenog područja. Također, LAGUR je organizirao **studijski posjet za svoje članove i dionike** na područje LAGUR-a „Lostura“ i LAGUR-a „Plodovi mora“ kako bi imali prilike na konkretnom primjeru vidjeti način rada uspješnih LAGUR-a u RH. Tom prilikom su sudionici obišli 2 uspješne ribarske zadruge od kojih je jedna za svoj razvoj iskoristila IPARD sredstva, a obje su uspješni korisnici nacionalnih mjera Strukturne potpore za razvoj ribarskih zadruga prije pristupanja RH u EU. Studijski posjet je omogućio sudionicima upoznavanje s primjerima dobre prakse i naglasio značaj udruživanja u cilju jačanja konkurentnosti i boljeg pozicioniranja na tržištu. Tijekom izrade LRSR-a korišten je LEADER pristup u cilju prikupljanja što većeg broja konkretnih informacija i prijedloga od lokalnih dionika te usmjeravanja razvoja na načelima inovativnosti, partnerstva, multisektorskog pristupa i slično. Predstavnik LAGUR-a je 09. svibnja 2017. sudjelovao na radionici/seminaru u vezi Izrade i provedbe LRSR-a organiziran od strane FARNET-a i Upravljačkog tijela. Radionica je bila prilika za razmjenu iskustva između hrvatskih LAGUR-a u izradi LRSR i prezentiranju praktičnih primjera LRSR-a od strane FARNET-a.

Plan uključenosti u buduće aktivnosti

U budućem razdoblju radit će se na kontinuiranom poboljšanju i unaprjeđenju postojećeg poslovanja i to kroz uvođenje pozitivnih poslovnih običaja te osposobljavanje novih volontera i/ili djelatnika. U dosadašnje poslovne procese će se uvesti kontinuirano prikupljanje podataka od korisnika za vrijeme prijave i provedbe projekata koji se financiraju iz LRSR. Učinci odobrenih projekata će se pratiti i nakon provedbe. Dodatan pozitivan učinak na postojeće poslovanje imat će unaprjeđivanje stručnog znanja i iskustva putem edukacija članova, volontera i zaposlenika te stanovništva LAGUR-a; jačanje menadžmenta; poticanje razmišljanja u smjeru razvojnih ideja i projekata za razvoj područja; planiranje i primjena planova u praksi; organiziranje koordinacijskih sastanaka u svrhu kontroliranja učinkovitosti i primjerenosti planova; vizualizacija rezultata poduzetih mjera te poboljšavanje prakse i postojećih planskih rješenja. Prilikom organiziranja sastanaka i radionica vodit će se briga o pružanju platforme u svrhu razmjene najboljih praksi i iskustava EUSAIR-a (Strategija EU za jadransko jonsku regiju) što je potreba prepoznata na nacionalnoj razini a u kontekstu ribarstvenog područja takva tematika će doprinosti cjeloživotnom obrazovanju sudionika GSR-a.. Plan uključenosti u buduće aktivnosti će se nastaviti na temelju dosadašnjih iskustava, te će lokalni dionici na edukacijama, radionicama, putem službene web stranice, mail pošte, oglasne ploče, informirati o svim aktivnostima povezanim sa provedbom, praćenjem i evaluacijom LRSR. Za provedbu budućih aktivnosti uključivanja lokalnih dionika LAGUR će koristiti planirana sredstva za Tekuće troškove i troškove vođenja LRSR.

4.2. Opis partnerstva

LAGUR TRAMUNTANA je osnovan 14.12.2016. i relativno kratko provodi LEADER program kao pravna osoba. Međutim svih 5 jedinica lokalne samouprave su članice LAG-ova stoga su predstavnici JLS-a i dionici s područja upoznati s LEADER pristupom. LAGUR djeluje sukladno zakonskim propisima koji određuju rad udruga. Temeljni dokument je Statut kojim je definirana organizacijska struktura te obveze i prava članova, kao i popis zadataka tijela udruge. U partnerstvu LAGUR-a su zastupljena sva 3 sektora (privatni, civilni i javni). Upravljačka struktura LAGUR-a TRAMUNTANA sastavljena je sukladno EU i nacionalnim propisima koji definiraju rad LAGUR-a te poštuje osnovna načela u odnosu na strukturu tijela i osigurava značajnu zastupljenost gospodarskog sektora ribarstva.

5. Akcijski plan provedbe LRSR

5.1. Planirani tijek provedbe LRSR na razini svake godine za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine

Planirani tijek provedbe na razini svake godine je prikazan niže u Akcijskom planu.

Tablica 11. Akcijski plan provedbe LRSR

Mjera	2018.				2019.				2020.				2021.				22	23
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV		
M 1.A.1.													1					
M 1.B.1.													3					
M 2.A.1.												4				2		
M 2.B.1.													3					
Posjet operaciji / praćenje projekta																		
Tekući troškovi																		
Vođenje LRSR																		
Izveštavanje																		

Legenda:

Aktivnosti:	Odgovornost:
Pripremne aktivnosti, edukacije / objava natječaja	Zaposlenici LAGUR-a
Zatvaranje natječaja / obrada prijava	Zaposlenici LAGUR-a , UO i po potrebi vanjski stručnjaci
Slanje Odluke o odabiru i izvještaja o provedenom postupku / Odluka o dodjeli	Zaposlenici LAGUR-a i korisnici / UT
ZZI	Zaposlenici LAGUR-a i korisnici
Posjet operaciji / Kontrola na terenu	Zaposlenici LAGUR-a i ovlaštene osobe / UT
Tekući troškovi / Vođenje LRSR / Izveštavanje /	Zaposlenici LAGUR-a

5.2. Procjena broja projekata za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine (sukladno članku 65. Uredbe (EU) br. 1303/2013)

O ovoj LRSR su predviđene aktivnosti kojima se stvaraju *preduvjeti za stvaranje novih radnih mjesta i zadržavanje postojećih*. U nastavku je u tabličnom prikazu prikazani planirani broj projekata, planirani broj novih radnih mjesta, planirani broj zadržanih radnih mjesta i planirani broj novih poduzeća ili doregistracije postojećih do kraja 2023. godine u okviru 4 mjere. Osim navedenog u tablici su također prikazani planirani prihvatljivi iznosi javne potpore po projektu, ukupni prihvatljivi iznosi javne potpore za svaku mjeru prema ukupnom broju planiranih projekata i postotni udio sredstava za svaku mjeru prema ukupno planiranim sredstvima za provedbu operacija/projekata. Sukladno identificiranim potrebama, 38,80% od ukupno alociranih javnih sredstava namijenjeno je za Cilj 1. Provedbom prihvatljivih aktivnosti u okviru planiranih mjera unutar dva prioriteta Cilja 1 će se doprinijeti ekonomskoj otpornosti GSR-a te se planira zadržati 5 postojećih radnih mjesta. Prihvatljive aktivnosti unutar Cilja 1 su grupirane unutar prioriteta prema dodavanju vrijednosti i diversifikaciji. Cilj 2. se odnosi na promociju ribarstvenog područja, unutar njega su planirana dva prioriteta i dvije mjere. U okviru cilja je planirano više sredstava za aktivnosti koje će kroz razvoj turističkih sadržaja pomoći u promociji ribarstva, pomorstva i brodogradnje područja, te posljedično promovirati i osnažiti GSR.

Tablica 12. Planirani broj: projekata, stvorenih novih radnih mjesta, zadržanih radnih mjesta;, ukupni iznos potpore po mjeri i udio u alokaciji

Očekivani rezultat / oznaka mjere	M 1.A.1.	M 1.B.1.	M 2.A.1.	M 2.B.1.	Ukupno 2023. godina
Broj projekata	1	3	6	3	13
Nova radna mjesta	0	3	1	0	4
Zadržana postojeća radna mjesta	1	2	2	0	5
Doregistracija postojećih i/ili otvaranje novih tvrtki	0	1	0	0	1
Ukupni iznos potpore (€)	31.334	608.806	971.130	38.730	1.650.000
Udio u alokaciji za provedbu operacija	2%	37%	59%	2%	100%

6. Način praćenja i vrednovanja provedbe LRSR (način upravljanja provedbom, nadzora provedbe i ocjenjivanja uspješnosti provedbe strategije)

6.1. Opis praćenja provedbe LRSR

Glavnu odgovornost za praćenje provedbe i evaluaciju će imati **Odbor za praćenje i evaluaciju LRSR (OPE)**. Odbor za praćenje i evaluaciju će se sastojati od zaposlenika LAGUR-a i prema potrebi vanjskih stručnjaka. Članovi OPE će se educirati za potrebe praćenja i evaluacije LRSR, u nastavku su opisana glavna načela njihovog rada, jasno su opisani postupci za praćenje, evaluaciju i izvještavanje. U tablici br. 11. su definirana određena razdoblja povezana s obvezom izvještavanja i evaluacije.

Odbor za praćenje i evaluaciju za potrebe praćenja provedbe LRSR i operacija za koje je dodijeljena potpora te provođenje evaluacije LRSR sukladno odredbama Pravilnika LRSR u vezi obveze LAGUR-ova prikupljati dostupne podatke u svoju bazu podataka. Baza podataka će se voditi u tabličnom obliku. U bazu podataka, odnosno u tablice će se upisivati sljedeći podaci u vezi pojedinih LAGUR Natječaja:

Opći podaci – oznaka i naslov mjere, datumi (u vezi objave natječaja, roka za dostavu ZZZP), ukupan broj podnesenih ZZZP, ZZZP-i podneseni izvan roka)

Podaci u vezi podnositelja – naziv tvrtke ili obrt/ ime i prezime, spol, dob, stručna sprema (u slučaju fizičke osobe ili nositelja) adresa prebivališta/sjedišta, kontakt telefon, OIB, naselje, JL/RS, veličina poduzeća, broj zaposlenih, datuma slanja i zaprimanja ZZZP

Podaci u vezi ZZZP – datum slanja, datum zaprimanja, potpunost ZZZP, D/O/I u vezi dokumentacije

Podaci u vezi projekta/operacije – cilj, planirane aktivnosti i troškovi, lokacija ulaganja, intenzitet potpore (obrazloženje u slučaju većeg od 50%), planirani datum realizacije projekta

Rezultati projekta/operacije – planirani iz ZZZP i ostvareni iz ZZI

Posjet operaciji – datumi i nalazi posjete operaciji, obrazloženja u slučaju negativnih nalaza

Odluke– datumi Odluka o odbijanju / Odluka o odabiru / Odluke o dodjeli , D/O/I, obrazloženja

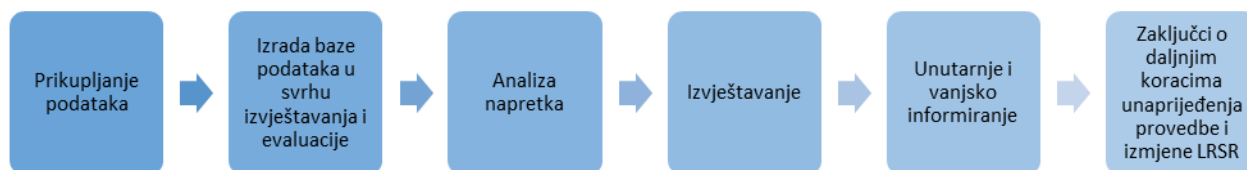
Status projekta – u obradi, odbijen/odabran, Odluka o odbijanju / Odluka o odabiru / Odluka o dodjeli, podnesen ZZI, odustajanje, sumnja na nepravilnost, prigovor, izmjene ZZZP, obrazloženje (u slučajevima odbijanja, odustajanja, izmjena ZZZP).

Osim navedenih zaposlenici LAGURA će također prikupljati sljedeće podatke:

Podaci prikupljeni za vrijeme provedbe aktivnosti edukacija, podizanja svijesti, razmjene informacija i promicanja LRSR – broj posjetitelja/sudionika, broj posjeta na službenim stranicama LAGUR-a, **Vanjski podaci** – iz službenih izvora u vezi zaposlenosti, podataka u vezi poslovanja poduzetnika, strukture zaposlenih, broja noćenja i dolazaka turista i sl. (DSZ, FINA, HOK, HGK, TZ, i ostali).

Prikupljeni podaci će se koristiti za potrebe izrade izvještavanja i vrednovanja. Svi prikupljeni podaci, zaključci u vezi daljnjih koraka će biti predstavljani periodično od strane Odbora za praćenje i evaluaciju. Zapisnici sa sjednica odbora s popratnim materijalima će biti dostupni široj javnosti putem oglasne ploče i službenih mrežnih stranica LAGUR-a.

Grafikon 11. Praćenje provedbe LRSR

6.2. Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRSR

U svrhu praćenja napretka LRSR, izvještavanja i vrednovanja (evaluacije), u tabličnom prikazu u Prilogu 4., brojčano su i u postotnim odnosima navedene ciljane vrijednosti izlaznih pokazatelja sa svaku mjeru i pokazatelji rezultata na razini prioriteta i ciljeva. U zadnjoj koloni su navedeni pokazatelji učinka koji se očekuju provedbom ove LRSR do kraja 2023. godine.

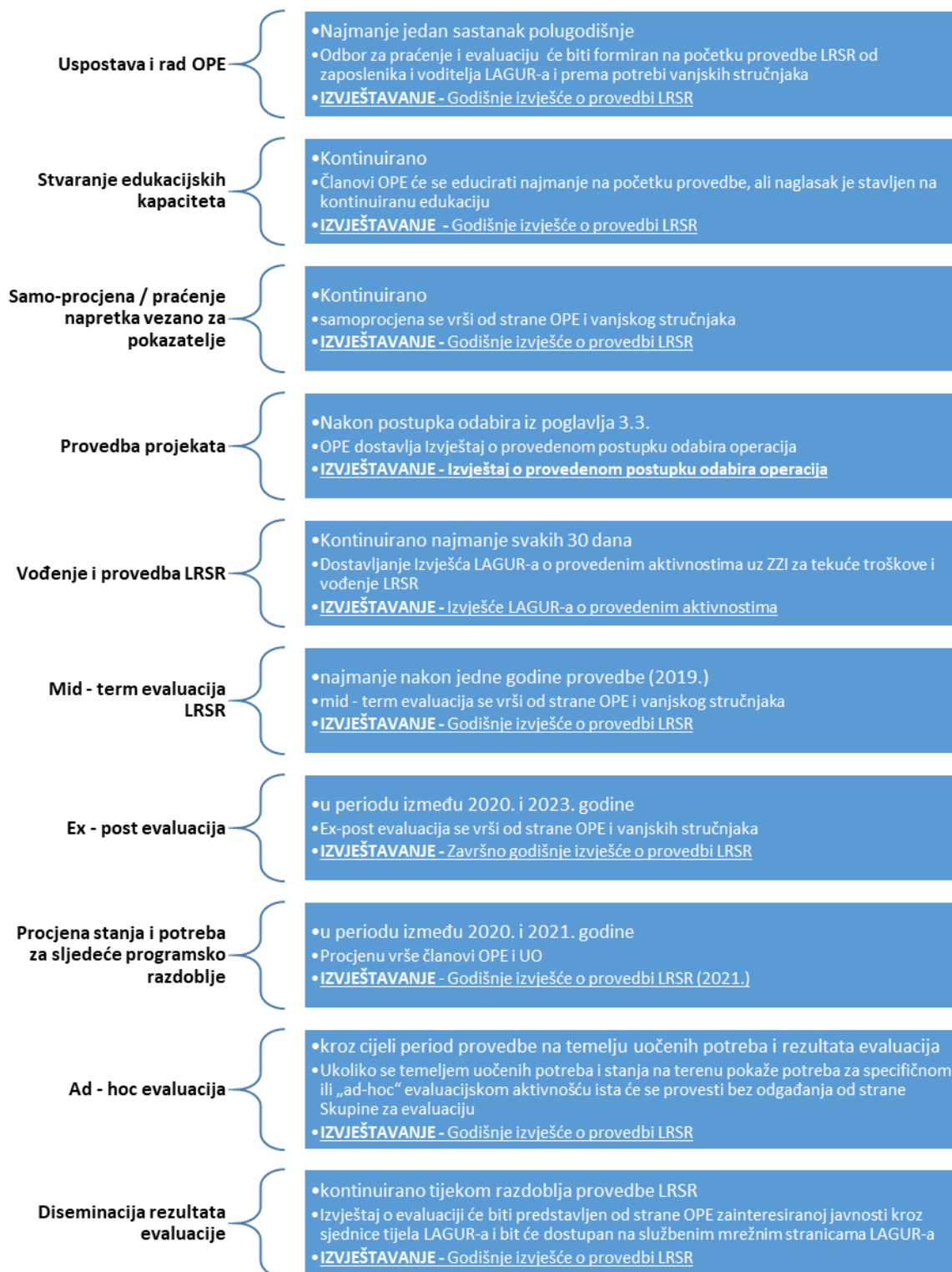
6.3. Opis vrednovanja LRSR

Prikupljeni podaci navedeni u poglavlju iznad će se koristiti za potrebe izrade izvještaja i evaluacije. Izvještaji koji su propisani od strane Upravljačkog tijela će izrađivati zaposlenici LAGUR-a i dostavljati u propisanom roku:

1. **Izvještaj LAGUR-a o provedenoj provjeri operacije** unutar kojeg su sadržane informacije o provedenoj administrativnoj kontroli i posjetu operaciji (izvješće se sastavlja prije podnošenja ZZI Upravljačkom tijelu u ime korisnika),
2. **Izvještaj LAGUR-a o provedenim aktivnostima** u vezi opisa aktivnosti vođenja i provedbe LRSR (izvješće se sastavlja mjesečno, tromjesečno, ovisno o obračunskom razdoblju i dostavlja se uz ZZI za tekuće troškove i vođenje LRSR),
3. **Izvještaj sa sastanaka, seminara, treninga, studijskih putovanja i službenih putovanja** (sastavlja se i šalje zajedno sa ZZI za tekuće troškove i vođenje LRSR)
4. **Izvještaj o provedenom postupku odabira operacija** (izvještaj se dostavlja uz Odluke o odabiru u sklopu procesa odabira projekta nakon postupaka odabira u poglavlju 3.3 i sukladno akcijskom planu) i
5. **Godišnje Izvješće o provedbi LRSR** sastavljaju zaposlenici LAGUR-a i odobrava ga Skupština LAGUR-a. Dostavlja se UT u propisanim rokovima (najkasnije do 15-tog veljače) za svaku godinu provedbe. U godini u kojoj se dostavlja Godišnje Izvješće o provedbi LRSR se izvještava o razdoblju prethodne godine od 01. siječnja do 31. prosinca. Godišnje Izvješće o provedbi LRSR se dostavlja na propisanom obrascu i najmanje će sadržavati analize nastalih troškova, izvršenih aktivnosti, informacije o procesu odabira projekata, informacije o korištenju dodijeljenih sredstava, napredak u dostizanju postavljenih ciljeva LRSR-a, provedbi akcijskog plana, informacije o objavljenim Javnim pozivima, problemima kod provedbe, poduzetim ispravcima i sl.

Evaluacija LRSR provode članovi Odbora za praćenje i evaluaciju (OPE). Za potrebe evaluacije moguće je angažirati vanjske stručnjake. Članovi OPE će se educirati minimalno jednom na početku provedbe LRSR. OPE je odgovoran za obradu i analizu prikupljenih podataka za potrebe praćenje. Ako će se na terenu utvrditi potreba za izvanrednom ili „ad-hoc“ evaluacijom, ista će se provesti u najkraćem mogućem roku. Nalazi OPE će biti prezentirani na Sjednicama LAGUR-aU prikazu ispod je prikazan plan evaluacije i izvještavanja

Grafikon 12. Evaluacijski plan s navedenim aktivnostima, opisom aktivnosti, odgovornosti i vezanim izvještavanjem

7. Opis sposobnosti za provedbu LRSR

Kroz opis ljudskih i financijskih kapaciteta za provedbu LRSR-a te iskustva u provedbi LEADER pristupa dalje u tekstu opisana je sposobnost LAGUR-a za provedbu LRSR-a u programskom razdoblju 2014. – 2020.

7.1. Ljudski kapacitet za provedbu LRSR

Predsjednik i Voditelj zastupaju i predstavljaju LAGUR, organiziraju i koordiniraju rad LAGUR-a i rad Upravnog odbora (UO) LAGUR-a te brinu o izvršenju usvojenog plana rada i provedbi odluka ostalih tijela LAGUR-a. **UO LAGUR-a** je upravljačko tijelo koje upravlja radom LAGUR-a, provodi odluke Skupštine i drugih tijela LAGUR-a, brine o primjeni LEADER načela, izrađuje plan rada i financijski plan za sljedeću kalendarsku godinu i godišnje izvješće o radu LAGUR-a za prethodnu kalendarsku godinu te usklađuje rad članova LAGUR-a i organizira djelovanje LAGUR-a u cjelini. **Skupština** usvaja plan rada i financijski plan za sljedeću kalendarsku godinu i izvješće o radu za prethodnu kalendarsku godinu te usvaja financijsko izvješće za prethodnu godinu. Odlučuje o promjeni ciljeva i djelatnosti, prestanku rada i raspodjeli preostale imovine. Ujedno je najviše tijelo LAGUR-a. U provedbu LRSR-a LAGUR-a TRAMUNTANA će po načelima LEADER pristupa bit će uključeni svi ljudski kapaciteti kojima LAGUR raspolaže (zaposlenici, volonteri i članovi), koji su stručne osobe s iskustvom u području svog djelovanja. U ranijim poglavljima je detaljnije opisan način provedbe LRSR-a i odgovornosti pojedinog osoblja. Operativni rad LAGUR-a je povjeren uredu, odnosno zaposlenicima koji posjeduju odgovarajuća stručna znanja i iskustvo. Zaposlenici LAGUR-a obavljaju opće, stručne, administrativne i druge poslove za potrebe tijela LAGUR-a. **Volonteri LAGUR-a** kroz svoj rad promoviraju vrijednosti LAGUR-a, djeluju u smjeru održivog razvoja ribarstvenog područja LAGUR-a, provode LEADER načela kroz promotivne i organizacijske poslove te predlažu razvojne projekte na području LAGUR-a, sukladno svojim znanjima i područjima interesa. Predstavnici javnog sektora u LAGUR-u su predstavnici JLS sa značajnim iskustvom u razvoju sektora u kojem djeluju te iskustvima u korištenju europskih i nacionalnih fondova. Gospodarski sektor u LAGUR-u čine ribari s gospodarskom povlasticom organizirani kao obrti ili ugostiteljski objekti. Predstavnici civilnog sektora predstavljaju aktivnog partnera u društvenom životu zajednice te su usmjereni na održivi i ekološki razvoj područja kao i očuvanje tradicijske baštine. Ova tri sektora će kroz umrežavanje pridonositi provedbi LRSR LAGUR-a, uključujući se kao savjetnici u provedbu u onom dijelu za koji su najkompetentniji. Djelatnici LAGUR-a će stečena znanja i iskustvo prenositi i na rad LAGUR-a te će putem edukacija, radionica i savjetovanja prenositi svoja znanja na stanovništvo područja LAGUR-a u svrhu podizanja gospodarske aktivnosti područja u svim segmentima, korištenja bespovratnih sredstava, umrežavanja te upoznavanja s mogućnostima koje se nude iz Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo. Za obavljanje poslova računovodstva angažiran je računovodstveni sustav koji ima iskustvo u radu s organizacijama civilnog društva koje provode EU projekte.

7.2. Financijski kapacitet za provedbu LRSR

LAGUR je svoje poslovanje u dosadašnjem razdoblju financirao iz vlastitih izvora (članarine) i dostupnih financijskih instrumenata. Iznosi članarina su predmet odluke Skupštine LAGUR-a te ovise o financijskim mogućnostima članova.

Članarine su definirane na godišnjoj razini na način da gradovi plaćaju 10.000,00 kn, općine plaćaju 7.000,00 kn a gospodarski i civilni sektor 200,00 kn. Za potrebe financiranja rada LAGUR-a koristit će se sredstva za tekuće troškove i vođenje LRSR OPPRRH u maksimalnom iznosu od 550.000 €, godišnje članarine te financijska sredstva dobivena

provedbom projekata iz EU i nacionalnih izvora. Iznos od 550.000 € je gornja granica od 25% ukupnih javnih izdataka planiranih u okviru LRSR.

7.3. Iskustvo u provedbi LEADER pristupa

U svom svakodnevnom poslovanju LAGUR djeluje po principu one stop – info točke. Na raspolaganju je svim lokalnim dionicima osobnim kontaktom, telefonom i elektroničkom poštom za savjetovanja vezano za lokalni razvoj odnosno mogućnosti financiranja projekata koje se nude kroz Operativni program pomorstvo i ribarstvo. Pravna osoba LAGUR TRAMUNTANA svoje kratko iskustvo u provedbi LEADER pristupa nadoknađuje kroz iskustvo svojih djelatnika koji su kroz rad LAG-a LIKA u razdoblju 2014. – 2019. provodili Podmjere 19.2.-19.4. Programa ruralnog razvoja RH. Za provedbu navedenih Podmjera LAG LIKA je ostvario ukupno 10.228.330,46 HRK i time zauzeo visoko 10 mjesto od trenutno odobrena 54 LAG-a. Djelatnici su provodili i IPARD program, Mjeru 202. U razdoblju od 30.01.2014. do 30.01.2016. LAG LIKA je za provedbu Lokalne razvojne strategije LAG-a LIKA za razdoblje 2013. – 2015. uspješno iskoristio 96% odobrenih sredstava (884.698,07 kn). Navedeno dokazuje uspješnost u provedbi LEADER mjere s strane djelatnika LAG-a LIKA, odnosno LAGUR-a TRAMUNTANA. Za predfinanciranje poslovanja korištena su sredstva Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva u okviru programa Europa Plus. U svrhu provedbe ciljeva iz LRS-a LAG-a LIKA razdoblje 2013.-2015. LAG LIKA je organizirao edukacije i radionice kako bi se članove i lokalno stanovništvo upoznao s važnošću LAG-a u ruralnom razvoju područja, LEADER pristupom te mogućnostima za financiranje ulaganja kroz IPARD, PRR i druge EU fondove, programe i nacionalne natječaje. Sukladno LEADER pristupu te prihvatljivim troškovima unutar IPARD programa Mjere 202 provedene su različite aktivnosti koje su dovele do konačne odluke o pokretanju projekta „INTEGRA LIKA 2020“ čiji cilj je brandirati područje Like kroz integralni gospodarski razvoj područja. LAG LIKA je u suradnji s Ministarstvom poljoprivrede organizirao tri predstavljanja Mjera iz PRR-a (Plitvička Jezera, Senj, Perušić). Također, organizirane su brojne stručne edukacije iz prioritarnih gospodarskih sektora područja (poljoprivreda, ekološki pristup, značaj udruživanja, razvoj turističkog proizvoda, brendiranje regije, autohtona kuhinja, zakonska podloga za registraciju kušaonica, prerada poljoprivrednih proizvoda, marketing poljoprivrednih proizvoda) te 2 stručna putovanja na kojima su se članovi, volonteri i zaposlenici LAG-a LIKA upoznali s primjerima dobre prakse drugih područja u Hrvatskoj i inozemstvu iz područja poljoprivrede i poduzetništva te kako bi stečena saznanja mogli upotrijebiti na području LAG-a (poduzetničke zone, preradbeni kapaciteti – poljoprivredni inkubator, poljoprivredna proizvodnja, ugostiteljske usluge na seljačkom gospodarstvu, rasadničarska proizvodnja, različiti oblici udruživanja, intenzivno voćarstvo, oznaka kvalitete regije, promocija proizvoda i usluga). U dvije godine u organizaciji LAG-a LIKA održane su dvije konferencije sa strateškim utjecajem na donosioce odluka, gdje je naglasak stavljen na neriješeno pitanje vlasništva nad zemljom, zahtjevnju zakonsku regulativu za poslovanje OPG-a, izvore (pred)financiranja te integralni gospodarski razvoj LAG-a LIKA. LAG LIKA je temeljem odluke Stručnog radnog tijela za evaluaciju projektnih ideja i odluke Upravnog odbora izdao 4 pisma preporuke za IPARD projekte ulaganja u farmu muznih krava, podizanja plantaže lješnjaka, izgradnje i opremanje kozarnika, ulaganja u kozarsku farmu sveukupne vrijednosti 41.512.138,09 kn. Izdano je i 11 pisama podrške za projekte za prijavu na natječaje iz nacionalnih i EU fondova koji su u skladu s razvojnim ciljevima LAG-a LIKA. Kratak službeni rad LAGUR-a TRAMUNTANA itekako je nadoknađen iskustvom svojih djelatnika koji sva svoja znanja nesebično prenose na dionike s područja LAGUR-a.

7.4. Iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER

LAGUR TRAMUNTANA je tijekom razdoblja provedbe mjere III.1. „Pripremna pomoć“ dio sredstava iskoristio za provedbu **Pilot projekta „Cum grano salis / Sa zрном soli“**. Pilot projekt provodi se na području lokalne inicijative LAGUR-a TRAMUNTANA. Opći cilj projekta je **razvoj turističke gastronomske destinacije temeljene na potrošnji lokalno ulovljene ribe**. Područje lokalne inicijative odlikuje nedostatak promocije iznimne kvalitete proizvoda ribarstva i akvakulture, nerazvijeni distribucijski kanali za ulovljenu ribu te nedostatak turističke promocije o povijesti ribarenja te tradicijskim ribarskim alatima iz prošlosti. Navedeno područje ima izniman potencijal za razvoj turističke gastronomske destinacije temeljene na potrošnji lokalno ulovljene ribe koja je obzirom na čistoću mora i povoljne uvjete prepoznata po svojoj kvaliteti, doprinoseći pritom upravo razvoju i jačanju ribarskog sektora kao osnove gospodarstva. Kako bi doprinijeli ostvarenju potencijala, LAGUR provodi pilot projekt u cilju **promocije ribarstvenog područja kao tradicionalno ribarskog kraja te mjesta nastalih razvojem malih ribarskih sela**. Pri tom je naglasak na promociji sektora ribarstva i poticanju kratkih lanaca opskrbe s ciljem promocije ribara, ribarnica i ugostiteljskih objekata, čija se ponuda bazira na lokalno ulovljenoj ribi. Pilot projekt je usmjeren prvenstveno na ribarski i turistički (ugostiteljski) sektor te njihovo povezivanje i **jačanje medusektorskog djelovanja**. Aktivnosti projekta su usmjerene na identifikaciju i valorizaciju kulturne baštine primorskog kraja, identificiranje cjelokupne turističke ponude područja lokalne inicijative s naglaskom na ribarsku i povezanu ugostiteljsku ponudu, prezentaciju navedenih sadržaja kroz 5 info toči i jedinstvenu web aplikaciju te informiranje nositelja ribarske i turističke ponude. Ukupna vrijednost pilot projekta je 150.000,00 kn. LAGUR je u proteklih 7 mjeseci od svojeg osnivanja svoje napore usmjerio na animaciju i osposobljavanje stanovništva, provedbu pilot projekta te kvalitetnu pripremu Lokalne razvojne strategije u ribarstvu. Istovremeno uspostavljena su partnerstva za moguću prijavu projektnih ideja u narednom razdoblju i u skladu s odgovarajućim natječajima.

8. Financijski plan

Financijski plan je povezan s akcijskim planom i detaljno razrađen u Prilogu 7. sukladno uputama navedenim u „Vodiču za korisnike potpore EFPR – Provedba LRSR“. U nastavku su opisani krajnji iznosi i njihovi odnosi u okviru zadanih ograničenja.

8.1. Financiranje rada LAGUR-a (izvori financiranja)

Rad LAGUR-a se planira financirati iz više izvora. Glavni izvor financiranja su sredstva iz OPPRRH namijenjena za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR. Planirana su sredstva u iznosu od gornje granice od 25% ukupnih javnih izdataka planiranih u okviru LRSR. Drugi izvor sredstva je planiran iz godišnjih članarina

8.2. Financiranje provedbe LRSR

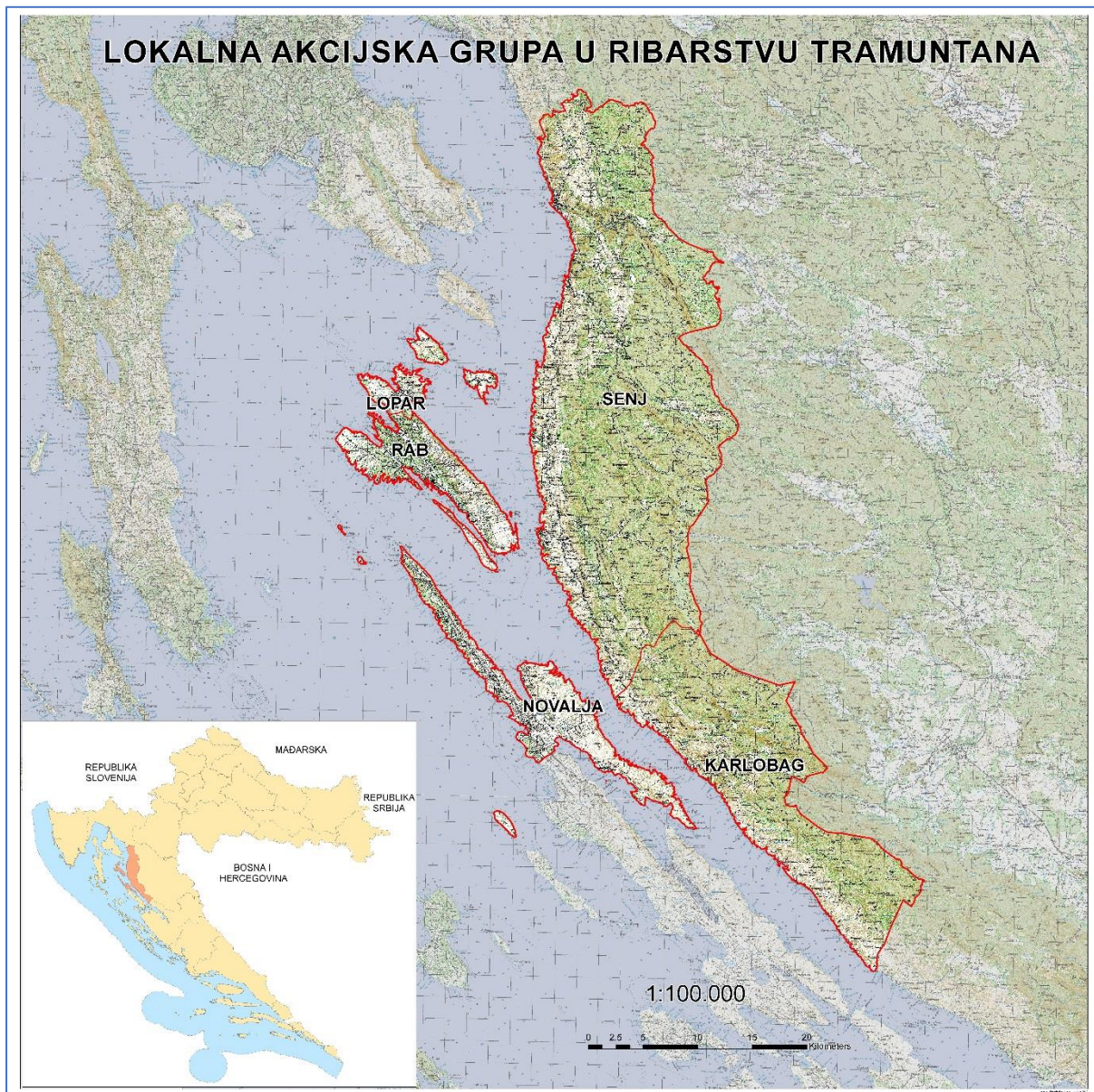
Za provedbu LRSR je planiran i obrazložen maksimalni iznos javnih sredstava u ovoj LRSR u ukupnom iznosu od 1.650.000 €. Sredstva su planirana za provedbu planiranih aktivnosti u okviru četiri mjere pod dva prioriteta unutar dva cilja. 38,80%, je alocirano za cilj jedan koji je direktno namijenjen za GSR. Za promociju baštine i podizanje svijesti o zaštiti okoliša su planirana preostala sredstva u okviru Cilja 2. Intenzitet potpore je uvijek 50%, obrazloženo je i udovoljavanje uvjeta za povećanje intenziteta potpore. Kada je intenzitet potpore manji od 100% razlika do punog iznosa će se financirati iz vlastitih sredstava korisnika ili drugih izvora ali poštujući Uredbu (EU) 1303/2013.

8.3. Procjena potrebnih financijskih sredstava za provedbu projekata

U tablici ispod su općenito prikazani broj planirani sredstava, broj projekata i minimalno potrebna sredstva potrebna za provedbu LRSR. Iznosi su planirani na temelju maksimalnih predviđenih sredstava za provedbu LRSR. Minimalni iznos vlastitih sredstava je planiran na temelju maksimalnog intenziteta potpore. Na temelju analize područja i identificiranim potrebama određeno da će maksimalni iznos potpore iznositi 100% za civilni, gospodarski i javni sektor ovisno o udovoljavanju kriterija za povećanje intenziteta potpore. Napomena: intenzitet potpore za operacije kojima je korisnik javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa iz članka 106. stavka 2. Ugovora o funkcioniranju EU, ako je potpora odobrena za obavljanje takvih usluga, iznosi 100% ukupnih prihvatljivih troškova (u skladu s člankom 95. stavkom 2. točkom a) Uredbe (EU) br. 508/2014, odnosno člankom 8. stavkom 2. Pravilnika). Imajući također u vidu da korisnici mjera mogu biti iz različitih sektora najmanji iznos potreban za provedbu LRSR (kada je najveći intenzitet potpore) iznosi 2.200.000,00 €), a najveći iznos sredstava potreban za provedbu LRSR (kada je intenzitet potpore 50%) iznosi 3.300.000,00 €.

MJERA	Br. projekata	Maksimalni iznos javnih sredstava po mjeri	Maksimalni intenzitet potpore	Minimalni iznos sredstava korisnika	Alokacija
M 1.A.1.	1	31.334,00 €	100,00%	0 €	2%
M 1.B.1.	3	608.806,00 €	100,00%	0 €	37%
CILJ 1.		640.140,00 €		0 €	39%
M 2.A.1.	6	971.130,00 €	100,00%	0 €	59%
M 2.B.1.	3	38.730,00 €	100,00%	0 €	2%
CILJ 2.		1.009.860,00 €		0 €	61%
Tekući troškovi i vođenje		550.000,00 €		0 €	
Ukupno		2.200.000,00 €		0 €	
Sveukupno		2.200.000,00 €		0 €	

Prilog 1. Topografska karta ribarstvenog područja TRAMUNTANA

Prilog 2. Popis kulturnih dobara na području LAGUR-a TRAMUNTANA

U nastavku su u 4 tablice popisana kulturna dobra, pruženi su osnovni podaci u vezi oznake, lokacije, naziva i vrste kulturnog dobra. Navedena su kulturna dobra za sve JLS ribarstvenog područje LAGUR-a TRAMUNTANA osim za Općinu Lopar koja nema registrirana kulturna dobra. Izvor podataka je Ministarstvo kulture, Registar kulturnih dobara, 2017.

Tablica 1. Popis kulturnih dobara sa područja Općine Karlobag

Oznaka dobra	Mjesto	Naziv	Vrsta kulturnog dobra
Z-5790	Baške Oštarije	Crkva Pohoda sv. Elizabete	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6632	Baške Oštarije	Fontana na izvoru potoka Ljubica	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3446	Baške Oštarije	Povijesna cesta Terezijana	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-6600	Baške Oštarije	Spomen obilježje Kubus	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-4321	Karlobag	Arheološki lokalitet Gradina-Vidovgrad s ostacima crkve sv. Vida	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-156	Karlobag	Crkva sv. Josipa s kapucinskim samostanom	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
RRI 380-1975	Karlobag	Hidroarheološka zona u uvali Baška Draga	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-5574	Karlobag	Ostaci crkve sv. Karla Boromejskog	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-157	Karlobag	Stari grad " Fortica"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6354	Karlobag	Zgrada škole	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Tablica 2. Popis kulturnih dobara sa područja Grada Senja

Oznaka dobra	Mjesto	Naziv	Vrsta kulturnog dobra
Z-6353	Jablanac	Crkva sv. Josipa	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
RRI-176-1975	Jablanac	Šest hidroarheoloških zona	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-5491	Krasno Polje	Crkva sv. Antuna Padovanskog i župni dvor	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4203	Krasno Polje	Premužićeva staza	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-2001	Krivi Put	Crkva Majke Božje Snježne	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-837	Lukovo	Ostaci ribarskih nastambi za motrenje tuna na poluotoku Malta	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2000	Senj	Crkva sv. Marije od Arta	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2004	Senj	Crkva sv. Martina	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2005	Senj	Gradska loža, Frankopanski trg	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5192	Senj	Gradski muzej Senj - muzejska građa	Pokretno kulturno dobro - muzejska građa
Z-158	Senj	Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-159	Senj	Kuća Petrovski	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2003	Senj	Palača Vukasović (Gradski muzej Senj)	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-4950	Senj	Senjski vodovodni sustav i fontana na Cilnici	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-160	Senj	Tvrđava Nehaj	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4186	Senj	Urbanistička cjelina grada Senja	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-2002	Senjska Draga	Kapela sv. Mihovila s fontanom i grobnicom	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6410	Starigrad	Crkva sv. Jakova Apostola	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1686	Sveti Juraj	Arheološko nalazište i crkva sv. Filipa i Jakova	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5793	Sveti Juraj	Crkva sv. Jurja	

Tablica 3. Popis kulturnih dobara sa područja Grada Novalje

Oznaka dobra	Mjesto	Naziv	Vrsta kulturnog dobra
P-5079	Caska	Arheološki lokalitet na brdu Košljun	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
RRI-0250-1970	Caska	Arheološko nalazište Caska	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
RRI 381-1975	Caska	Hidroarheološko nalazište u uvali Caska	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5657	Caska	Ostaci ladanjskog kompleksa biskupa Palčića s crkvom sv. Antuna Padovanskog	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4702	Caska	Ruševine crkve sv. Jurja	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5293	Caska	Tunera	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6723	Gajac	Crkva sv. Marije (Stomorice)	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3773	Lun	Crkva sv. Anđela Čuvara	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
RRI-0382-1975.	Lun	Etno zona Lun	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-4205	Lun	Olupina potonulog parobroda „Albanien“	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4204	Lun	Olupina potonulog parobroda „Euterpe“	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6730	Metajna	Crkva sv. Kristofora	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-1776	Novalja	Antički kamenolom	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5746	Novalja	Antički vodovod "Talijanova buža"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
RRI 251-1970	Novalja	Arheološka zona Novalja	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-4661	Novalja	Crkva sv. Ivana i Pavla i ostaci ranokršćanske bazilike	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5492	Novalja	Crkva sv. Katarine	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4553	Novalja	Crkva sv. Marije od Ružarija	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6433	Novalja	Hidroarheološko nalazište u uvali Vlaška mala	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4964	Novalja	Kula zvana "Kaštel"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4515	Novalja	Muzejska građa Gradskog muzeja Novalja	Pokretno kulturno dobro - muzejska građa
P-4466	Novalja	Podmorsko arheološko nalazište kod hridi Zakučenica	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4230	Novalja	Tradicijska pjevanja otoka Paga	Nematerijalno kulturno dobro
Z-2485	Stara Novalja	Crkva sv. Kristofora	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Tablica 4. Popis kulturnih dobara sa područja Grada Raba

Oznaka dobra	Mjesto	Naziv	Vrsta kulturnog dobra
RRI-0282	Barbat na Rabu	Podmorsko arheološko nalazište	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-829	Barbat na Rabu	Utvrda sv. Damjana	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3033	Kampor	Franjevački samostanski kompleks sv. Bernarda Sienskog	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-5355	Rab	Asocijativni krajolik Golog otoka	
Z-1994	Rab	Benediktinski samostan sv. Andrije apostola	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2204	Rab	Crkva Sv. Križa	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-142	Rab	Kapela sv. Franje	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-139	Rab	Crkva uznesenja Blažene Djevice Marije	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-138	Rab	Kneževa palača, Trg Municipium Arba 2	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
P-5659	Rab	Loža u gradu Rabu	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-143	Rab	Ostaci crkve sv. Ivana, samostana i zvonika	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-141	Rab	Palača Nimira, mala, Donja ulica bb	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-2700	Rab	Povijesna urbana cjelina Raba	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-140	Rab	Veli zvonik	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
RRI-0178	Supetarska Draga	Podmorska arheološka zona	Nepokretno kulturno dobro - kulturno – povijesna cjelina
Z-144	Supetarska Draga	Samostan benediktinaca s crkvom sv. Petra	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Prilog 3. Područja ekološke mreže

Tablica 1. Područja ekološke mreže unutar ribarstvenog područja TRAMUNTANA

PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE RH (EU EKOLOŠKE MREŽE NATURA 2000)		
	Broj područja	Površina
Područja očuvanja značajna za ptice - POP (Područja posebne zaštite - SPA)	4	110579,56 ha
Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS (Područja od značaja za Zajednicu - SCI)	34	113091,65 ha
SVEUKUPNO:	38	118949,10 ha*

Tablica 2. Područja ekološke mreže unutar granica područja Općine Lopar

PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE RH (EU EKOLOŠKE MREŽE NATURA 2000)			
R.br.		Naziv područja	Oznaka
1.	Područja očuvanja značajna za ptice - POP (Područja posebne zaštite - SPA)	Kvarnerski otoci	HR1000033
Ukupno: 1 područje; 3610,98 ha			
2.	Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS (Područja od značaja za Zajednicu - SCI)	Šuma crnike na Grguru	HR2000898
3.		Podmorje otoka Grgur i Goli	HR3000022
4.		Supetarska draga na Rabu	HR3000024
5.		Podmorje poluotoka Lopar - Rab	HR3000468
6.		Otok Rab	HR2001359
		Ukupno: 5 područja; 3872,63 ha	
SVEUKUPNO: 6 područja; 4759,37 ha*			

Tablica 3. Područja ekološke mreže unutar granica područja Grada Novalje

PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE RH (EU EKOLOŠKE MREŽE NATURA 2000)			
R.br.		Naziv područja	Oznaka
1.	Područja očuvanja značajna za ptice - POP (Područja posebne zaštite - SPA)	SZ Dalmacija i Pag	HR1000023
2.		Kvarnerski otoci	HR1000033
Ukupno: 2 područja; 6870, 68 ha			
3.	Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS (Područja od značaja za Zajednicu - SCI)	Cres - Lošinj	HR3000161
4.		Kolansko blato - Blato Rogoza	HR2000911
5.		Lun	HR2001021
6.		Uvale Svetojanj V. i M.; uvala Lusk	HR3000038
7.		Uvala Caska - od Metajne do rta Hanzina	HR3000039
8.		Pag - od uvale Luka V. do rta Krištofor	HR3000040
9.		Lun - podmorje	HR3000179
10.		Uvala Stara Novalja	HR3000180
11.		Paške stijene Velebitskog Kanala (Rt Deda - Rt Krištofor)	HR4000019
12.		Otoci Škrda i Maun	HR3000059
13.		Paška vrata	HR3000041
14.		Dolfin i otoci	HR3000026
		Ukupno: 12 područja; 9532,14 ha	
SVEUKUPNO: 14 područja; 13041, 26 ha*			

* površina je dobivena izuzimanjem zona preklapanja Područja očuvanja značajnih za ptice (POP/SPA) i Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS/SCI)

Tablica 4. Područja ekološke mreže unutar granica područja Grada Raba

PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE RH (EU EKOLOŠKE MREŽE NATURA 2000)			
R.br.		Naziv područja	Oznaka
1.	Područja očuvanja značajna za ptice - POP (Područja posebne zaštite - SPA)	Kvarnerski otoci	HR1000033
Ukupno: 1 područje; 8594,15 ha			
2.	Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS (Područja od značaja za Zajednicu - SCI)	Dolfin i otoci	HR3000026
3.		Otok Dolin - J	HR2001419
4.		Supetarska draga na Rabu	HR3000024
5.		Zaljev Kampor na Rabu	HR3000025
6.		Zaljev Sv. Eufemije na Rabu	HR3000417
7.		Podmorje poluotoka Lopar - Rab	HR3000468
8.		Otok Rab	HR2001359
Ukupno: 7 područja; 7866,23 ha			
SVEUKUPNO: 8 područja; 9327,82 ha*			

Tablica 5. Područja ekološke mreže unutar granica područja Grada Senja

PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE RH (EU EKOLOŠKE MREŽE NATURA 2000)			
R.br.		Naziv područja	Oznaka
1.	Područja očuvanja značajna za ptice - POP (Područja posebne zaštite - SPA)	Velebit	HR1000022
2.		Gorski kotar i sjeverna Lika	HR1000019
Ukupno: 1 područje; 63393,39 ha			
3.	Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS (Područja od značaja za Zajednicu - SCI)	Park prirode Velebit	HR5000022
4.		Gorski kotar i sjeverna Lika	HR5000019
5.		Nacionalni park Sjeverni Velebit	HR2000605
6.		Lasića špilja	HR2001442
7.		Orlovac špilja	HR2001154
8.		Podbilo	HR2001301
9.		Cret kod Klepine dulibe	HR2001317
10.		Sv. Juraj - otočić Lisac	HR3000031
11.		Uvala Ivanča	HR3000032
12.		Uvala Malin; uvala Duboka	HR3000033
13.		Uvala Zavratnica	HR3000034
14.		Uvala Krivača	HR3000035
15.		Uvala Vrulja u Velebitskom kanalu	HR3000036
Ukupno: područja; 63687,21 ha			
SVEUKUPNO: 15 područja; 63687,21 ha*			

Tablica 6. Područja ekološke mreže unutar granica područja Općine Karlobag

PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE RH (EU EKOLOŠKE MREŽE NATURA 2000)			
R.br.		Naziv područja	Oznaka
1.	Područja očuvanja značajna za ptice - POP (Područja posebne zaštite - SPA)	Velebit	HR1000022
Ukupno: 1 područje 28110,36 ha			
2.	Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS (Područja od značaja za Zajednicu - SCI)	Park prirode Velebit	HR5000022
3.		Uvala Jurišnica	HR3000037
Ukupno: 2 područja; 28133,44 ha			
SVEUKUPNO: 3 područja; 28133,44 ha*			

* površina je dobivena izuzimanjem zona preklapanja Područja očuvanja značajnih za ptice (POP/SPA) i Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (POVS/SCI)

Prilog 4. Indikatori za mjerenje učinka provedbe LRSR TRAMUNTANA

Prioritet LRSR	Mjera LRSR	Izlazni pokazatelji	Ciljana vrijednost	Pokazatelji rezultata	Ciljana vrijednost	Pokazatelji učinka
1.A. - 1.B.	M 1.A.1.	Realizirani projekti (br.)	1	Ribarnica (br.)	1	<ul style="list-style-type: none"> • Stvoreni preduvjeti za ekonomskom otpornosti GSR-a • Promoviran tradicionalni ribarski kraj • Povećan broj zaposlenih • Zadržana postojeća radna mjesta • Stvoreni preduvjeti za dodavanje vrijednosti proizvodima ribarstva i akvakulture • Potaknut razvoj novih turističkih sadržaja povezanih s ribarstvenom i pomorskom tradicionalnom baštinom • Povećana potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture • Potaknut razvoj novih lanaca opskrbe proizvoda ribarstva i akvakulture • Stvoreni preduvjeti za ravnomjeran gospodarski razvoj priobalnih zajednica • Promovirane djelatnosti GSR-a • Promoviran održivi razvoj, jačanje svijesti i potpora prilagodbi klimatskim i drugim okolišnim promjenama • Podignut interes mladih za bavljenje djelatnošću ribolova • Potaknuta i stvoreni uvjeti za unutar i međusektorska suradnja
		Zadržana radna mjesta (br.)	1	Radionica (br.)	1	
		Ukupan iznos javnih sredstava (€)	31.334	Stvorena radna mjesta s obzirom na planirani broj projekata (%)	75%	
	M 1.B.1.	Realizirani projekti (br.)	3	Zadržana radna mjesta obzirom na planirani broj projekata (%)	75%	
		Nova radna mjesta (br.)	3	Udio realiziranih projekata koji se s obzirom na tip aktivnosti odnose na dodavanje vrijednosti (%)	25%	
		Zadržana radna mjesta (br.)	2	Udio realiziranih projekata koji se s obzirom na tip aktivnosti odnose na diversifikaciju (%)	75%	
		Doregistrirane tvrtke (br.)	1	Udio javnih sredstava u ukupnoj alokaciji koji se prema tipu aktivnosti odnosi na dodavanje vrijednosti (%)	2%	
		Ukupan iznos javnih sredstava (€)	608.806	Udio javnih sredstava u ukupnoj alokaciji koji se prema tipu aktivnosti odnosi na diversifikaciju (%)	37%	
2.A. – 2.B.	M 2.A.1.	Realizirani projekti (br.)	6	Udio projekata koji se odnose na stvaranje sociokulturnog sadržaja	78%	
		Zadržana radna mjesta (br.)	2	Udio realiziranih projekata koji se odnosi na zaštitu okoliša	33%	
		Ukupan iznos javnih sredstava (€)	971.130	Udio realiziranih projekata koji se odnosi na javna događanja	56%	
	M 2.B.1.	Realizirani projekti (br.)	3	Udio realiziranih projekata koji uključuju promotivne aktivnosti ribarstvene i pomorske baštine	67%	
		Ukupan iznos javnih sredstava (€)	38.730	Udio projekata kojima se stvara turistički sadržaj	78%	
		Održane manifestacije (br.)	5	Udio projekata koji uključuje ekološke akcije	33%	
			5	Udio JLS sa ribarstvenog područja koje su provele akcije čišćenja	60%	

Prilog 5. Kriteriji odabira po mjerama

PRIORITET: P 1.A. Dodavanje vrijednosti i poticanje inovacija u svim fazama opskrbnog lanca proizvoda ribarstva i akvakulture

Mjera: M 1.A.1. Povećanje vrijednosti tradicionalnim proizvodima ribarstva i akvakulture

KRITERIJI ODABIRA M 1.A.1.		Bodovi	Max.
Ulaganje rezultira zapošljavanjem mlađih osoba do 29 godina		5	5
Ulaganje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanje klimatskih promjena) ¹		5	5
Ulaganje rezultira očuvanju postojećih ili stvaranju novih radnih mjesta	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će doprinijeti povećanju radnih mjesta i to više od 1, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	10	10
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će doprinijeti povećanju radnih mjesta više od 0.5 do uključujući 1 radna mjesta, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	5	
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu očuvati će se postojeća radna mjesta ili ista povećati do uključujući 0.5 radnih mjesta, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	2	
Ulaganje rezultira do registraciji postojeće tvrtke i/ili otvaranje novih	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će rezultirati otvaranjem nove tvrtke	5	5
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će rezultirati doregistracijom postojeće tvrtke	2	
Korisnik	fizička i pravna osoba ovlaštenik povlastice	10	10
	fizička i pravna osoba vlasnik ribarskog plovila	5	
	fizička i pravna osoba	2	
Veličina podnositelja ²	u rangu mikro poduzeća	5	5
	u rangu malog poduzeća	2	
MAKSIMALNI BROJ BODOVA		40	

¹ Korisnik dostavlja obrazloženje, koje ocjenjuje Ocjenjivački odbor npr. ulaganje u zelenu, energetske učinkovitu infrastrukturu, opremanje opremom visoke energetske učinkovitosti, korištenje opreme i procesa koji će doprinijeti smanjenju potrošnje energije, emisije stakleničkih plinova i smanjenju korištenja neobnovljivih resursa.

² Korisnik dostavlja Izjavu o razvrstavanju poduzetnika s obzirom na veličinu

PRIORITET: P 1.B. Poticanje diversifikacije izvan gospodarskog ribolova

Mjera: M 1.B.1. Radionice za ribarska plovila, opremu i alate

KRITERIJI ODABIRA M 1.B.1.		Bodovi	Max.
Ulaganje rezultira zapošljavanjem mladih osoba do 29 godina		5	5
Ulaganje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanje klimatskih promjena) ³		5	5
Ulaganje rezultira očuvanju postojećih ili stvaranju novih radnih mjesta	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će doprinijeti povećanju radnih mjesta i to više od 1, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	10	10
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će doprinijeti povećanju radnih mjesta više od 0.5 do uključujući 1 radna mjesta, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	5	
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu očuvati će se postojeća radna mjesta ili ista povećati do uključujući 0.5 radnih mjesta, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	2	
Ulaganje rezultira do registraciji postojeće tvrtke i/ili otvaranje novih	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će rezultirati otvaranjem nove tvrtke	5	5
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će rezultirati doregistracijom postojeće tvrtke	2	
Veličina podnositelja ⁴	u rangu mikro poduzeća	5	5
	u rangu malog poduzeća	2	
Korisnik	fizička i pravna osoba ovlaštenik povlastice	10	10
Ulaganje je povezano s stvaranjem turističkog sadržaja	projekt uključuje turistički obilazak sadržaja ulaganja i edukaciju zaposlenih o prezentaciji sadržaja ulaganja	20	20
	projekt uključuje turistički obilazak sadržaja ulaganja	10	
MAKSIMALNI BROJ BODOVA		60	

³ Korisnik dostavlja obrazloženje, koje ocjenjuje Ocjenjivački odbor npr. ulaganje u zelenu, energetske učinkovite infrastrukture, opremanje opremom visoke energetske učinkovitosti, korištenje opreme i procesa koji će doprinijeti smanjenju potrošnje energije, emisije stakleničkih plinova i smanjenju korištenja neobnovljivih resursa.

⁴ Korisnik dostavlja Izjavu o razvrstavanju poduzetnika s obzirom na veličinu

PRIORITET: 2.A. Promicanje ribarstvene, akvakulturne i pomorske baštine

Mjera: M 2.A.1. Razvoj turističkih sadržaja povezanih s tradicijom ribarskog kraja

KRITERIJI ODABIRA M 2.A.1.		Bodovi	Max.
Ulaganje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanje klimatskih promjena) ⁵		5	5
Veličina podnositelja ⁶	u rangu mikro poduzeća	5	5
	u rangu malog poduzeća	2	
Vrsta manifestacije ⁷	edukativan sadržaj pripreme proizvoda ribarstva i akvakulture	15	25
	promocija zaštite okoliša	10	
	promocija kulturne, ribarstvene, akvakulturne i pomorske baštine	5	
Predmet ulaganja je dostupan za posjetitelje ⁸	tokom cijele godine	15	15
	za vrijeme trajanja ljetne sezone	10	
	za vrijeme trajanja manifestacije	5	
Tip ulaganja ⁹	- Osmišljavanje te izgradnja i/ili rekonstrukcija i/ili adaptacija i/ili opremanje malih ribarskih i/ili pomorskih „muzeja“, tematskih i/ili edukativnih i/ili interpretacijskih/multimedijalnih centara, tematskih ruta i sl.	15	25
	- Osmišljavanje, organiziranje i opremanje ribarskih i/ili pomorskih manifestacija (prikaz tradicionalnih običaja, prikaz ribarskih tehnika, prikaz pomorske tradicije, gastronomske manifestacije i sl.)	10	
	- Osmišljavanje, organiziranje i opremanje natjecateljskih događanja u svrhu promocije morskog i priobalnog područja te ribarstvene i pomorske baštine (natjecanja u pripremi tradicionalnih jela od proizvoda ribarstva i akvakulture i sl.)	10	
MAKSIMALNI BROJ BODOVA			75

⁵ Korisnik dostavlja obrazloženje, koje ocjenjuje Ocjenjivački odbor npr. ulaganje u zelenu, energetski učinkovitu infrastrukturu, opremanje opremom visoke energetske učinkovitosti, korištenje opreme i procesa koji će doprinijeti smanjenju potrošnje energije, emisije stakleničkih plinova i smanjenju korištenja neobnovljivih resursa.

⁶ Korisnik dostavlja Izjavu o razvrstavanju poduzetnika s obzirom na veličinu

⁷ Kako bi se ostvarili bodovi u sklopu planirane manifestacije minimalno 50% planiranih aktivnosti se mora odnositi na odabranu temu, OO procjenjuje povezanost aktivnosti s navedenim temama na temelju obrazloženja koje dostavlja korisnik/ci uz ZZP

⁸ Kako bi se ostvarili bodovi na temelju ovoga kriterija korisnik dostavlja obrazloženje, koje ocjenjuje OO

⁹ Korisnik dostavlja obrazloženje za pretežiti tip ulaganja (minimalno 50% planiranih aktivnosti se mora odnositi na odabrani tip ulaganja)

Mjera: M 2.A.2. Jačanje prepoznatljivosti ribarstvenog područja

KRITERIJI ODABIRA M 2.A.2.		Bodovi	Max.
Ulaganje rezultira zapošljavanjem mlađih osoba do 29 godina		5	5
Ulaganje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanje klimatskih promjena) ¹⁰		5	5
Ulaganje rezultira očuvanju postojećih ili stvaranju novih radnih mjesta	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će doprinijeti povećanju radnih mjesta i to više od 1, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	10	10
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu će doprinijeti povećanju radnih mjesta više od 0.5 do uključujući 1 radna mjesta, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	5	
	provedbom prihvatljivih aktivnosti u projektu očuvati će se postojeća radna mjesta ili ista povećati do uključujući 0.5 radnih mjesta, iskazano u ekvivalentu pune zaposlenosti (FTE)	2	
Ulaganje rezultira edukacijom kuharskog osoblja i konobara		5	5
Ulaganje rezultira certifikacijom većeg broja proizvoda	≥ 4	5	5
	≥ 2	2	
Veličina podnositelja ¹¹	u rangju mikro poduzeća	5	5
	u rangju malog poduzeća	2	
Broj predstavnika GSR-a uključenih u zajednički projekt ¹²	>5	10	10
	>2 ≤5	5	
	2	2	
Korisnik uz djelatnost ribolova ima i navedenu djelatnost ugostiteljstva		5	5
MAKSIMALNI BROJ BODOVA		50	

¹⁰ Korisnik dostavlja obrazloženje, koje ocjenjuje Ocjenjivački odbor npr. ulaganje u zelenu, energetska učinkovitu infrastrukturu, opremanje opremom visoke energetske učinkovitosti, korištenje opreme i procesa koji će doprinijeti smanjenju potrošnje energije, emisije stakleničkih plinova i smanjenju korištenja neobnovljivih resursa.

¹¹ Korisnik dostavlja Izjavu o razvrstavanju poduzetnika s obzirom na veličinu

¹² Pripadnost GSR-u podnositelji dokazuju prilaganjem preslike važeće povlastice ili rješenje o odobrenom ili registriranom objektu u poslovanju s hranom životinjskog podrijetla za žive školjkaše i /ili proizvode ribarstva ili dokaz o članstvu u udruženju iz područja ribarstva (ribarska zadruga ili klaster marikulture ili drugo)

PRIORITET: P 2.B. Jačanje i iskorištavanje prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima

M 2.B.1. Ulaganje u održivi razvoj ribarstvenog područja

KRITERIJI ODABIRA M 2.B.1.		Bodovi	Max.
Ulaganje doprinosi očuvanju okoliša (ublažavanje klimatskih promjena) ¹³		5	5
Vrsta aktivnosti u projektu ¹⁴	ekološke akcije čišćenja podmorja	10	20
	promocija zaštite okoliša	10	
	edukativne aktivnosti	5	
	promocija turističkog sektora	5	
	promocija očuvanja ribljeg fonda	5	
	Gastronomsko događanje	5	
MAKSIMALNI BROJ BODOVA		25	

¹³ Korisnik dostavlja obrazloženje, koje ocjenjuje Ocjenjivački odbor npr. ulaganje u zelenu, energetske učinkovitu infrastrukturu, opremanje opremom visoke energetske učinkovitosti, korištenje opreme i procesa koji će doprinijeti smanjenju potrošnje energije, emisije stakleničkih plinova i smanjenju korištenja neobnovljivih resursa.

¹⁴ Kako bi se ostvarili bodovi u sklopu provedbe aktivnosti projekta, minimalno 50% planiranih aktivnosti se mora odnositi na odabranu temu, OO procjenjuje povezanost aktivnosti s navedenim temama na temelju obrazloženja koje dostavlja korisnik/ci uz ZZP

Prilog 6. Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine

OPPRRH (ciljevi provedbe LRSR)	LRSR specifični ciljevi, prioriteti, tekući troškovi i vođenje LRSR	Razvojna strategija PGŽ za 2016. – 2020.	Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016. - 2020. godine	Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011. – 2013.
<p>Dodavanje vrijednosti, stvaranje radnih mjesta, privlačenje mladih ljudi i promicanje inovacija u svim fazama opskrbnog lanca proizvoda ribarstva i akvakulture;</p> <p>Poticanje diversifikacije unutar ili izvan gospodarskog ribolova, cjeloživotnog učenja i stvaranja radnih mjesta u ribarstvenim i akvakulturnim područjima;</p>	<p>CILJ 1. POTICANJE EKONOMSKE OTPORNOSTI GOSPODARSKOG SEKTORA RIBARSTVA</p> <p>Prioritet: P 1.A. Dodavanje vrijednosti i poticanje inovacija u svim fazama opskrbnog lanca proizvoda ribarstva i akvakulture</p> <p>Prioritet: P 1.B. Poticanje diversifikacije izvan gospodarskog ribolova</p>	<p>C 1. Razvoj konkurentnog i održivog gospodarstva</p> <p>P 1.1. Razvoj poticajnog poduzetničkog okruženja</p> <p>P 1.3. Razvoj gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama</p> <p>P 1.4. Razvoj zelenog gospodarstva</p> <p>P 1.5. Razvoj ključnih gospodarskih djelatnosti</p>	<p>C Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti</p> <p>P 3.3. Razvoj turističke ponude u priobalju i otocima</p>	<p>C 1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma</p> <p>C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva</p> <p>C1-P2 Razvoj turizma</p>

<p>Promicanje društvene dobrobiti i kulturne baštine u ribarstvenim i akvakulturnim područjima, uključujući ribarstvenu, akvakulturnu i pomorsku kulturnu baštinu;</p> <p>Jačanje i iskorištavanje prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima, uključujući i operacije za ublažavanje učinaka klimatskih promjena;</p>	<p>CILJ 2. PROMICANJE TRADICIONALNO RIBARSKOG KRAJA</p> <p>Prioritet: P 2.A. Promicanje ribarstvene, akvakulturne i pomorske baštine</p> <p>Prioritet: P 2.B. Jačanje i iskorištavanje prednosti koje se odnose na okoliš u ribarstvenim i akvakulturnim područjima</p>	<p>C 1. Razvoj konkurentnog i održivog gospodarstva</p> <p>P 1.1. Razvoj poticajnog poduzetničkog okruženja</p> <p>P 1.2. Rast investicija i izvoza</p> <p>P 1.3. Razvoj gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama</p> <p>P 1.4. Razvoj zelenog gospodarstva</p> <p>P 1.5. Razvoj ključnih gospodarskih djelatnosti</p> <p>C 2. Jačanje regionalnih kapaciteta i ravnomjeran razvoj</p> <p>P 2.1. Ravnomjeran razvoj mikroregija i povećanje teritorijalne kohezije</p> <p>P 2.2. Održivo upravljanje okolišem, prostorom i kulturno povijesnom baštinom</p> <p>P 2.3. Jačanje kapaciteta te učinkovite suradnje s civilnim društvom</p>	<p>C Podizanje tržišne prepoznatljivosti</p> <p>P 3.1. Marketing</p> <p>P 3.2. Imidž projekti: strateška kapitalna ulaganja</p> <p>C Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti</p> <p>P 3.3. Razvoj turističke ponude u priobalju i otocima</p> <p>P 3.5. Razvoj javne turističke infrastrukture</p> <p>C Unapređivanje destinacijskog upravljanja i menadžmenta</p> <p>P 3.7. Upravljanje procesima</p> <p>P 3.9. Upravljanje kvalitetom</p>	<p>C 1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma</p> <p>C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva</p> <p>C1-P2 Razvoj turizma</p> <p>C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture</p> <p>C 3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom</p> <p>C3-P1 Gospodarenje otpadom</p> <p>C3-P3 Zaštita voda, mora, zraka i tla</p> <p>C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja OIE j energetske efikasnosti</p>
<p>Tekući troškovi i vođenje LRSR</p>	<p>Tekući troškovi i animacija</p>	<p>C 2. Jačanje regionalnih kapaciteta i ravnomjeran razvoj</p> <p>P 2.3. Jačanje kapaciteta te učinkovite suradnje s civilnim društvom</p>	<p>C Unapređivanje destinacijskog upravljanja i menadžmenta</p> <p>P 3.7. Upravljanje procesima</p>	<p>C 1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma</p> <p>C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture</p> <p>C 2 Razvoj ljudskih resursa</p> <p>C2-P1 Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudske resurse, povećavanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika</p> <p>C2-P2 Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama</p>

Prilog 7. Financijski plan

Tablica 1. Planirani prihodi i rashodi po vrsti prihoda/rashoda i po godini provedbe LRSR

Naziv	Plan 2018.	Plan 2019.	Plan 2020.	Plan 2021.	Plan 2022.	Plan 2023.
Potpora za provedbu LRSR	42.000,00 €	37.000,00 €	89.000,00 €	252.479,02 €	1.600.852,41 €	178.668,57 €
Prihodi od članarina (€)	6.053,33 €	6.053,33 €	6.053,33 €	6.053,33 €	6.053,33 €	6.053,33 €
Prihodi iz drugih izvora (zaklade, natječaji) (€)	5.400,00 €	10.000,00 €	15.000,00 €	30.000,00 €	30.000,00 €	30.000,00 €
POTPORA I PRIHODI UKUPNO (€)	53.453,33 €	53.053,33 €	110.053,33 €	288.532,35 €	1.636.905,74 €	214.721,90 €
Provedba LRSR operacije (€)	- €	- €	- €	142.479,02 €	1.460.852,41 €	46.668,57 €
Rashodi za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR (€)	42.000,00 €	37.000,00 €	89.000,00 €	110.000,00 €	140.000,00 €	132.000,00 €
Ostali rashodi (€)	11.453,33 €	16.053,33 €	21.053,33 €	36.053,33 €	36.053,33 €	36.053,33 €
Javna potpora za operacije i rashodi UKUPNO (€)	53.453,33 €	53.053,33 €	110.053,33 €	288.532,35 €	1.636.905,74 €	214.721,90 €
Razlika - višak/manjak (€)	- €	- €	- €	- €	- €	- €

Tablica 2. Tekući troškovi i troškovi vođenja LRSR po vrsti troška

Troškovi za funkcioniranje LAGUR-a (€) - EFPR potpora	
Troškovi rada	60.000,00 €
Troškovi osoblja	336.000,00 €
Troškovi osposobljavanja	45.000,00 €
Troškovi povezani s odnosima s javnošću	45.000,00 €
Financijski troškovi	200,00 €
Troškovi povezani s praćenjem i evaluacijom LRSR	15.000,00 €
Troškovi nastali s ciljem razmjene informacija i promicanja LRSR	45.000,00 €
Troškovi pružanja potpore potencijalnim korisnicima u razvoju operacija i pripremi Zahtjeva za potporu	3.800,00 €
Ukupno (€)	550.000,00 €

Tablica 3. Predviđeni broj projekata po pojedinoj mjeri, iznosi javne potpore i udio u ukupnoj alokaciji

Mjera	Planirani broj projekata	Iznos javne potpore	Udio u ukupnoj alokaciji
CILJ 1.	4	640.140,00 €	39%
M 1.A.1.	1	31.334,00 €	2%
M 1.B.1.	3	608.806,00 €	37%
CILJ 2.	9	1.009.860,00 €	61%
M 2.A.1.	6	971.130,00 €	59%
M 2.B.1.	3	38.730,00 €	2%
CILJ 3. (Tekući troškovi i animacija)	n/p	550.000,00 €	25%
Ukupno	1	2.200.000,00 €	100%

Tablica 4. Planirana financijska alokacija po mjerama i po godinama

Mjera	Planirani broj projekata	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Iznos javne potpore
CILJ 1.	4	- €	- €	- €	114.480,00 €	525.660,00 €	- €	640.140,00 €
M 1.A.1.	1	- €	- €	- €	31.334,00 €	- €	- €	31.334,00 €
M 1.B.1.	3	- €	- €	- €	83.146,00 €	525.660,00 €	- €	608.806,00 €
CILJ 2.	9	- €	- €	- €	28.000,00 €	935.191,72 €	46.668,28 €	1.009.860,00 €
M 2.A.1.	6	- €	- €	- €	- €	924.461,72 €	46.668,28 €	971.130,00 €
M 2.B.1.	3	- €	- €	- €	28.000,00 €	10.730,00 €	- €	38.730,00 €
CILJ 3. (Tekući troškovi i animacija)	n/p	42.000,00 €	37.000,00 €	89.000,00 €	110.000,00 €	140.000,00 €	132.000,00 €	550.000,00 €
Ukupno	13	42.000,00 €	37.000,00 €	89.000,00 €	252.480,00 €	1.600.851,72 €	178.668,28 €	2.200.000,00 €